ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

Ὥσπερ Πελεκάν, τετρωμένος τὴν πλευράν Σου, Λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώωσας, ἐπιστάξας ζωτικοὺς αὐτοῖς κρουνούς.

Ἀπὸ τὸν ὄρθρο τοῦ Μ. Σαββάτου

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1966 Ἀριθ. Δελτίου 31

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		σελ.
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑΤΙΚΑ		
Χουάν Ραμόν Χιμένεθ	Τό στάχυ (ποίημα)	1
Τσάρλς Λεντμπῆτερ	Ἡ Ἀνάληψη	2
Γιόχαν Σέφλερ Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε	Ἡ Κοίμησις (στίχοι)	2
Φώτη Κόντογλου	Καλοκαιρινός Εὐαγγελισμός	3
Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ		
Ἀγλαΐας Ζάννου	Ἡ μαγιάτικη θεοσοφική μας γιορτή	4
ΠΕΛΕΚΑΝ	Λίγα λόγια γιά τ' ἀναγνώσματα τῆς γιορτῆς	8
Ἀπό τή "Μπαγκαβάντ Γκιτά":	Ἡ ὑπέρτατη ἀπειρόμορφη Θεότητα (στίχοι)	8
Ἔντουϊν Ἄρνολντ	Τό κάλεσμα τῶν Ντέβα (στίχοι) Ἀπό τό "Φῶς τῆς Ἀσίας"	10
Ἀπό τή "Φωνή τῆς σιγῆς".	Τίποτα δέ χάνεται	12
ΣΙΓΗ		
Ὄλγας Βότση	Ἡ σιωπή (ποίημα)	13
Ἀμπού Γιαζίντ ἀλ Μπισταμί	Ἡ μεγάλη σιωπή	13
Ντάγκ Χάμμερσελντ	Νά κρατᾶς τή σιωπή μέσα σου	14
Κάθριν Τίγγκλυ	Οἱ ἀνοιχτές πόρτες τῆς σιωπῆς	14
Οὐΐλλιαμ Ἀλεξάντερ	Ἡ ἄλαλη φωνή (ποίημα)	14
Θαγιουμαναβάρ	Μοῦ φανερώθης Κύριε (στίχοι)	16
ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ		
Ἔκχαρτ, Τάουλερ, Γέητς, Μπαῖμε, Ρόϋσμπρουκ, Χαλλάϊ, Τζαλαλουντίν, Τριμοζέν Ἄγ. Φραγκίσκου τῶν Σάλεων	Σκέψεις	16
Κάθριν Τίνγκλυ	Τό κρυφό μονοπάτι	17
Κάρλ Γιάσπερς	Ὕπνος καί ξύπνημα τῶν μυστικῶν	18
Φόνγκ Λέου - Γιάν	Ἡ ἀνώτατη τελειότητα	18
ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ		
Αἰμιλίας Ἴβου	Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε (συνέχεια καί τέλος)	19
Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε	Βγάλε τά μάτια μου (ποίημα)	22
Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε	Ὤ πραότατε νόμε (ποίημα)	23
Μάρκου Αὐγέρη	Ἡ ποίηση τῆς Μελισάνθης	23
Μελισσάνθης	Ὁ κύκλος τῶν ὡρῶν (ποίημα)	25

(Ἡ συνέχεια τῶν περιεχομένων στή μέσα σελίδα του πίσω ἐξώφυλλου)

ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

ΣΟΛΩΜΟΥ 4 (1ος ΟΡΟΦΟΣ) ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 148

Διευθύνεται ὑπὸ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς
Ὑπεύθυνος Συντάξεως Ἀγλ. Ζάννου, Καρνεάδου 44
Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου Ν. Παναγόπουλος, Ἁγ. Κωνσταντίνου 14
Διανέμεται Δωρεὰν — Ἐκδίδεται ἀνὰ τριμηνίαν

Ἀριθ. Δελτίου 31 — Καλοκαίρι 1966

Στόν κόσμον ὅλον ἅπλωνε τήν ἀγκαλιά σου
καί τῆς καρδιᾶς του ἄκου τόν παλμό:
"Εἰρήνη, Ἀδελφότητα, Ἀγάπη".
Ὁ κόσμος ὅλος εἶσαι ἐσύ.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝ

Κ Α Λ Ο Κ Α Ι Ρ Ι Α Τ Ι Κ Α

ΤΟ ΣΤΑΧΥ

Πολύσπερμο χρυσάφι εἶναι τά στάχυ μέσα στό διάφανο πρωινό
μιά πυρκαγιά μέσα στό φῶς ο θησαυρός στήν ἀγκαλιά του
κι ὅμως λυπᾶται καί μέ μιά φιλάργυρη περφάνεια γέρνει
καί δυσαρεστημένο καταγῆς τό μάλαμα σκορπάει.

Καί πάλι μές στό φιλικό τόν ἴσκιο (μήτρα καί τάφο
κι αλλαγή ιερή)
γιά νά μπορέσει ἀργότερα ἕνα ἄλλο ὡραῖο στάχυ
νά ξαναγεννηθεῖ
πιό στέριο πιό χρυσό πιό στρογγυλό καί πιό ψηλόκορμο.

Καί πάλι μές στή γῆς. Ἄσβυστ' εἶν' ἡ ἀγωνία
ἀντίκρυ στό μοναδικό τό πρότυπο ποὖναι τό τέλειο στάχυ
πρός μιάν υπέρτατη μορφή πού τήν ψυχήν ὑψώνει ως τό ἀδύνατο
ὤ ποίηση ἀπέραντη χρυσή κ' εὐθεία

Χουάν Ραμόν Χιμένεθ (Juan Ramon Jimenez)
σύγχρονος ἱσπανός ποιητής
Ἀπόδοση ἀπό τά ισπανικά Κώστα Πέτρου

ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Α΄ Η ΑΝΑΛΗΨΗ

α΄ Ἡ Ἀνάληψη εἶναι μέρα μέ βαθύ νόημα καί μέ μεγάλη σπουδαιότητα. Μαζί μέ τήν Πεντηκοστή εἰκονίζει τήν πέμπτη Μύηση, πού ο ἄνθρωπος ἀνυψώνεται ἀπό τή γῆ στόν οὐρανό καί γιά πρώτη φορά ὁριστικά βγαίνει ἔξω ἀπ᾽τή συνηθισμένη τήν ἀνθρωπότητα [1].

Τσάρλς Λεντμπῆτερ (Charles Leadbeater)
Ἀπό τήν "Ἀπόκρυφη πλευρά τῶν χριστιανικῶν γιορτῶν"

β΄ Ἐάν ἀνεβάσεις τόν ἑαυτό σου πάνω ἀπό τόν ἑαυτό σου, τότες θά γίνει μέσα σου ἡ Ἀνάληψη [1].

Γιόχαν Σέφλερ (Johann Scheffler 1624-677) ἤ Ἄγγελος Σιλέσιος (Angelus Silesius), γερμανός μυστικός καί ποιητής

Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ

Ὁ ἴδιος ὁ μέγας Ἄγγελος, ἐκεῖνος
τήν ἀγγελίαν ὁπού τῆς εἶχε φέρει
ἄλλοτε, ἐκεῖ στεκόταν καρτερώντας
νά τόν δεῖ, κ᾽εἶπε: "Ὁ καιρός ἦρθε τώρα
ν᾽ἀναληφθεῖς." Καί τρόμαξεν ἐκείνη
σάν ἄλλοτε καί ταπεινά, ὅπως δούλη,
πάλι ἔγειρε τήν κεφαλή της μπρός του.
...
πάνω ἐκεῖ, στό στενό της κλινάρι
ἐπλάγιαζεν ἐκείνη, βυθισμένη
κ᾽αἰνιγματική, μές στήν ἐκλογή της
καί στή δύση της, πάναγνη, σάν
ἀνέγγιχτη, τούς ἀγγελικούς ὕμνους
γροικώντας...
...
Ἀλλά ἐκείνη μές στήν ἀνημποριά της
ἐπλάγιαζε καί τόν οὐρανόν εἶχε
στήν Ἰερουσαλήμ τόσο κοντά φέρει,
πού ἐλάχιστα θά χρειάστηκε ἡ ψυχή της
μόνον νά τανυστεῖ. Κιόλας Ἐκεῖνος,
πού γι᾽αὐτή γνώριζε τά πάντα, μέσα
τήν ἀνύψωνε στή θεϊκή της φύση.
(ἀποσπάσματα)

Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε (Rainer Maria Rilke, 1875-1928),
Ἀπό το "Βίο τῆς Θεοτόκου". Μετάφραση Ἄρη Δικαίου

---

1. Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

Γ΄ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ

Αὐτοί οἱ ὕμνοι πού ψέλνουνε στήν Κοίμηση εἶναι γεμάτοι ἁ-γιασμένον ἐνθουσιασμό κι αὐτή τή γιορτή τῆς Παναγίας ἀπό λυπητερό ξόδι τήν κάνουνε χαρούμενη καί θριαμβική πανήγυρη.Αὐτό εἶναι τό μυστήριο τῆς πίστης μας, η "χαρμολύπη" τῆς Ὀρθοδοξίας.
Ὁ ὑμνωδός λέγει:""Ω τοῦ παραδόξου θαύματος. Η πηγή τῆς ζωῆς ἐν μνημείῳ τίθεται. Εὐφραίνου Γεθσημανῆ, τῆς Θεοτόκου τό ἅγιον τέμενος. Βοήσωμεν οἱ πιστοί, τόν Γαβριήλ κεκτημένοι ταξίαρχον: Κεχαριτωμένη, χαῖρε, μετά Σοῦ ὁ Κύριος, ὁ παρέχων τῷ κόσμῳ διά Σοῦ τό μέγα ἔλεος".

Δηλαδή ἡ Κοίμηση γίνεται Εὐαγγελισμός, ἡ γραῖα Θεοτόκος,πού κείτεται στό νεκρικό κλινάρι, ἀλλάζει υπερφυῶς καί γίνεται κόρη δεκατεσσάρων χρονῶν, κι ἀκούγει τόν Ἀρχάγγελο Γαβριήλ νά τῆς φωνάζη: "Κεχαριτωμένη, χαῖρε, μετά Σοῦ ὁ Κύριος, ὁ παρέχων τῷ κόσμῳ διά Σοῦ τό μέγα ἔλεος".

Θριαμβικός εἶναι κι ὁ Κανόνας πού ψέλνεται στή λειτουργία, ἡ θαυμασία "Πεποικιλμένη τῇ θεία δόξῃ η ἱερά καί εὐκλεής Παρθένε, μνήμη Σου, πάντας συνηγάγετο πρός εὐφροσύνην τούς πιστούς"...

Μέ χορούς καί μέ τύμπανα μᾶς κράζει ὁ ὑμνωδός νά κηδέψουμε τήν Παναγία, γιατί εἶναι ἡ πηγή τῆς Ζωῆς καί ἡ μητέρα τῆς Ζωῆς, δηλαδή τοῦ Χριστοῦ, καί φεύγοντας ἀπό τή γῆ πηγαίνει στό βασίλειο τῆς ἀληθινῆς ζωῆς...

Φώτης Κόντογλου

Ἀπό τό "ἄρθρο " Ἡ Κοίμηση τῆς Παναγίας, τό καλοκαιρινό Πάσχα", πού δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα Ἐλευθερία τῆς 15 Αὐγούστου1963

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ

Γιόρτασε καί φέτος ἡ Θ.ΕΝ.τήν παγκόσμια τή θεοσοφική γιορτή τῆς εσωτερικότητας, τήν τόσο ποιητική γιορτή τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ. Μέ τή σειρά πού ἀκουστήκανε δημοσιεύουμε παρακάτω τήν ὁμιλία καί τ ἀναγνώσματα τῆς φετινῆς γιορτῆς.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΟΡΤΗΣ

1. Ὁμιλία ἀδ. Ἀγλαΐας Ζάννου
2. Ἀπό τή "Μπαγκαβάντ Γκιτά"
   Διάβασε η ἀδ. Χρυσῆ Καψαλοπούλου.
3. Ἀπό τό "Φῶς τῆς Ἀσίας"
   Διάβασε η ἀδ. Γιούλια Μαρκάκη.
4. Ἀπό τή "Φωνή τῆς σιγῆς"
   Διάβασε ο ἀδ. Νίκος Βουρόπουλος

Η ΜΑΓΙΑΤΙΚΗ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΗ

ΕΛΕΝΑ ΠΕΤΡΟΒΝΑ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Ἡ γιορτή τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ εἶναι ἡ μέρα πού ἀφιερώνεται στή μνήμη τῆς Ἑλένας Πετρόβνας Μπλαβάτσκυ. Η 8 Μαΐου εἶναι ἡ μέρα πού η ιδρύτρια τῆς νεώτερης Θεοσοφικῆς Κίνησης ἔφυγε ἀπ' αὐτό τόν κόσμο.

Η Ἑλένα φόν Χάν γεννήθηκε στό Ἐκατερινοσλάβ τῆς Ρωσσίας τή νύχτα τῆς 30 μέ 31 Ἰουλίου τοῦ 1831. Οἱ κόμητες φόν Χάν ἀνῆκαν σέ μιά παλιά οἰκογένεια τοῦ Μέκλεμπουργκ τῆς Γερμανίας πού εἶχε ἐγκατασταθεῖ στή Ρωσσία. Η μητέρα της, η Ἑλένα Φαντέγεφ, ἦ-

ταν κόρη τοῦ ἰδιαιτέρου συμβούλου Άντρέα Φαντέγεφ, πού παντρεύτηκε μιά πριγκήπισσα Μολγκορούκη.

Η Ἐλένα στά ἕντεκά της χρόνια ἔχασε τή μητέρα της καί πῆγε νά καθήσει στό σπίτι τοῦ παπποῦ καί τῆς γιαγιᾶς της. Ἔζησε μέσα σέ μιά ἀτμόσφαιρα ποτισμένη μέ θρύλους καί γρήγορα ἔδειξε πώς εἶχε ἐξαιρετικές δυνατότητες στίς ψυχικές δυνάμεις.

Πολύ ξύπνια, προικισμένη μέ πολλά προτερήματα, γεμάτη τολμηρότητα καί νοῦ, ἔκανε ὅλους πού τήν πλησίαζαν νά μένουν κατάπληκτοι μέ τίς θεληματικές κι ἀποφασιστικές πράξεις της.

Τίς 7 Ἰουλίου τοῦ 1848 παντρεύτηκε μέ τόν στρατηγό Μπλαβάτσκυ, πού ἦταν ἑβδομήντα χρονῶν. Λίγο ἀργότερα τόν ἐγκατέλειψε κ'ἔφυγε ἀπ'τήν πατρίδα της. Ἦταν δεκαεφτά χρονῶν.

Γιά δέκα χρόνια ἔζησε μονάχη της σέ μακρινές χῶρες: στήν κεντρική Ἀσία, στήν Ἰνδία, στή Νότια Ἀμερική, στήν Ἀφρική, στήν ἀνατολική Εὐρώπη.

Στό ἔργο της "Η Ἴσις χωρίς πέπλο", ἡ Μπλαβάτσκυ λέγει ἀρκετά ἀόριστα μέ ποιό τρόπο πῆγε στό Θιβέτ τό 1856 καί πῶς ἔλαβε μιά μυστηριώδικη βοήθεια.

Τό 1858 γύρισε στή Ρωσσία. Οἱ ψυχικές της ἱκανότητες στά ταξίδια αὐτά εἶχαν σημαντικά ἀναπτυχθεῖ καί ἦρθε πίσω κατέχοντας μεγάλες ἀπόκρυφες δυνάμεις.

Αὐτή τήν ἐποχή, πού ὁ πνευματισμός ἄρχισε νά φανερώνεται στόν ὁρίζοντα τῆς εὐρωπαϊκῆς σκέψης, ἀπέδωσαν τίς δυνάμεις αὐτές στή διαμεσότητα.

Τό 1871 πῆγε στό Κάϊρο ἔπειτα ἀπό ἕνα ναυάγιο γυρίζοντας ἀπ' τήν Ἰνδία.

Ἐκεῖ συνάντησε ἐκείνους πού ἔπειτα ἀπό λίγα χρόνια τήν καταδιώξανε μέ μανία ἀφοῦ λάβαν ἀπ'αὐτή μεγάλες εὐεργεσίες.

Κάτω ἀπό μιά ἔκφραση καμμιά φορά κάπως ἀπότομη ἡ Μπλαβάτσκυ ἔκρυβε μιά χρυσή καρδιά πάντοτε ετοιμη ν'ἀφοσιωθεῖ.

Τό 1873 ἔφυγε ἀπ'τή Ρωσσία γιά τό Παρίσι, ἀλλά ἐκεῖ ἔμεινε λίγο καί στίς 7 Ἰουλίου ἔφτασε στή Νέα Ὑόρκη.

Στίς 17 Σεπτεμβρίου τοῦ 1874 στό Chisterdam , στό σπίτι τῶν Έντυ, οπου γίνονταν πνευματιστικά φαινόμενα, συνάντησε τόν συνταγματάρχη H. J.Olcott , καί μ'αὐτόν στίς 17 Νοεμβρίου τοῦ 1875 ἵδρυσε τή Θεοσοφική Ἑταιρία.

Τόν καιρό πού ἔμεινε στή Νέα Ὑόρκη ἔγραφε τό "Ἴσις χωρίς πέπλο", πού ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση. Τό καλοκαίρι τοῦ 1875 ἔγραφε πώς δέν ξέρει τί θά γίνουν ὅλα αὐτά. Ἴσως ἄρθρα ἐφημερίδας, ἴσως ἕνα βιβλίο, ἴσως τίποτα. Λέγει ὅμως στό τέλος: "Ὅπως καί νάναι ὑπάκουσα" 1.

Τό ἔργο αὐτό τέλειωσε τό 1877 καί δημοσιεύτηκε σ'ἕνα ἀγγλι-

1. Ἐννοεῖ πώς ὑπάκουσε στόν διδάσκαλό της, πού ὅποιος ἔχει διαβάσει τή βιογραφία της τοῦ Sinnett ξέρει πώς εἶναι ὁ Διδάσκαλος Μορύα.

κό περιοδικό. Στό τέλος τοῦ ἄλλου χρόνου ἔφυγε γιά τίς Ἰνδίες μαζί μέ τόν συνταγματάρχη Olcott . Στίς ἀρχές τοῦ 1879 ἀποβιβάστηκαν στή Βομβάη κ'ἐκεῖ ἐγκαταστήσανε τά κεντρικά Γραφεῖα τους. Τόν ἴδιο χρόνο, τόν Δεκέμβριο, συνάντησε στό Allahabad τόν A. P. Sinnett, πού ἀργότερα ἔγραψε τόν "Ἀπόκρυφο Κόσμο" καί τόν "Ἐσωτερικό Βουδδισμό", τά δυό πρῶτα Θεοσοφικά βιβλία πού δημοσιεύτηκαν.

Ἔπειτα ἀπό τρία χρόνια ἐγκατεστάθηκαν στό Μαντράς κ'ἡ Μπλαβάτσκυ ἐργάστηκε τόσο ἐντατικά πού ἡ υγεία της κλονίστηκε πολύ σοβαρά. Δέν ἦταν δυνατό νά τή συνεχίσει αὐτή τήν ἐντατική ἐργασία καί τόν Μάρτιο τοῦ 1884 ἀποφάσισε νά φύγει γιά τήν Εὐρώπη. Παραιτήθηκε ἀπό γραμματέας τῆς ἀλληλογραφίας τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Πῆγε στή Νίκαια, ἔπειτα στό Παρίσι καί ἔμεινε γιά λίγο στή Γερμανία τό 1885. Στό τέλος τοῦ χρόνου γύρισε στίς Ἰνδίες γιά νά ὑπερασπιστεῖ τόν ἑαυτό της ἀπ τίς ἐπιθέσεις πού ἔγιναν ἐνάντιά της ἀπ'τό ζευγάρι ἐκεῖνο πού εἶχε συναντήσει στό Κάϊρο λίγα χρόνια πρωτύτερα καί πού η γενναιοδωρία της τό εἶχε σώσει ἀπ τή μιζέρια. Ολοι αὐτοί οἱ ἀγῶνες ταλαιπώρησαν καί πάλι τήν ὑγεία της καί ἀναγκάστηκε νά ξαναέρθει στήν Εὐρώπη. Ἔμεινε γιά λίγο καιρό στή Γερμανία καί στό Βέλγιο. Ἐκεῖ ἔγραψε τό μεγαλύτερο μέρος τῆς "Μυστικῆς Διδασκαλίας". Ἔπειτα πῆγε στό Λονδίνο κ'ἐκεῖ ἵδρυσε μαζί μέ τή Μέϊμπελ Κόλινς τό περιοδικό Lucifer καί κατοίκησε στά Κεντρικά Γραφεῖα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας.

Πέθανε τήν Παρασκευή 8 Μαΐου τοῦ 1891 σέ ἡλικία ἑξήντα χρονῶν, στίς δυόμιση τό ἀπόγευμα.

Δέν ἀμφιβάλλομε πώς ο χρόνος ὅσο πάει θά δικαιώνει ὅλο καί περισσότερο τήν ἀξία καί τή χρησιμότητα τοῦ ἔργου τῆς Ἑλένας Πετρόβνας Μπλαβάτσκυ. Κι ὅλοι εμεῖς πού ἀγαποῦμε τή Θεοσοφία ἀγαποῦμε καί θαυμάζομε τήν μεγάλη αὐτή ψυχή, πού ἔδωσε τή ζωή της ὁλόκληρη γι'αὐτή.

Ο ΛΕΥΚΟΣ ΛΩΤΟΣ

Κι ὁ Λευκός Λωτός τήν ψυχή συμβολίζει. Γι'αὐτό γιορτάζεται τή μέρα αὐτή, πού εἶναι ἀφιερωμένη στή μνήμη τῆς μεγάλης ψυχῆς τῆς Ἑλένας Πετρόβνας Μπλαβάσκυ. Συμβολίζει τό ἀτέλειωτο ταξίδι τῆς ψυχῆς, πού ἀπ τόν οὐράνιο χῶρο ρίχτηκε στή γῆ, στή λάσπη, στό μουχλιασμένο βοῦρκο, ἐκεῖ ὅπου θά πάρει τήν πεῖρα τῆς ζωῆς. Θά ξυπνήσει καί θ'ἀναπτύξει τίς δυνάμεις της γιά ν'ἀνέβει καί πάλι γεμάτη χαρά μέσ'ἀπ'τά νερά - τά νερά πού συμβολίζουν τόν ἀστρικό κόσμο, τόν κόσμο τῶν συναισθημάτων - καί νά φτάσει πάνω ψηλά, στόν ἐλεύθερο ἡλιόλουστο οὐρανό. Πάνω ἀπ'τά νερά, στόν καθαρό πνευματικό ἀέρα, ο Λωτός ἀνοίγει τά πέταλά του, κ'ἡ ψυχή μέσα στήν ἔκσταση ρουφᾶ τοῦ ἥλιου τίς ἀχτίδες, τοῦ ἥλιου τό θεικό τό φῶς.

Τό φῶς αὐτό, τήν ἀθάνατη αὐτή χαρά, λαχταροῦσε πάντα, τήν ὥρα πού ἦταν βουτηγμένη μές στό βοῦρκο, τήν ὥρα πού πάλευε γιά νά βγάλει τίς βαθιές της ρίζες. Τίς βαθιές τίς ρίζες πού θά ρουφήξουνε τή ζωή τῆς γῆς.

Ἀπ' τή ζωή τῆς γῆς, ποθώντας τό ἀνέβασμα, λαχταρώντας τό γαλήνιο φῶς τ' Οὐρανοῦ, η ψυχή θ' ἀντλήσει τίς δυνάμεις της. Ἀπ' τή ζωή τῆς γῆς ἐξαρτιέται τό οὐράνιο τ' ἀνέβασμα. Ἀπ' τή Μάνα γῆ θά ρουφήξουμε τούς χυμούς της, τό μητρικό τό γάλα, γιά νά μπορέσουμε νά σταθοῦμε ολόρθοι, ζωντανοί, δυνατοί, νά σηκώσουμε τό κεφάλι καί νά στρέψουμε τά μάτια νά κοιτάξουμε θαρρετά, ἄφοβα, τόν λαμπερό τόν Ἥλιο. Κι ἄνθρωπος αὐτό θά πεῖ:" Ἄνω θωρῶ", κοιτάζω ἀπάνω, ψηλά, τόν Οὐρανό.

Κ' η ψυχή, πάνω στή Γῆ, μέσα στ' ἀνθρώπινο τό σῶμα, στόν Οὐρανό πετᾶ. Γιατί ο οὐρανός δέν εἶναι κάπου μακριά ἔξω ἀπό μᾶς. Ο οὐρανός, η πηγή τῆς ψυχῆς μας, μέσα μας βρίσκεται. Κι ὅσο βυθιζόμαστε στά βάθη τοῦ εαυτοῦ μας, τόσο κι ἀνεβαίνομε ψηλά, μές στόν Οὐράνιο χῶρο.

Μά τά πόδια μας ἄς πατοῦνε γερά στό χῶμα κι ἄς μήν περιφρονοῦμε τή Μάνα Γῆ. Γιατί μονάχα πατώντας γερά πάνω της, μονάχα βουτώντας βαθιά μές στά σπλάχνα της τίς ρίζες μας, ρουφώντας τήν πείρα της, τήν ιερή τή Γνώση, θά μπορέσουμε μές στή χαρά τῆς ἔκστασης ν' ἀνοίξουμε τά ολόασπρα τά πέταλά μας στόν φωτοδότη Ἥλιο.

Τ'ΑΓΑΠΗΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Ὅπως πάντα, σύμφωνα μέ τήν ἐπιθυμία τῆς Μπλαβάτσκυ, τή μέρα αὐτή διαβάζονται ἀποσπάσματα ἀπ' τή Μπαγκαβάντ Γκιτά, τό Φῶς τῆς Ἀσίας, τή Φωνή τῆς Σιγῆς.

Πέρσι εἶχα μιλήσει γιά τά τρία αὐτά βιβλία τῆς Ἐσωτερικῆς Σοφίας. Δέν θά ἐπαναλάβω καί φέτος τά ἴδια. Ὅποιος θέλει ἄς διαβάσει καί πάλι τό περσινό μας καλοκαιρινό περιοδικό. Θά ξαναπῶ μόνο πώς η Μπαγκαβάντ Γκιτά εἶναι ἕνα ἐπεισόδιο τῆς Μαχαμπαράτας, τοῦ μεγάλου ἐπικοῦ ποιήματος, τῆς Ἰλιάδας τῶν Ἰνδῶν. Ἥρωας εἶναι ο μεγάλος ἰνδός Μύστης Κρίσνας, πού διδάσκει τόν ξατρίγια (τόν πολεμιστή) Ἀρζούνα. Τό Φῶς τῆς Ἀσίας εἶναι ἐπικό ποίημα τοῦ ἄγγλου λογοτέχνη Ἄρνολντ πού διηγεῖται τή ζωή καί τή διδασκαλία τοῦ Βούδδα. Καί η Φωνή τῆς Σιγῆς εἶναι παλιές μυητικές ἰνδικές διδασκαλίες πού η Μπλαβάτσκυ τίς μάζεψε καί τίς συγκέντρωσε στό βιβλίο αὐτό.

Αὐτά τά τρία θαυμάσια βιβλία τά ἔχει ἀποδώσει σέ ζωντανή δημοτική ο ἀξέχαστος ἀδελφός μας Τίμος Βρατσάνος καί μπρός ἀπό τίς μεταφράσεις του ἔχει βάλει ἀξιόλογους προλόγους.

Ἀγλαΐα Ζάννου

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ Τ' ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ

1. Η ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΑΠΕΙΡΟΜΟΡΦΗ ΘΕΟΤΗΤΑ ('Από τή "Μπαγκαβάντ Γκιτά")

Στό ἀπόσπασμα πού ἀκούστηκε στή φετινή μας γιορτή ὁ μεγάλος ἰνδός ποιητής μέ ἀσύγκριτη δύναμη σύλληψης καί ἔκφρασης μᾶς δίνει μιά συνταραχτικά ἐπιβλητική καί χαραχτηριστικά ἰνδική εἰκόνα τῆς ὑπέρτατης μορφῆς τῆς Θεότητας.

2. ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ ΤΩΝ ΝΤΕΒΑ ('Από τό "Φῶς τῆς 'Ασίας")

Ὁ Ἔντουϊν Ἄρνολντ στό ἀπόσπασμα ἀπό τό "Φῶς τῆς 'Ασίας" πού διαβάστηκε μᾶς λέει πῶς ο πρίγκηπας Σιντάρθα Γκαουτάμα ἀκούει μές στή σιγαλιά τῆς νύχτας τό ἀπόκοσμο τραγούδι τῶν Ντέβα νά τόν καλεῖ ν' ἀπαρνηθεῖ τίς χαρές τοῦ κόσμου γιά νά γίνει λυτρωτής τοῦ κόσμου.

3. ΤΙΠΟΤΑ ΔΕ ΧΑΝΕΤΑΙ ('Από τή "Φωνή τῆς σιγῆς")

Στό ἀπόσπασμα πού ἀκούστηκε ἡ Φωνή τῆς σιγῆς μιλάει στό Μαθητή πού δειλιάζει νιώθοντας πώς τοῦ πέφτει ἀκόμα πολύ βαριά ἡ διδασκαλία τῆς Καρδιᾶς - ἡ ἐσωτερική διδασκαλία. Τόν παρακινεῖ ν' ἀκολουθήσει τή διδασκαλία τοῦ Ματιοῦ - τήν ἐξωτερική διδασκαλία. Καί νάχει τή βεβαιότητα πώς μπορεῖ σήμερα νά ετοιμάσει τίς αὐριανές του τύχες, πώς καμιά προσπάθεια δέν πάει χαμένη.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝ

Ι. Η ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΑΠΕΙΡΟΜΟΡΦΗ ΘΕΟΤΗΤΑ

ΙΑ΄ 15 Ὅλους τούς θεούς μέσα στό σῶμα Σου τούς βλέπω
Θεέ μου καί ὅλα τά ἔμψυχα καί τ' ἄψυχα,
καί τό Δεσπότη Βράχμα βλέπω ἀπάνω στό λουλούδι τοῦ λωτο
κι ὁλοῦθε ολους τούς αγίους καί τά φίδια.
15. Σέ βλέπω ἀπ' ὅλες τίς μεριές νάχεις ὅλα τά σχήματα,
πολυχέρη, πολύστηθο, πολυόμματο,
κι ὁλοῦθε ἀπειρόμορφο καί τέλος σου δέ βλέπω.
17. Μέ τήν τιάρα σέ θωρῶ στεφανωμένο
καί μέ ρόπαλο στό χέρι καί σκουτάρι,
κι ὁλόφωτο κι ολόλαμπρο καί δυσκολοαντίκρυστο
κι ομοιο στή λάμψη μέ τό φῶς φωτιᾶς καί ἥλιου.
18 Λοιπόν πιστεύω ότ εἶσαι Σύ τό ὕψιστο κ' ὑπέρτατο
τοῦ κόσμου αὐτοῦ πνευματικό δοχεῖο.
Εἶσαι Σύ ὁ ἄφθαρτος καί ὁ ἐπόπτης τοῦ αἰώνιου νόμου.
Εἶσαι Σύ ἡ αἰώνια ζωή καί τό αἰώνιο Ὄν τό προαιώνιο.
19 Σέ βλέπω πώς δέν ἔχεις οὔτ' ἀρχή,
οὔτε καί μέση, οὔτε τέλος.
Ὤ! ἡλιοσεληνόματε κι ἀπειροδύναμε κι ἀπειροχέρη,

πού εἶναι ἡ ἀνάσα Σου ὡσάν φωτιά καί φλόγα,
πού μέ τή θερμότητά Σου ὅλονε τόν κόσμο τόν θερμαίνεις.
20. Ὅλο τό διάστημα ἀπ'τή γῆ ὡς τόν οὐρανό
εἶν'γεμάτο ἀπό Σέ καί μόνο,
ὅπως κι αὐτουδά τοῦ κόσμου ὅλα τά μέρη.
Αὐτήν τή φοβερή καί ὑπερφυσική μορφή Σου
τήν εἶδεν ὁ τριπλός ὁ κόσμος καί φοβήθηκε πολύ.
21. Οἱ θεοί ἀπ'τό φόβο τους ὅλοι καταφεύγουνε σέ Σένα,
Σένανε δοξολογοῦν, μ'ενωμένες τίς παλάμες.
Τῶν οσίων τά πλήθη κι ὅλων τῶν ἁγίων τῶν μεγάλων
μ'ὕμνους μύριους Σέ ὑμνολογοῦν.
...
23 Βλέποντας οἱ ἄνθρωποι
τήν ὑπέροχη καί φοβερή μορφή Σου,
τήν πολύστομη, τήν πολυόμματη,
τήν πολύχερη καί τήν πολύποδη,
τήν πολύστηθη καί τήν πολύδοντη,
εἶναι ὅλοι φοβισμένοι σάν καί μένα.
25. Στόν οὐρανό νά φτάνεις βλέποντάς Σε
καί πολύχρωμος νά λάμπεις
μέ τ'ἀνοιχτά τά στόματα
καί μέ τά φλογερά μεγάλα μάτια
ταράζετ'η ψυχή μου καί δέν νταγιαντῶ
κι ἀνάπαψη δέ βρίσκω.
26. Τά στόματά σου βλέποντας τά μεγαλόδοντα
κι ομοια μέ τῆς συντέλειας τοῦ αἰώνα τή φωτιά,
χάνω κι ἀνατολή καί δύση κι ἄνεση δέν ἔχω.
Ἐλέησέ με τῶν θεῶν Θεέ καί στήριγμα τοῦ κόσμου.
27. Κι ὅλοι τοῦτοι δά οἱ γιοί τοῦ Δρυταράστρα,
καί ὁ Βήσχμας καί ὁ Δρόσας κι ὁ Καρνάς
μαζί μέ τούς ἄλλους βασιλιάδες καί ἀκόμα
καί μέ τρύς δικούς μας τούς καλόφωνους πολεμιστάδες,
28. τρέχουν ολοι τους μαζί νά μποῦνε
Μέσ'στά μεγαλόδοντα τά στόματά Σου·
κ'εἶν αὐτοί πού μέ κρανία τσακισμένα
φαίνουνται μπηγμένοι στά μεσόδοντά Σου.
29. Κι ὅλοι αὐτοί οι ἥρωες ποῦν'στή γῆν ἀπάνω
μέσ' στά φλογερά Σου στόματα τρέχουνε νά μποῦνε
οπως τά ποτάμια πού ὁρμητικά
μέσ'στή θάλασσα τρέχουν νά χυθοῦνε [1]
30. ὅπως οι πεταλουδίτσες πού μ'ορμή πετώντας
ρίχνουνται καί καίγουνται στῆς φωτιᾶς τή φλόγα,
ἔτσι καί οἱ ἄνθρωποι μέ μιά βίαιην ορμή
μέσ στά στόματά Σου βρίσκουν τό χαμό τους. [1]

1. Σημ.μετ. Η παρομοίωση μέ τά ποτάμια σημαίνει πώς ὅλοι αὐτοί τρέχουν ἄθελά τους, ενῶ η παρομοίωση μέ τίς πεταλουδίτσες σημαίνει πως τρέχουν θεληματικά.

31. Μέ τά πύρινά Σου λοιπόν στόματα
Σύ μασᾶς καί καταπίνεις όσους είν'α'αὐτόν τόν κόσμο,
πού οἱ ἀχτίνες Σου μέ τή φλόγα τους θερμαίνουν.
32. Ὦ πές μου Σύ καλύτερε ἀπ'τούς θεούς
ποιός εἶσαι Σύ πού φλογερή ἔχεις τήν ὄψη ;
Ἐλέησέ με. Σέ παρακαλῶ, εγώ θέλω νά μάθω
ποιά εἶν'ἡ φύση Σου ἡ πρωταρχική,
γιατί δέν ξέρω τ'εἶναι τοῦτο τό κατόρθωμά Σου.

Ἀπό τή Μπαγκαβάντ Γκιτά (κεφ. ΙΑ'έδ. 15-32)
Μετάφραση Τίμου Βρατσάνου σελ.65-67

2. ΤΟ ΚΑΛΕΣΜΑ ΤΩΝ ΝΤΕΒΑ

Στήν ειρηνικήν ετούτη κατοικία
ἥσυχα ἀναπαυότανε ο Κύριος ημῶν
καί δέ γνώριζ'οὔτε τό παραμικρό
γιά πόνο καί γι'ἀνάγκη,
γιά λύπη, γερατειά καί θάνατο.
Κι όμως, οπως κοιμισμένον σέ πλανοῦν
μέσ'στά σκοτεινά πελάγη τά ὄνειρά σου,
καί στόν ὄχθο τῆς ημέρας πλησιάζεις
κουρασμένος κ'ἔχεις θύμισες παράξενες
ἀπ'αὐτό τό σκοτεινό σου τό ταξίδι,
ἴδια κάποτε κι αὐτός σάν ἐξεκούραζε
τό χαριτωμένο του κεφάλι πά στόν κόρφο
τό γλυκό τῆς Γιασοντάρας τό μελαχροινό,
κι όταν τά γεμάτ'ἀγάπη χέρια της
γλυκαερίζανε τά βλέφαρά του τά κλειστά,
ξεπετιόταν ἄξαφνα φωνάζοντας:
Ο κόσμος μου. Ὦ κόσμε μου.
Ἀκούω. Ξέρω. Ἔρχομαι. Κ'ἐκείνη
μέ τρόμο τόνε ρώταγε: Τί ἔχεις;
Πές μου ἀφέντη μου καλέ."
μέ τά μάτια τεντωμέν'ἀπ'τήν τρομάρα
γιατί η συμπόνια πού ζωγραφιζότανε
στή ματιά τοῦ πρίγκηπα, κεῖνες τίς στιγμές,
νά φοβᾶσαι σ'ἔκανε καί τό πρόσωπό του
όμοιο ἦτανε μέ πρόσωπο θεοῦ.
Τότε γιά νά μαλακώσει τῆς γυναίκας του τό κλάμα
τῆς χαμογελοῦσε καί ζητοῦσε νά τοῦ παίξουν λίγο βίνα.[1]
Ὅμως μιά φορά,
εἶχαν βάλει στό κατώφλι του μιά κολοκύθα
μέ τίς ἀργυρές χορδές της τεντωμένες,
σ'ένα μέρος πού ο ἄνεμος μπορούσε
νά φυσήξει καί τίς νότες του νά παίξει
<u>κατά τη δική του</u> φαντασία γιατί ο ἄνεμος

1. Σημ.μετ. Εἶδος κιθάρα ινδική

κάνει μουσική πολύ παράξενη
πάνω στίς χορδές τίς άσημένιες.
Όσοι ήτανε τριγύρω δέν άκούσανε
παρά μόνο του άνέμου αύτηδά τή μουσική
μά μονάχα ο πρίγκηπας Σιντάρθας
άκουσε νά τραγουδοῦν τούς Ντέβας
καί αύτά τά λόγια φτάσανε στ'αύτιά του:

Εΐμαστε οί φωνές τοῦ ταξιδευτῆ τ'άνέμου,
πού λαχταρᾶ γι'άνάπαψη κι άνάπαψη δέ βρίσκει.
Εἶν'όμοια μέ τόν άνεμο καί η θνητή ζωή,
στεναγμός, παράπονο, βάσανο, λυγμός, άγώνας.

Γιατί καί ποῦθ'έρχόμαστε κανένας δέν τό ξέρει
μήτ'άπό ποῦ άρχίζει η ζωή, μήτε καί ποῦ τελειώνει.
Είμαστ'έμεῖς ωσάν κ'έσᾶς, φαντάσματα μιᾶς ώρας.
Ποιά εἶν'χαρά στή θλίψη μας π'άδιάκοπα άλλάζει;

Ποιά χαρά νιώθεις σέ μιάν εύτυχία άμετάβλητη;
Θάταν η ζωή εύτυχισμένη, μόνο άν κρατοῦσεν η άγάπη.
Μά όμοια μέ τόν άνεμο εἶν'η ζωή, είναι φωνή
διαβατάρα καί φυσᾶ σέ χορδές πού άντηχοῦνε.

Ώ, γιέ τῆς Μάϊας στίς χορδές αύτές πικροβογγᾶμε
γιατί χαρά δέ βρίσκουμε σ'όλη τῆς Γῆς τή σφαίρα,
γύρω μας θωρῶντας πάντα τόσες λύπες, τόσους πόνους
καί τόσα μάτια άστέρευτα καί χέρια άπελπισμένα.

Όμως μέσα στό θρῆνο μας άκοῦς καί περιγέλοιο,
γιατί άν είξεραν οι άνθρωποι πώς η ζωή,
πού έχουνε άπάνω της τόσο σφιχτά κολλήσει,
εἶν'ένας άδειος ῆχος, άλλο τόσο θάξιζε γι αύτούς
όσο καί νά διατάξουν νά σταθῆ ένα σύννεφο
ή κ'ένός ποταμιοῦ νά σταματήσουνε τό δρόμο.

Μά σύ πού θά γενεῖς ο λυτρωτής, η ώρα σου ζυγώνει.
Θλιβερός προσμένει ο κόσμος μέσ'στή δυστυχιά του
καί τυφλός παραπατάει μέσ'στοῦ πόνου του τόν κύκλο.
Ώ γιέ τῆς Μάϊας ξύπνα. Φτάνει η άνάπαψη.

Είμαστ'οι φωνές τοῦ τραγουδιστῆ τ'άνέμου.
Λοιπόν παράτα τήν άγάπη σου γιά τήν άγάπη
όλων τῶν όντων π'άγαποῦν κι άλάφρωσε τή θλίψη
λύτρωση δόστους θέσην υψηλή καί δόξα παρατώντας.

Έτσι σιγομουρμουρίζουμε στίς άσημένιες τίς χορδές
γιά σένα πούσαι άπραγος σ'αύτόν τόν κόσμο
κι όπως γοργοδιαβαίνουμε γελοῦμε μέ τούς ίσκιους
όλους αύτους πού είναι τώρα τό δικό σου τό παιχνίδι.

Έντουϊν Άρνολντ (Edwin Arnold, 1832-1904).
Άπό τό "Φῶς τῆς Άσίας"(τραγούδι Γ')
Μετάφραση Τίμου Βρατσάνου (σελ.53-55)

3. ΤΙΠΟΤΑ ΔΕ ΧΑΝΕΤΑΙ

Μάθε, ὤ Μαθητή, πώς τουτοδά εἶν'τό μυστικό τό ΜΟΝΟΠΑΤΙ πού διαλέγουνε οἱ Βοῦδδες τῆς Τελειοποίησης, πούχουνε θυσιάσει τόν Ἑαυτό σ' Ἑαυτούς ἀσθενικότερους.

Ἄν γιά σένα εἶναι ὅμως ὕψιστη παραπολύ ἡ "Διδασκαλία" τῆς Καρδιᾶς", ἄν ἔχεις ἀνάγκη ἀπό βοήθεια σύ ὁ ἴδιος, κι ἄν φοβᾶσαι βοήθεια νά προσφέρεις γιά τούς ἄλλους, ἔγκαιρα ἄς εἶσαι εἰδοποιημένος, ὤ ἐσύ μέ τή δειλή καρδιά. Βρές ἱκανοποίηση στή "Διδασκαλία τοῦ Ματιοῦ" τοῦ Νόμου. Ἔλπιζε ἀκόμα γιατί ἄν δέ μπορεῖς νά φτάσεις σήμερα τ'ἀπόκρυφο τό Μονοπάτι εὔκολα θέ νά μπορέσεις αὔριο. Μάθε πώς καμιά προσπάθεια οὔτε ἀκόμα ἡ πιό μικρή - σέ καλή διεύθυνση ἤ καί σέ κακή - νά χαθῆ ποτέ δέν είμπορεῖ ἀπ'τόν κόσμο τῶν αἰτίων. Καί τοῦ διασκορπισμένου ἀκόμα τοῦ καπνοῦ τά χνάρια δέ χάνονται. Ἕνας σκληρός λόγος πούχει προφερθῆ σέ ζωές πού πέρασαν δέν ἐξαφανίζεται ἀλλά ξανάρχεται πάντα. Δέν κάνει ρόδα ἡ πιπεριά, τοῦ γιασεμιοῦ τό μυρωδάτο τ'ἀσημένιο τ'ἀστρουλάκι δέ θά γίνει ἀγκάθια, οὔτε βάτα.

Νά δημιουργήσεις "σήμερα" μπορεῖς τίς "αὐριανές" σου τύχες. Στό "Μεγάλο τό Ταξίδι" οἱ αἰτίες οἱ σπαρμένες κάθε ὥρα φέρνουνε ἡ κάθε μιά τή συγκομιδή της σέ ἀποτελέσματα, γιατί κυβερνάει τόν κόσμο μιά ἀλύγιστη δικαιοσύνη. Μέ μιάν ὤθηση γερή πράξης σωστῆς ἀλάθευτα μοιράζει στούς θνητούς ζωές εὐτυχισμένες ἤ δυστυχισμένες. Καρμικά γεννήματα ἀπ'όλες μας τίς σκέψεις καί τίς πράξεις τίς ἀλλοτινές.

Ὤ ἐσύ μέ τήν ὑπομονετική καρδιά πάρε λοιπόν ὅλα ὅσα ἡ ἀξία σούχει φυλαγμένα. Μή χάνεις τό θάρρος σου κ'εὐχαριστήσου μέ τά πεπρωμένα. Τέτοιο εἶναι τό Κάρμα σου, τό Κάρμα τοῦ Κύκλου τῶν γεννήσεών σου, η ειμαρμένη κείνων κεῖ πούχουνε γεννηθῆ μέσα στό μόχθο καί στή δυστυχία τους στήν ἴδιανε μέ σένα ἐποχή, ἐκεινῶν πού χαίρονται καί κλαῖνε ἀπ'τή μιά ζωή στήν ἄλλη, μέ τίς περασμένες πράξεις τίς δικές σου ἀλυσοδεμένοι.

....

Κάμε ὅ,τι μπορέσεις σήμερα γι'αὐτούς καί αὐτοί θά κάνουν αὔριο γιά σένα.

Τῆς λύτρωσης τῆς τελικῆς τό φροῦτο τό γλυκό φυτρώνει ἀπ' τό μπουμπούκι τῆς ἀπάρνησης τοῦ Ἑαυτοῦ.[1]

Ὁ ἄνθρωπος πού φοβισμένος ἀπ'τό Μάρα στέκει μακριά ἀπό τό νά βοηθάει τούς ἄλλους, ἀπό φόβο μήν τό κάνει γιά τόν ἑαυτό του, εἶναι καταδικασμένος στό χαμό. Ὁ προσκυνητής πού θά ποθοῦσε νά δροσίσει τά μέλη του τά κουρασμένα στά τρεχούμενα νερά κι ομως δέν τολμάει νά βουτηχτῆ, ἀπό φόβο γιά τό ρέμα, ἔχει κίνδυνο νά σκάσει ἀπό τή ζέστη. Η ἀπραξία πούχει βάση τόν

1. Σημ. συντ. Τό πνεῦμα τοῦ κακοῦ

εγωιστικό τό φόβο μόνο ολέθριους καρπούς θά φέρει.

Ο εγωιστής πιστός ζεῖ χωρίς σκοπό. Ἄνθρωπος οπού δέν κά-νει τήν προσπάθεια πού τούχει οριστῆ γιά τή ζωή του μάταια ἔ-ζησε.

Ἀκολούθα τή ρόδα τῆς ζωῆς, ἀκολούθα τή ρόδα τοῦ χρέους στή φυλή, στήν οἰκογένεια, στούς φίλους, στούς εχθρούς καί στίς ἡ-δονές καί πόνους κλεῖσε τό νοητικό σου. Τῆς ἀνταπόδοσης τῆς Καρμικῆς ἐξάντλησε τό νόμο. Κέρδισε ἰδιότητες γιά τή γέννησή σου τή μελλοντική.

Ἥλιος νἆσαι ἄν δέν μπορεῖς, νἆσαι ταπεινός πλανήτης. Στ'ἀ-λήθεια ἄν δέν είμπορεῖς ν'ἀστράφτεις σάν τόν Ἥλιο τοῦ μεσημε-ριοῦ πά στά χιονοσκέπαστα βουνά τῆς αἰώνιας ἀγνότητας, διάλεξε Νεόφυτε, δρόμο ταπεινότερο.

Ἀπό τή "Φωνή τῆς σιγῆς" (περικοπή II: Τά δυό τά μονοπάτια
Μετάφραση Τίμου Βρατσάνου (σελ. 37-39)

Σ Ι Γ Η

Α΄ Η ΣΙΩΠΗ

Τούτη ἡ σιωπή
πού σφίγγει,σά χέρι γιγάντιο τά σωθικά σου
πιό πέρα ἀπ τίς μικρές φωνές νά σέ φέρνει,
στήν καρδιά του κόσμου γιά νά σέ φέρνει
τούτη η σιωπή, πώς λόγος στέρεος βαθιά σου ἀντηχεῖ,
ν'ἀκοῦς, ν'ἀκοῦς, σά στήλη νεροῦ νά ορθώνεσαι,
ν'ἀφουγκράζεσαι,
νά ἔχει κρεμαστεῖ ἡ ψυχή σου ἕνα ζούδι στό μεγάλο
κλωνάρι τοῦ κόσμου.

Ὄλγα Βότση
Ἀπό τή συλλογή "Ὁ μεγάλος Ἦχος"

Β΄ Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΙΩΠΗ

Νἆσαι μέσα σ'ἕνα χῶρο ὅπου δέν ὑπάρχει οὔτε καλό οὔτε κα-κό. Τοῦ κόσμου τῶν πλασμάτων εἶναι καί τό 'να καί τ'ἄλλο. Στήν παρουσία τῆς Ἑνότητας μήτε προσταγή ὑπάρχει μήτε ἀπαγόρεψη. Ὅλα ετοῦτα τά λόγια, ὅλη ετούτη η φασαρία, ὅλος ετοῦτος ὁ θόρυβος εἶν'ὄξω ἀπό τό πέπλο. Μέσα ἀπ'τό πέπλο εἶν ἡ σιγή κ' ἡ γαλήνη κι ο ἀναπαμός.

Γροικᾶς μιά φωνή πούρχεται ἀπ'τά ρυάκια; Μά σά φτάσουνε στή θάλασσα τά νερά τά τρεχούμενα ἡσυχάζουνε. Κ'ἡ θάλασσα μήτε πληθαίνει ἅμα μπαίνουνε μήτε λιγοστεύει ἅμα βγαίνουνε.

Ἀμπού Γιαζίντ ἀλ Μπισταμί, ἄραβας μυστικός τοῦ Θ΄ αἰώνα (πέθανε τό 875 μ. Χ.)

Ἀπόδοση Μαρίας Οἰκονόμου

Γ΄ ΝΑ ΦΥΛΑΞΕΙΣ ΤΗ ΣΙΩΠΗ ΜΕΣΑ ΣΟΥ

Νά φυλάξεις τή σιωπή μέσα σου - μέσα σ'όλο τό θόρυβο νά μένεις ανοιχτός καί ήρεμος, υγρό χώμα στό γόνιμο σκοτάδι- ά - διάφορο πόσο ποδοπατάνε τόν τόπο τῆς παράτας μέσα σέ σύννεφο σκόνης κάτω από στεῖρο ουρανό.

Ντάγκ Χάμμερσελντ (Dag Hammerskjold), σουηδός πολιτικός καί συγγραφέας. Από τά " Ορόσημα"
Μετάφραση Σοφίας Προβελεγγίου Σουλιώτη

Δ΄ ΟΙ ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΠΟΡΤΕΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Η δύναμη τῆς σιωπῆς. Μές στή σιωπή, άν θέλουμε νά ψάξουμε, θά βροῦμε τό κλειδί πού θά μᾶς ανοίξει τήν πόρτα τῆς αποκάλυψης. Καί θά βροῦμε ἐκεῖ μιά δύναμη πού ποτέ πρωτύτερα δέν ἦταν δική μας καί πού ποτέ δέ θάναι ώσότου ψάξουμε γι'αυτό τό μο - νοπάτι... Εκεῖ θά βροῦμε τή γαλήνη πού ξεπερνᾶ τήν κατανόηση. Δέν θάρθει μέσα σέ μιά στιγμή κι ούτε μέ καμιά μικροευχή ή μι- κροεπιθυμία. Όταν δέν υπάρχει κανένας εγωισμός, τότε θά έ ρ- θ ε ι ......

Τρυπώνει μέσα στή ζωή, μέσα στήν καρδιά καί στό νοῦ σάν τήν πιό μεγάλη μουσική συμφωνία. Σέ κρατάει πάνω καί έξω καί πέρα από δυσκολίες καί δοκιμασίες καί σέ ετοιμάζει γιά τήν ά- ληθινή ζωή. Η σιωπή. Τό άγγισμα τῆς σιωπηλῆς προσευχῆς.

Κάθριν Τίνγκλυ (Katherine Tingley), σύγχρονη αμερικανίδα θεόσοφος. Από τό " Η Θεοσοφία: τό μονοπάτι τοῦ μυστικιστῆ"
Μετάφραση Αγλαΐας Ζάννου

Ε΄ Η ΑΛΑΛΗ ΦΩΝΗ

Νά τί αγαπῶ, σάν αγαπῶ
Ω. Θέ μου;
Όχι τήν ομορφιά κορμιοῦ
ή τό χιονάτο χέρι γιά τό πόδι,
τ'άσπρο τό φῶς,
ή τίς νεροποντές τοῦ μάννα
ή τά κυλούμενα νερά τῶν ποταμιῶν
ή τά παραδεισένια λούλουδα,
ή τούς μικρούς ανθούς τοῦ χορταριοῦ.
Σ'αυτά ή αγάπη μου γιά Σέ
-ή τόση αγάπη μου-
Ω Θέ μου, δέν ολοκληρώνεται.

Είναι πιό πλέρια, πιό τρανή
απ'όλες όσες μπόρεσα νά ξέρω ώς τώρα.
Μοιάζει σάν κάποιο φῶς πιό φωτερό

πάνω σέ δρόμο χρυσαφένιο.
Έχει πολλή γλυκάδα
κι εἶν πιό τρανή
κι ἀπό τῆς μέλισσας τό μέλι.
Έχει ὀμορφιά περίσσια
ὄχι μονάχα σάν τῆς ἄνοιξης ἤ τοῦ καλοκαιριοῦ.
Έχει μοσκιά καί μουσική
κι ἄνθηση αἰώνια.
Εἶν ἄχρονη καί λεύτερη
κι ἀπό δεσμά καί χῶρο.
Εἶναι λαμπρή κι ἀμάραντη
καί πάντοτες μεγάλη.
Τέτοια. Ναί τέτοια ἀγάπη νοιώθω
ὅταν Ἐκεῖνον ἀγαπῶ.

Τέτοια. Ναί τέτοια ἀγάπη νοιώθω.
Ποιός ὅμως εἶναι;
Τή γῆ μας ρώτησα
καί μοῦ 'πε "Όχι, ὄχι ἐγώ".
Τά βάθια ρώτησα,
τόν ἄσπιλο τόν οὐρανό,
κι αὐτός μοῦ ἀπάντησε:
"Δέν εἶμαι Αὐτός, μά 'μαι δικός Του".
Καί τότες σάν ἐκειόν
πού σκαρφαλώνει τό γκρεμό,
ἀπό κορφή σ' ἄλλη κορφή σκαρφάλωσα
ψηλά στή φλογισμένη σφαίρα
τοῦ ἀπέραντου τοῦ σύμπαντος.
Ναί στρατοκόπησα
σ' ὅλον τῶν στοχασμῶν τόν κόσμο
πού 'ναι ἀψηλός καί πιό τρανός
μύριες φορές κι ἀπό τό σύμπαν.
Καί τότε ἀνάκραξα:
"Ποιός τάχα νά 'ναι Αὐτός
πού ἄφωνος μένει
σ' ὅλα τά μουρμουρίσματα
τῆς φαντασιᾶς, τῆς φύσης καί τῆς τέχνης,
Αὐτός πού τή λαλιά τήν κάθε τή νογᾶ
βαθιά μές στήν καρδιά Του,
δίχως ἀπάντηση νά δίνουνε γι' Αὐτόν,
ἐξήγηση καμμιά,
τά σύγνεφα καί οἱ ἄγγελοι;
Ὢ, Τί τρανή χαρά
ν' ἀκούεις τήν ἄλαλη φωνή:
"Μπές μέσα δοῦλε μου".

Οὐΐλλιαμ Ἀλεξάντερ (William Alexander 1824-1911)
Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Almagh . Ἀπόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

ΜΟΥ ΦΑΝΕΡΩΘΗΣ ΚΥΡΙΕ

Μοῦ φανερώθης Κύριε,
ὦ Κύριε τῆς Σιγῆς,
δείχνοντάς μου τῆς Σιγῆς
τό Σύμβολο.
"Ἄς βασιλεύσει μέσα σου ἡ Σιγή,
μή σκέπτεσαι πώς ὑπάρχει "Ἐσύ" καί "ἐγώ".
αὐτή εἶναι ἡ μόνη·
ναί, ἡ μόνη Πραγματικότητα.

Θαγιουμαναβάρ, ἰνδός ἅγιος τοῦ ΙΠ΄ αἰώνα
Ἀπόσπασμα ἀπό ποίημα. Μετάφραση Κ. Στεφανίδη

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ

Α΄ ΣΚΕΨΕΙΣ

α΄ Μόνο τό χέρι πού σβήνει εἶναι ἄξιο νά γράφει τό ἀληθινό[1]
Γιοχάννες Ἔκχαρτ (Johannes Eckhart, 1260-1327)

β΄ Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ξεφύγει ἀπ'ὅλες τίς αἰσθήσεις, νά γυρίσει ὅλες του τίς δυνάμεις πρός τά μέσα καί νά κατορθώσει νά ξεχάσει ὅλα τά πράματα καί τόν ἑαυτό του[2].
Γιοχάννες Τάουλερ (Johannes Tauler, 1300-1361)
γερμανοισλατός μυστικός, μαθητής τοῦ Ἔκχαρτ)

γ΄ Αὐτό εἶναι πού τό λένε ἔκσταση. Καί λέξη δέν ὑπάρχει πού νά λέει πολύ ἁπλά τί πάει νά πεῖ. Εἶναι κεῖνος ὁ λυτρωμός τοῦ νοῦ ἀπό τίς σκέψες του. Σάν τά βάνουμε μέσα σέ λόγια κεῖνα τά θάματα, τόσο λίγο τούς μοιάζουν αὐτά τά λόγια ὅσο μοιάζουνε τά βατόμουρα μέ τό φεγγάρι καί μέ τόν ἥλιο[2].
Οὐΐλλιαμ Μπάτλερ Γέητς (William Butler Yeats 1865-1939), ἰρλανδός λογοτέχνης. Ἀπό τό θεατρικό ἔργο "Τό μονοκέρατο[3] ἀπό τ' ἀστέρια"

δ΄ Οἱ νόμοι σας καί τά συμβούλιά σας, τά διατάγματά σας, τά περίφημα ἄρθρα σας καί οἱ σοφές γνωμοδοτήσεις σας δέν εἶναι παρά ἀπάτη. Τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ δέ δένεται ἀπό ὅποιους νόμους[4].
Γιάκομπ Μπαῖμε (Jakob Boeme, 1575-1627)
γερμανός μυστικός. Ἀπό τήν "Τρισυπόστατη ζωή τοῦ ἀνθρώπου"

---

1. Μετάφραση Σοφίας Προβελεγγίου Σουλιώτη
2. Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου
3. Σημ. μετ. Μυθικό ἄσπρο ἄλογο μ'ἕνα μόνο κέρατο στό μέτωπο. Συμβολίζει τήν ἁγνότητα.
4. Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδη

ε. Μόνο ο Θεός ενεργεί όταν συνεπαίρνει έξω από τόν εαυτό τους τά πνεύματα πού αγαπούν, τά μεταμορφώνει καί τ'αναλώνει στήν ενότητα τού πνεύματός του. Εκεί είμαστε όλοι μιά μονάδα κι η ίδια η φωτιά της άπειρης αγάπης του. Κι όλοι μαζί είμαστε μιά ανθρακιά, πού φλογοβολεί καί δέν μπορεί νά σβήσει[1].

Γιάν Ρόϋσμπρουκ (Jan Ruysbroek, 1293-1381)
φλαμανδός μυστικός

ς''Εγώ'μαι αυτός πού αγαπώ καί κείνος πού αγαπώ είναι εγώ. Είμαστε δυό ψυχές πού ζούν στό ίδιο σώμα. Σάν θωρείς εμένα, θωρείς αυτόν, καί σάν θωρείς αυτόν θωρείς εμένα[2].

Χουσεΐν αλ Χαλλάϊ, άραβας μυστικός τού Θ'αίώνα

ι' Θά'τανε ψέμα νά μιλώ γιά μένα καί γιά σένα. Τό εγώ καί τό εσύ έπαψε νά υπάρχει αναμετάξυ μας[2].

Τζαλαλουντίν Ρούμι (1207-1273), πέρσης ποιητής σουφί

η' Αυτός πού ένα κομμάτι του είσαι
Καί η επίγνωση
Αυτό στ'αλήθεια είσαι
Καί μέσα σου είναι[3].
Σολομών Τριμοζέν

θ'Πές μου σέ παρακαλώ, Θεότιμε, άν έπεφτε μιά μονάχα νεροσταγόνα μέσα σ'έναν ωκεανό από ανθόσταμο κι ήτανε ζωντανή καί μπορούσε ν'ανιστορήσει τί ένοιωθε, δέ θά'λεγε μέ ξέφρενη χαρά: "Ω θνητοί, στ'αλήθεια ζώ σάν κάτι τό ξέχωρο. Ο ωκεανός ζεί μέσα μου κι η δικιά μου η ζωή κρυμμένη βρίσκεται μέσα σέ τούτη τήν άβυσσο."[2];

Αγιος Φραγκίσκος των Σάλεων (Saint-Francois de Sales, 1567-1622)

Β΄ ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ

Τό μονοπάτι τού μυστικιστή είναι ένα κρυφό, σιωπηλό, θαυμαστό μονοπάτι. Είναι ανοιχτό σέ όλους τούς ανθρώπους καί είναι τόσο απλό καί τόσο κοντά μας. Καί πολλοί, μ'όλο πού λαχταρούν νά τό περπατήσουν, δίχως νά τό καταλάβουν πάνε μακριά του νομίζοντας πώς είναι κάτι άλλο.

Κάθριν Τίνγκλυ (Katherine Tingley), σύγχρονη αμερικανίδα θεόσοφος. Από τό "Η Θεοσοφία, τό μονοπάτι τού μυστικιστή"
Μετάφραση Αγλαΐας Ζάννου

---

1. Μετάφραση Ε.Ν. Πλατή
2. Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδη
3. Μετάφραση Αγλαΐας Ζάννου

Γ΄ ΥΠΝΟΣ ΚΑΙ ΞΥΠΝΗΜΑ ΤΩΝ ΜΥΣΤΙΚΩΝ

Ἐδῶ καί χιλιάδες χρόνια στήν Κίνα, στίς Ἰνδίες, στή Δύση φιλόσοφοι εἴπανε κάτι πράματα πού εἶναι ὅμοια παντοῦ καί σ'ὅλους τούς καιρούς κι ἄς παραλλάζει ἡ ἔκφραση. Ὁ ἄνθρωπος, λένε, εἶναι ἱκανός νά ξεπεράσει τό διχασμό πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στό ὑποκείμενο καί στό ἀντικείμενο καί νά τά ἐνώσει ὁλοκληρωτικά. Ἔτσι καταργεῖ κάθε ἀντικειμενικότητα καί σβήνει τό ἐγώ. Τότε τοῦ ξανοίγεται τό ἀπόλυτο εἶναι. Καί στό ξύπνημα τοῦ ἀφήνει τή συνείδηση μιᾶς σημασίας βαθύτερης ἀπό κάθε ἄλλη, ἀνεξάντλητης. Μά γι'αὐτόν πού πέρασε ἀπό κεῖ τοῦτος ὁ ταυτισμός τοῦ ὑποκείμενου καί τοῦ ἀντικείμενου ἀντιπροσωπεύει στ'ἀλήθεια τό ξύπνημα καί ὕπνος εἶναι η συνείδηση η ὑποταγμένη στό διχασμό ἀνάμεσα στό ὑποκείμενο καί στό ἀντικείμενο. Αὐτά γράφει ὁ Πλωτίνος ὁ μεγαλύτερος μυστικός φιλόσοφος τῆς Δύσης: "Συχνά, ὅταν ξεφεύγω ἀπό τή νύστα τοῦ κορμιοῦ καί ξυπνάω στόν ἑαυτό μου, θωρῶ μιάν ὀμορφιά θαυμαστή. Καί τότες εἶναι πού πιό βαθιά πιστεύω πώς ἀνήκω σ'ἕναν κόσμο καλύτερο κι ἀνώτερο, τότες εἶναι πού νιώθω νά ξετυλίγεται μέσα μου μ'ὅλη της τή δύναμη η πιό λαμπερή ζωή κ'αἰσθάνομαι ἕνα μέ τή θεότητα".

Δέ μποροῦμε ν'ἀμφισβητήσουμε τά μυστικιστικά βιώματα, οὔτε καί τοῦτο τό γεγονός: Μ'ὅποια γλῶσσα καί νά γυρέψει νά ἐκφραστεῖ ο μυστικος, το ουσιαστικο μένει ἀνείπωτο. Ὁ μυστικός χάνει τό ἔδαφος κάτω ἀπ'τά πόδια του, βυθίζεται στό παμπεριεχτικό. Αὐτό πού μπορεῖ νά εἰπωθεῖ βρίσκεται πιασμένο μές στό διχασμό ἀνάμεσα στό υποκείμενο καί στό ἀντικείμενο. Ἀκόμα κι ἄν δίχως τέλος συνεχίζεται η ἀποσαφηνιστική λειτουργία τῆς συνείδησης, ποτέ δέ φτάνει ὡσαμε τήν πληρότητα τήν ἀρχική. Μά μόνο γιά ὅτι παίρνει ἀντικειμενική μορφή μποροῦμε νά μιλήσουμε. Τό υπόλοιπο δέν εἶναι μπορετό νά μεταδοθεῖ. Ὡστόσο αὐτό τό ὑπόλοιπο μένει πίσω ἀπό κεῖνες τίς σκέψεις πού τίς ὀνομάζουμε θεωρητικές. Κι αὐτό τούς δίνει τή βαρύτητά τους καί τή σημασία τους.

Κάρλ Γιάσπερς (Karl Jaspers), σύγχρονος γερμανός φιλόσοφος περσοναλιστής. Ἀπό τήν "Εἰσαγωγή στή φιλοσοφία."
Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

Δ΄ Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ

Ποιά εἶναι ἡ ἀνώτερη μορφή τῆς τελειότητας πού ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ σάν ἄνθρωπος νά φτάσει; Σύμφωνα μέ τήν κινέζικη φιλοσοφία εἶναι τό νάναι σοφός κ'ἡ ἀνώτατη τελειότητα τοῦ σοφοῦ εἶναι νά ταυτιστεῖ τό ἄτομο μέ τό σύμπαν.

Φόνγκ Γέου - Λάν, σύγχρονος κινέζος ἱστορικός τῆς κινέζικης φιλοσοφίας. Ἀπό τή "Σύντομη ἱστορία τῆς κινέζικης φιλοσοφίας"

Μετάφραση Ἀγλαΐας Ζάννου

ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Α΄ ΡΑΙΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΛΚΕ

συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο καί τέλος

Τήν οὐσιώδη αὐτή ζωή βρίσκει ὁ Ρίλκε σ᾽ὅλον τόν ἔξω ἀπό τόν ἄνθρωπο κόσμο, στά ζῶα, τά φυτά καί τά πράγματα. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ σημερινοί ἄνθρωποι τῶν μεγαλουπόλεων, ἔχουν χάσει κάθε ι σ ο ρ ρ ο π ί α καί μέτρο καί δέν μποροῦν νά ζήσουν πιά οὐσιώδη ζωή.

Ἔχει τώρα στραφῆ ὁ Ρίλκε πρός τή Γῆ, πρός τή Ζωή. Ἡ ζωή εἶναι κάτι τό θεϊκό κι᾽ἀναντικατάστατο, ὅλες οἱ οὐσιώδεις ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς εἶναι θεϊκές ἐκδηλώσεις.

Ὅλοι μας πρέπει νά ὑψωθοῦμε σέ μιά οὐσιώδη ζωή, ἀπαλλαγμένη ἀπό κάθε περιττό. Ζωή πτωχείας, ὅπως τήν ἀποκαλεῖ. Ὄχι μέ τήν ἔννοια τῆς στέρησης, ἀλλά τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό ἐξωτερικές ἐπιθυμίες καί κλίσεις, τή συσσώρευση μόνον ἐσωτερικοῦ πλούτου.

Σχέση πρός τήν πτωχεία αὐτή ἔχει καί η ἀγάπη, οπως τήν ἐννοεῖ ο Ρίλκε. Ὄχι νά στερήσουμε ἤ νά νεκρώσουμε τή σάρκα μας, ἀλλά ἀγάπη μέ παραίτηση ἀπό κάθε πόθο κτήσης. Μιά τελειωμένη ὕπαρξη δέν ἐπιθυμεῖ κτήσεις. Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ θεῖος Νόμος τῆς εὐνοϊκῆς ἐπίδρασης πρός ἄλλες ὑπάρξεις γιά ἀνύψωση τους καί φωτισμό.

"Ὀφείλεις ν᾽ἀλλάξης τή ζωή σου" εἶναι τό νέο σύνθημα. Ἐργασία μέ διπλό χαρακτήρα. Μέσα μας γιά τήν τελειοποίησή μας καί παράλληλα ἐργασία στόν κόσμο, γιά νά βοηθήσουμε καί νά ἐξυψώσουμε ὄχι μόνο τούς συνανθρώπους μας, μά καί τά ζῶα, τά φυτά καί τά πράγματα πού μᾶς ὑπηρετοῦν καί μᾶς περιβάλλουν.

Ὅλα τά πράγματα στέκονται βουβά, ἀνίσχυρα καί περιμένουν τή βοήθειά μας, γιά νά ἀνυψωθοῦν κι αὐτά, νά μεταμορφωθοῦν, νά γίνουν ἀόρατα, νά γίνουν πνεῦμα. Τό ἀόρατο, ἡ ἐμπνευμάτωση ὅλων εἶναι ὁ μοναδικός σκοπός κι᾽ἡ πιό μεγάλη πραγματικότητα τοῦ κόσμου:

> "Γῆ, δέν εἶναι ἀλήθεια αὐτό πώς θέλεις;
> Ἀόρατη μέσα μας, νά ξαναγεννηθῆς;
> Αὐτό δέν εἶναι τ᾽ὄνειρό σου; Ἀθέατη
> κάποια φορά νά γίνης;

Ἡ τελείωσή μας ομως αὐτή κι ἡ ὡρίμανσή μας ἰσοδυναμεῖ καί μέ τήν ὡρίμανση τοῦ Θεοῦ πάνω στή Γῆ. Εἶναι αὐτός ὁ πολυθρύλητος Θεός τοῦ Ρίλκε, πού γίνεται, πού ὡριμάζει πάνω στή Γῆ μέ τή ζωή, μέ τόν πόνο καί μέ τόν μόχθο τῶν ἀνθρώπων. Μετατίθενται δηλαδή οἱ ἔννοιες κι ὁ ἄνθρωπος ἀπό δημιούργημα Θεοῦ γίνεται Δημιουργός Θεοῦ.

Ὁ Θεός εἶναι ὁ μελλοντικός, ὁ ἐρχόμενος, ὁ μέλλων νά προκύψει ἀπ᾽τόν ἐπίγειο μόχθο μας.

"Είναι τό γλυκοχάραμα πού θά προβάλη
πέρα άπ τις πεδιάδες τής Αιωνιότητας,
Είναι τό λάλημα τοῦ πετεινοῦ υστερα άπό
τη μεγάλη νυχτα τοῦ Καιροῦ.

Αὐτόν τόν μέλλοντα νά πραγματοποιηθῆ Θεό παρομοιάζει μέ ὕψιστο ναό πού γιά τό χτίσιμό του ἐργαζόμαστε ολοι σ'ὅλη μας τή ζωή.

" Εργάτες εἴμαστε,δουλευτάδες,μαθητές,μαστόροι,
Καί σέ χτίζουμε, ὦ ψηλή ἐκκλησιά".

Κι'ἀλλοῦ:

"Μέ χέρια σέ χτίζουμε τρεμουλιαστά
Καί σωρεύουμε πέτρα πάνω στήν πέτρα.
Μά,ποιος μπορεῖ νά σέ τελειωση,μεγάλη
Εσύ εκκλησιά;

Κάποτε, στίς μεγάλες στιγμές τῆς ἀνθρωπότητας κάποιος νέος οἰκοδόμος παρουσιάζεται. Σοβαρός ξένος φθάνει ἀπό τά ξένα κι'ἀνεβαίνει τρέμοντας πάνω στίς σκαλωσιές γιά νά δείξη ἕνα νέο τρόπο χτισίματος. Καί τότε ἀρχίζουμε ολοι μας πάλι τό χτίσιμο ἀπ' τήν ἀρχή κι'ἀντιλαλεῖ μέσ'ἀπ'τά βουνά πυκνός ὁ πάταγος ἀπ'τά πολλά σφυριά.

Ἀλλοῦ πάλι παρομοιάζει αὐτόν τόν μέλλοντα νά προκύψη Θεό μέ μεγάλο δέντρο. Κάθε ζωή ἀναβλασταίνει ἀπό τή σκοτεινή ρίζα τοῦ Θεοῦ. Ὅλοι εἴμαστε μόρια τοῦ θείου δέντρου, πού μέ τήν ὀρθή ζωή μας θά τό οδηγήσουμε σέ ὡρίμανση καί καρποφορία.

Ὁ κόσμος λοιπόν τοῦ Ρίλκε δέν εἶναι μιά στατική τελειωμένη Θεότητα. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ παρασκευάζεται πάνω στή Γῆ καί μέ βραδύν μεγαλειώδη ρυθμό προχωρεῖ πρός τόν χρυσό θερισμό. Ὁ Θεός λοιπόν περιμένει ἀπό μᾶς νά τόν πραγματοποιήσουμε, νά τόν ἀπο - καλύψουμε. Ὁ Θεός ζεῖ στή θέση μας τή θεϊκή του ζωή:

"Μά κι ἄν ἀπ'τόν ἑαυτό του καθένας προσπαθεῖ
νά βγῆ, σάν ἀπό εἱρκτή πού τή μισεῖ καί τή φυλάσσει
ἕνα μεγάλο εἶναι ὁ κόσμος θαῦμα:
τό αἰσθάνομαι, βιώνεται ὅλη ἡ ζωή.
Ποιός νά τή ζεῖ λοιπόν: Τά πράγματα ὅλ'αὐτά
πού ως ἄπαιχτη μελωδία, κατά τό βράδυ,
σάν μέσα σέ ἅρπα στένουν στό σκοτάδι
οἱ ἄνεμοι αὐτοί πού πνέουν ἀπ'τά νερά;
Τά κλαδιά τάχα πού σημάδια δίνουν
τά λουλούδια πού ἀρώματα ἀναδίνουν,
οἱ μακρυές ἀλλέες πού ὅλο γερνᾶνε,
τά ζεστά ζῶα πού περπατᾶν καί περπατᾶνε;
Τά πουλιά πού πετᾶνε ξένα ἐκεῖ;
Ποιός νά τή ζεῖ; Τή ζεῖς, Θεέ Ἐσύ;

Ὁ Θεός ἔρχεται στόν ἄνθρωπο μέ τό θάνατο. Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ ἐπίσημη, ἡ ιερή στιγμή, πού τό δυνατό χέρι τοῦ θείου νόμου τραβάει

τήν ὕπαρξή μας ἀπό τούς κόλπους τοῦ παροδικοῦ πρός τούς κόλπους τοῦ Αἰώνιου. Ο θάνατος εἶναι ο πυρήνας πού γύρω του περιστρέ-φεται κάθε ζωή. Εἶναι ο σπόρος κι η ζωή τό περίβλημά του. Ο ἐρχομός λοιπόν τοῦ θανάτου εἶναι ἡ διάρρηξη τοῦ φλοιοῦ γιά τήν αναβλάστηση τοῦ Αἰώνιου σπόρου.

Ο Μεγάλος θάνατος πού ο καθένας μας
κλεῖ μέσα του, εἶν ὁ καρπός πού γύρω του
κινοῦνται ὅλα".

Γι᾽αὐτόν οἱ νέες κοπέλλες βιάζονται ν᾽ἀνθίσουν καί νά ὡριμά-σουν,γι᾽αὐτόν τά νέα ἀγόρια κάνουν ὄνειρα νά γίνουν ἄντρες.

Τό βασίλειο τῶν νεκρῶν εἶναι γιά τόν Ρίλκε μιά μεγάλη ζῶσα πραγματικότητα. Ὁ θάνατος δέν εἶναι ἡ εἴσοδος στήν ἐκμηδένιση ἀλλά ἡ ἐπιστροφή στήν αἰώνια οὐσία πρός ἀνανέωση γιά ἐπανάληψη.

Ὅσοι νοιώθουν τό θάνατο σάν ἕνα τέρμα,αὐτοί στενεύουν,περιορίζουν κι ἀφαιροῦν κάθε νόημα ἀπ᾽τή ζωή.Μόνον αὐτοί πού τόν νοιώθουν σάν συνάρτηση,συνέχεια καί προέκταση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς τους ζοῦν ὁλοκληρωμένη ζωή.

Γιά ὅσους ἔχουν ζήσει μιά τέλεια,οὐσιώδη ζωή ὁ θάνατος εἶναι η ἀνανέωση,η ἐπίστεψη,ὁ καρπός κι ἡ ἀνταμοιβή της. Ἤρεμα, πρᾶα ξεκόβουν τότε ἀπό τά γήινα,ὅπως ἀπό τά στήθια μιᾶς μάνας ὅταν ἔχουν μεγαλώσει.

Γιά τήν ἔλευση αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου προσεύχεται :

"Θεέ μου δῶσε στόν καθένα τόν δικό του τόν θάνατο,
αὐτόν πού γεννιεται ἀπό τήν ἴδια τή ζωή του ἐκείνη,
πού ἔνοιωσεν ἀγάπη, νόημα καί πόνο.

Ὅταν σπαταλοῦμε τή ζωή μας στά ἐπαυσιώδη, πεθαίνουμε ὄχι τόν μεγάλο θάνατο, μέ ἕναν ἀσήμαντο τυχαῖο θάνατο, πού ἀφανίζει τήν προσωπικότητά μας.

Ἀκόμη ὁ Ρίλκε φρίττει μπρός στούς βίαιους, τούς ὁμαδικούς θανάτους καί τίς ἀνθρωποσφαγές, καθώς καί μπρός στούς ἄλλους τούς ἀνώνυμους καί τυποποιημένους θανάτους στά νοσοκομεῖα, καί στά παγερά ἱδρύματα τῶν μεγαλουπόλεων τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Ἔζησε ἄραγε ὁ Ρίλκε τή μεγάλη ἕνωση μέ τό Θεό, πού ἦταν ἡ μεγάλη νοσταλγία ὅλης τῆς ζωῆς του; Μέσα του βέβαια ὑπῆρχαν ὅλες οι ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γι αὐτή τήν ἕνωση, ψυχική ἀγνότητα καί καθαρότητα, μόνωση, σιωπή καί πτωχεία. Εἶναι ἀλήθεια πώς εἶχε πετάξει μές στόν ἀσύλληπτο κόσμο τοῦ πνεύματος κάνοντας ολοένα καί πλατύτερους κύκλους γύρω ἀπ τόν υψηλό πύργο τοῦ Θεοῦ, Τί νά σημαίνουν ομως η σιωπή του στό τέλος πάνω σ᾽αὐτό; Εἶναι η πανάρχαια σιωπή τοῦ Μύστου; Τό ἱερό δέος πού τόν πλημμυρίζει μπρός στό μεγάλο, συγκλονιστικό βίωμα ἤ ὁ Θεός ὁλοένα ξέφευγε, υψώνονταν, ἀπρόσιτο καί ἀκατάληπτο ὄν;

Στά τελευταῖα του ἔργα δέν μιλᾶ καθόλου γιά τόν ἴδιο τό Θεό. "Εἶναι πολύ μεγάλος, λέγει, γιά νά τολμᾶ κανείς ν'ἀσχολῆται μαζύ του. Οὔτε μιά ὁλόκληρη Αἰωνιότητα δέν φτάνει γιά νά τόν ἐκφράσῃς".

Ὁ Θεός εἶναι μιά ἀπρόσιτη δύναμη. Ὁ Ἄγγελος εἶναι κοντά πρός αὐτόν, ἀλλά ὄχι ἀπόλυτα ἀπρόσιτος γιά τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ρίλκε ἐπικαλεῖται τούς ἀγγέλους, τόν ἄγγελό του.

"Ἄν κραύγαζα ποιός τάχα θά μ'ἄκουγεν
ἀπ'τῶν ἀγγέλων τά τάγματα;
Κι ἄν ενας μ'ἔσφιγγεν ἀκόμα ξαφνικά πάνω
στήν καρδιά του, θά διαλυόμουν κάτω
ἀπ'τή δυνατώτερη ὕπαρξή του.

Γιατί ἡ ὀμορφιά δέν εἶναι παρά ἡ
ἀρχή τοῦ τρομεροῦ...

"Κάθε ἄγγελος τρομερός εἶναι. Ὅμως ἀλλοίμονό μου σᾶς ἐπικαλοῦμαι, σᾶς ἐπικαλοῦμαι, κι'ἄς ξέρω τί σημαίνετε".

....

Ποιοί νά εἶστε τάχα;
Ἐσεῖς πού πρόωρα εὐτυχήσατε, τῆς δημιουργίας
οἱ χαϊδεμένοι, τοῦ ὕψους δρόμοι, ἐσεῖς αυγινές
κορυφές κάθε κτίσης - τῆς ἀνθούσης θεότητας
γύρη, ἐσεῖς ἁρμοί τοῦ φωτός, διάδρομοι,
σκάλες, θρόνοι....

Βυθισμένος στή σιωπή του ὁ Ρίλκε, ἀκροάζεται τίς οὐράνιες χορωδίες τῶν Ἀγγέλων:

"Φωνές, φωνές. Ἄκου καρδιά μου,
ὅπως ἄλλοτε μόνον ἅγιοι ἀκούγανε".

Ὅμως δέν εἶναι παρά ἕνας Ὀρφέας. Ξαναγυρίζει πρός τή Γῆ μέ ἀγάπη, κλείνει εὐλαβικά τό γόνυ μπρός στήν ιερή ἀποστολή τῆς ζωῆς: "Μή λησμονεῖτε ποτέ πώς ἡ ζωή εἶναι κάτι τό λαμπρό , τό θεῖο (Τέλος).

Αἰμιλία Ἴβου

Β΄ ΒΓΑΛΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ

Βγάλε τά μάτια μου: μπορῶ νά σέ δῶ·
κλεῖσε τ'αὐτιά μου: μπορῶ νά σέ γροικήσω,
καί χωρίς πόδια μπορῶ σ'ἐσέ νά ρθῶ,
καί δίχως στόμα μπορῶ νά σ'ἐξορκίσω.
Σπάσε τά μπράτσα μου: Θά σέ κρατᾶ
η καρδιά μου, χέρι σά νά'τανε, φυλακισμένον.
Πνίξε μου τήν καρδιά, μά τό μαυλό μου θά χτυπᾶ.
Κι ἄν ρίξεις στό μυαλό μου τή φωτιά,
θά σέ κρατῶ μέσα στό αἷμα μου κλεισμένον.

Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε(Rainer Maria Rilke, 1875-1926)
Ἀπό τό "Ὡρολόγιο" ("Βιβλίο τῶν ὡρῶν")
Ἀπόσπασμα ἀπό τό "Βιβλίο τοῦ προσκυνήματος")

Γ΄ Ω ΠΡΑΟΤΑΤΕ ΝΟΜΕ

Ὤ πραότατε νόμε, σ'ἀγαπῶ
πού μέσα του ὡριμάσαμε μαζί του γιά ν'ἀγωνιστοῦμε,
ὤ νοσταλγία μεγάλη, πού δέν τήν ἔχουμε νικήσει,
δάσος ἐσύ πού ἀπό μέσα του ποτέ δέ θά βγοῦμε,
τραγούδι ἐσύ πού μέ τή σιωπή σ'ἔχουμε τραγουδήσει,
δίχτυ, ἐσύ, σκοτεινό,
πού τίς αἰσθήσεις μας, καθώς ξέφευγαν, ἔχεις τυλίξει.

Ἀπέραντα μεγάλον ἄρχισες τόν ἑαυτόν σου,
τή μέρα κείνη πού μᾶς εἶχες ἀρχίσει,
καί τόσον ὡριμάσαμε κάτω ἀπ'τό ἡλιοφῶς σου,
τόσο φαρδύναμε καί τόσο ἔχουμε βαθιά ριζώσει
πού μές σ'ἀνθρώπους, ἄγγελους καί Παναγίες μπορεῖς,
ξαποστάζοντας νά τελειώσεις τόν ἑαυτό σου.

Τό χέρι σου ἄσε στ'οὐρανοῦ νά ξαποστάσει
τήν καμπύλη, κι'ἀμίλητος ὑπόφερε ὅ,τι ἐμεῖς
σοῦ ποιοῦμε: τήν κάθε σκοτεινή μας πράξη.

Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε
Ἀπό τό "Ὡρολόγιο" Ἀπόσπασμα ἀπό τό "Βιβλίο τῆς μοναστικῆς ζωῆς"
Μετάφραση Ἄρη Δικταίου

Δ΄ Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗΣ

Ἡ ποίηση τῆς Μελισσάνθης, μέ τή λεπταίσθητη καί συγκινημένη πνευματικότητά της, κρατάει μιά θέση στόν Ἑλληνικό Παρνασσό ολότελα ξέχωρη. Καθώς ἀναζητάει πάντα τήν καίουσα εστία τῶν πραγμάτων συνθέτει τήν πνευματική εἰκόνα τοῦ κόσμου μεστή ἀπό μυστικές ἔννοιες.

Ξεκινάει ἀπό τή φλέβα πού ἔθρεψε τούς μεγάλους μυστικούς κι ὅπως αὐτοί, καταπιάνεται νά μᾶς ἀποκαλύψει τίς δυνάμεις ἐκεῖνες πού ἐμψυχώνουν καί κινοῦν τόν κόσμο.

Η ποίηση τῆς Μελισσάνθης πλησιάζει πρός τό ἀρχέγονο πνεῦμα τῶν ἀλλοτινῶν ἐκστατικῶν ποιητῶν, πού ἀγωνίζονταν νά βροῦν τό παρθενικό καί ερμητικό νόημα τῆς ζωῆς, μᾶς πλησιάζει πρός τούς μυσταγωγούς ποιητές καί φιλοσόφους, πρός τούς vates, τούς προφῆτες καί τούς θεόληπτους.

Κι ὅμως η ποίηση αὐτή καί σάν αἴσθηση καί σά νόηση, καί στούς τόνους καί στήν ἔκφραση, εἶναι ὁλότελα μοντέρνα, βυθίζεται ολόκληρη μέσα στή σημερινή αἰσθαντικότητα καί ὅπως ἀναζητᾶ τήν πνευματική γεύση τοῦ κόσμου συναντᾶ τούς ἴδιους πανάρχαιους δρόμους τῆς πνευματικῆς ἡδονῆς, ενώνοντας "τά ἐγγύς καί τά ἄπω".

Εἶναι μιά ποίηση πού γνωρίζει τήν ἡδονή τῶν ἰδεῶν, διανοητική κι αἰσθησιακή μαζί, μετατοπίζεται μέ ἄνεση ἀπό τή μεταφυσική στή φυσική περιοχή καί μεταβάλλει τό νοητό σ'αἰσθητό, τά νοήματα γίνονται εἰκόνες ζωῆς καί οἱ εἰκόνες νοήματα, ποίηση τῆς σύνθεσης καί τῆς απλότητας, πλούσια καί γυμνή, πού ἀσκεῖ μαγική ἕλξη σ'αὐτόν πού ἐπικοινωνεῖ μαζί της.

Ἡ ποίηση τῆς Μελισσάνθης στή βαθύτερη οὐσία της ἔχει θρησκευτικό χαρακτῆρα, ἀποτελεῖται ἀπό τίς συγκινημένες ἔννοιες, πού οδηγοῦν τήν ἔκφραση στά θρησκευτικά σύμβολα. Γιά τήν ποίηση αὐτή ἡ ζωή εἶναι θρησκευτική ἐντολή, κραυγή ἐγρήγορσης μέσα στή νύχτα. Ἡ ζωή εἶναι ἀκοίμητη πνευματική ἐνέργεια, ἀγώνας ἐνάντια στή μοίρα, ἐνάντια στό φυσικό λήθαργο, στό κατασκέπασμα τῆς χαύνωσης καί τῆς φυσικῆς ἀδράνειας, κι εἶναι μαζί τάση πρός τά ψηλά, ἐλπίδα καί προσδοκία γιά τήν αὐγή μιᾶς ζωῆς, πού μαντεύεται κι ἀναγγέλλεται ἄριστα. Γι'αὐτή τήν ἀναμονή "μακάριοι οἱ γρηγοροῦντες κι ἀνάξιοι οἱ ραθυμοῦντες". Μέσα στούς στίχους της φτάνουν ἀόρ·στοι ἀντίλαλοι ἀπό τούς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ στά χρόνια τῆς κατοχῆς κι ἀργότερα, σκεπασμένοι στά σύμβολα καί τίς εἰκόνες.

Κι ὅμως εἶναι ποίηση πού μπορεῖ νά γίνει νοητή κι ἀπό τόν κάθε μέσο ἄνθρωπο, τόσο εἶναι γήινη, πνεῦμα καί σάρκα, σῶμα καί ψυχή, σέ μιά φυσική ενότητα ζωντανή.

Αὐτή τή ζέστα τῆς ζωῆς τῆς τή δίνει ἡ θερμή θηλύτητα τῆς ποιήτριας, ἡ γυναικεία τρυφερότητα, πού ἀγκαλιάζει τόν κόσμο, καί ὁ ἐνδιάθετος καί προσωπικός ἐρωτισμός της, πού ντύνεται μέ τόν ἔνθεο λυρισμό τοῦ παγκόσμιου ἔρωτα. Δέν εἶναι ποίηση ἀσκητική παρά χαίρεται τόν πλοῦτο καί τή φαντασμαγορία τῆς ζωῆς.

Ἀπό τά πρῶτα της βήματα ὡς τά στερνά ἡ ποίηση αὐτή παρουσιάζει καταπληκτική ἑνότητα κι ἀπό τήν πρώτη της ἐμφάνιση ἔκαμε ἐξαιρετική ἐντύπωση.

Στά πρῶτα ποιήματά της γίνονται αἰσθητές κάποιες ἀπόμακρες ἀπηχήσεις ἀπό τήν ποίηση τοῦ Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ. Ξεκινάει ἀπό τήν ἐπίδρασή του, μά χειραφετεῖται πολύ γρήγορα χωρίς νά χάσει τόν πρωταρχικό θρησκευτικό πυρήνα της.

Οἱ ἔννοιες πού ἐκφράζονται ἀπό τήν ποίηση τῆς Μελισσάνθης θά μποροῦσαν νά χαρακτηρισθοῦν σά μυστικόπαθος βιταλισμός. Μά πάντα ἡ κατάταξη τῆς ποίησης σέ κάποιο σύστημα ἐννοιῶν εἶναι δοσμένη καί διαψεύδεται ἀπό τ' ἀτίθασα τινάγματα τῆς αὐθόρμητης αἴσθησης.

Ὅπως κι ἄν εἶναι ἡ ποίηση τῆς Μελισσάνθης θά μποροῦσε νά τιμήσει κάθε χώρα, εἶναι μιά σημαντική προσφορά μέσα στήν ποικιλία τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ.

Μάρκος Αὐγέρης

Ε΄ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΩΝ ΩΡΩΝ

Λάλησε ὁ γκρίζος πετεινός στό σύθαμπο·

Ὁ φωτοστρόβιλος κατακαθίζει
Καθώς στά φύλλα ἐπάνω ἡ τέφρα
Κι ἡ μέρα σιγολυώνει στίς βουνοκορφές
Σάν τό ἀνοιξιάτικο ἀργοπορημένο χιόνι
Ἀπ᾽τούς ἀπάτητους δρυμῶνες
Τοῦ ψύχους τοῦ πρωταρχικοῦ
Κυρίαρχη ἀνεβαίνει η νύχτα.
Τά τείχη πού ὕψωνε τό φῶς στήν ἀνοιχτή της θέα
Γκρεμίζονται καθώς ὑδατοφράχτες
Τοῦ σκοταδιοῦ ἀνεβαίνει η πλημμυρίδα
-Κι᾽ἡ γῆ σκαμπανεβάζει τά νερά του-
Σκεπάζει τά βουνά, πνίγει τά σπίτια μας
Τίς φωνές μας παίρνει, τίς σκορπίζει
Ἀπ᾽τό μαστό τῆς νύχτας χύνονται
Οἱ Γαλαξίες στό στερέωμα
Στούς κόλπους της ἀνάβουν οἱ σπορές τῶν ἥλιων.
Ἡ πλάση ὅλη κρεμάστηκε ἀπ᾽τό στῆθος της
Βυζαίνει, σιωπηλά σιγανασαίνει
Μέσα στούς πλοκαμούς τῆς θάλασσας
Μπερδεύτηκαν οἱ πλοκαμοί τῆς Νύχτας
Τ᾽ἄστρα της βλεφαρίζουν μές στά κύματα
Ἀνάμεσα στούς ἀστερίες καί τίς μέδουσες.

Στή Θάλασσα γλυστροῦμε τοῦ ὕπνου
Σέ χλωρό μούσκλι η μνήμη μας βουλιάζει
Ἡ ἐνάλια χλωρίδα μᾶς τυλίγει
Θάλασσα βρύα μᾶς σφαλοῦν τά βλέφαρα
Μπερδεύονται στά πόδια μας
Στό μισόφωτο μᾶς σέρνουν τῶν βυθῶν,
Σέ δάση παραδέρνουμε φυκιῶν,
Μές σέ τοπεῖα πού κυματίζουν
Μέ τή θαλάσσια ἀνασοή.
Παύει τό σῶμα στό ρεῦμα ν᾽ἀντιστέκεται
Τό στῆθος μας τῆς ἄμπωτης ν᾽ἀντιπαλεύει
Παύουν τά χέρια μας τή μοίρα ν᾽ἀντιμάχονται
Τό σκληρό μέταλλο τῆς ζωῆς νά μεταπλάθουν
Σπάζει τοῦ νόμου ὁ σιδερένιος κλοιός
Χάνεται ἡ γνώριμη τῆς μέρας τάξη
Σπάζει τό κομπολόϊ τῶν ὀνομάτων
Πού μ᾽αὐτά ἐξουσιάζαμε τά πράγματα
Τοῦ Κόσμου ἡ εἰκόνα θρυμματίζεται
- Ἡ μνήμη μας εἶναι γεμάτη

'Από συντρίμματα οὐρανοῦ
-Πελιδνά φεγγάρια, φαντάσματα ἥλιων-
Σέ πράσινους λαβύρινθους πλανιόμαστε
Περιφερόμαστε, στριφογυρίζουμε
Μές στόν κλειστό τοῦ ὕπνου χῶρο.

Λάλησε ὁ μαῦρος πετεινός: Μεσάνυχτα.

Τήν ὥρα τούτη, καθώς κῦμα ὁ χρόνος ἀναρρεῖ
Σέρνει ἡ παλίρροια τούς νεκρούς ἔξω ἀπ' τούς τάφους.
Προβαίνουν δίχως βήματα πέρα ἀπ' τά πράγματα
-Τοῦ Κόσμου τ' ὄνομα ἔχει ἐντός τους ἀναδιπλωθεῖ-
'Ανάμεσα ἀπό τίς ἀβύσσους προχωροῦν
Τοῦ Ἄλλοτε καί τοῦ Τώρα
'Εμπόδιο κανένα δέν τούς σταματᾶ
Καί μές στά τρίτα φτάνοντας Μεσάνυχτα
Οἱ κοιμισμένοι τοῦ Θανάτου, σμίγουνε
Τούς κοιμισμένους τοῦ Ὕπνου.
Νηογέννητα ἄστρα διασταυρώνονται
Μέ ἥλιους σβυσμένους
Ὅλα σ υ μ β α ί ν ο υ ν μές στόν ἴδιο χῶρο.
Τά τελεσμένα ἀπ' τά τελούμενα
Γνώρισμα ἐδῶ ξεχωριστό δέν ἔχουν
Ὅλα τήν ἴδια φέρνουν ἡλικία.

Αὐτό πού γίνεται εἴτε γίνηκε
χάνει τοῦ ἀνέκκλητου τή σημασία
Ὅλα μπορεῖ κάποτε νἄχουν γίνει
Ἤ νά μήν ἔγιναν ποτέ
Κι' ὅλα μπορεῖ νά ξαναγίνουν μ' ἄλλον τρόπο
Κανείς δέν ξέρει σέ ποιά θάλασσα ἀρμενίζουμε
Ἄν ἴσως καί τραβοῦμε στ' 'Ανοιχτά
Εἴτε ἔχουμε ἀράξει στήν ἀκινησία
Μιᾶς αἰωνιότητας κλειστῆς.
Δέν ξέρουμε ἄν γυρίζουμε ἤ ἄν προχωροῦμε
Ἄν περιμένουμε τό θάνατο ἤ τή Γέννησή μας.

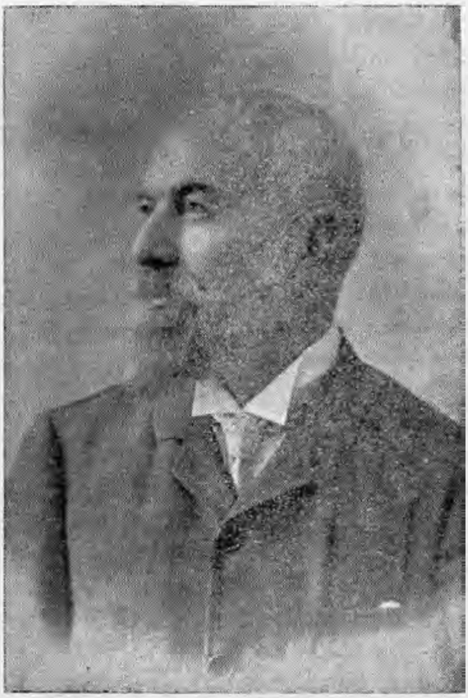
Ἡ θάλασσα τοῦ ὕπνου βάρυνε στό στῆθος μας
Σάν ἕνας σιδερένιος καταπέλτης
Κάποιος περπάτησε πάνω στό κῦμα της
Κάποιος ἔκανε δυνατό τό θαῦμα.
Ἄν θέλαμε καί μεῖς θά μπορούσαμε
Πάνω στό στῆθος της νά περπατήσουμε
Καθώς πάνω στό στῆθος μιᾶς μητέρας.

Λάλησε ὁ πετεινός: Ξημέρωμα
Τέσσερες ἄγγελοι φρουροί τῆς μέρας
Πιάνουν τίς τέσσερες πύλες τοῦ ορίζοντα
Μέ τίς φτεροῦγες τους σκεπάζουν

Τήν ἀνοιχτή τοῦ κόσμου θέα
-Ξαναγυρίζουμε στή γνώριμην ἡμέρα
Στό ἥμερο φῶς,στίς γνώριμες μορφές
Στά γνωστά σχήματα
Χτίζουμε πολιτεῖες ἀπό ἄμμο
Ὑφώνουμε κυκλώπεια τείχη
Ν'ἀσφαλιστοῦμε ἀπό τό Ἄγνωστο
Ἀπ'τῆς Ἀβύσσου,τίς ψυχρές πνοές.
Βρέχει τή λήθη ο ἥλιος στό κορμί μας
Μέ χρώματα μᾶς ἀπατᾶ
Μ'οπιο τή μνήμη μας ποτίζει
Μέ κρασί ἀπό φῶς
Μέ φέγγος τά μάτια μας τυφλώνει
Νά μή θωροῦν τό βάσκανο τῆς Νύχτας βλέμμα
Πού τόν εφτάδιπλο πέπλο τῆς μέρας κάποτε τρυπᾶ.
Ἀπρόσεχτοι στίς μυστικές φωνές
Σοφοί μέ τήν ἄκρη τῶν χειλιῶν
Τό χέρι μας ἀποτραβοῦμε ἀπ'τοῦ θανάτου
Τό χέρι τό συντροφικό
Τό βλέμμα ἀπό τό ἀδελφικό του βλέμμα.
Ὁ σιωπηλός γιά μᾶς γίνεται πάλι ξένος
Πού ἐνεδρεύει σέ κάθε σταυροδρόμι
Σάν ἕνας δολοφόνος
Μέ συγκατάβαση χαμογελᾶ
Κάτω ἀπ'τό κάλυμμά του
Ἀκούγοντας νά τόν καλοῦμε
Μ'ὀνόματα πού δέν τοῦ ἀνήκουν
Μέ φωνή πού δέν μοιάζει γιά δική μας
Ἐνῶ σφίγγουμε μέσα στήν παλάμη
Τό χτυποκάρδι μας καθώς πουλί.

Λάλησε ὁ πετεινός: Καταμεσήμερο·
Κάτω ἀπ'τίς πέτρες οἱ ἴσκιοι ἔχουν κουρνιάσει-
Τήν ὀχταφτέρουγη του στρέφει ὁ ἥλιος ρόδα
Κι ἀπό ἄκρη σέ ἄκρη τό στερέωμα πυρπολεῖ.
Μένουμε μές στόν κύκλο τοῦ φωτός κλεισμένοι
Τριγυρισμένοι ἀπό τίς γνώριμες μορφές
Ἐνῶ η νύχτα ἀθέατη μᾶς πολιορκεῖ.
Κι ὅμως σ'ὅποια στιγμή μπορεῖ ν'ἀνοίξει
Τό ρῆγμα στόν ἀρράγιστο οὐρανό
Ἀπ'ὅποιο του σημεῖο μπορεῖ νά ὁρμήσει τό Τυχαῖο
Καθώς γεράκι ἁρπαχτικό.
Σ'ὅποια στιγμή
Κι ἀπ'οποιο τ'οὐρανοῦ σημεῖο
Ἡ θύελλα μπορεῖ νάρθεῖ.

Μελισσάνθη
Ἀπό τή συλλογή "Ἡ ἐποχή τοῦ ὕπνου καί τῆς ἀγρύπνιας"

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟ

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Φέτος στίς 8 τοῦ Ἀπρίλη κλείσανε τριάντα χρόνια ἀπό τή μέρα πού ἔφυγε ἀπ'αὐτό τόν κόσμο μιά ἀνώτερη ψυχή,ὁ ἁβρός καί στοχαστικός ποιητής, Ἀριστομένης Προβελέγγιος, ὁ λατρευτής τῆς ἰδανικῆς ὀμορφιᾶς, ορατῆς καί ἀόρατης.

Ἔχει ξέχωρη θέση στό νεοελληνικό Παρνασσό ὁ Προβελέγγιος. Εἶναι ἄδικο νά καταταχτεῖ στήν Παλιά ἀθηναϊκή σχολή,μ'ὅλο πού συνδέθηκε μέ τήν προψυχαρική παράδοση καί τήν πλούτισε μέ νέα ποιητικά στοιχεῖα. Γιατί η γνήσια λυρική του φύση τοῦ δημιούργησε τήν ἀνάγκη νά ξεκόψει ἀπό τήν ἄβαθη ρητορικότητα τῆς καθαρευουσιάνικης ποίησης κι ἀπό τήν κρύα της ἔκφραση.Προσχωρώντας κι αὐτός στό ἀναγεννητικό κίνημα τοῦ Ψυχάρη πῆρε ἀπό τή ζωντανή γλῶσσα τοῦ λαοῦ ἐκφραστικά μέσα ταιριαστά στό πηγαῖο του αἴσθημα, στίς λεπτότητες τῆς σκέψης του, στόν ἰδανισμό του. Καί τοῦ ἀξίζει τίτλος πνευματικοῦ πρόγονου κάθε σημερινοῦ νεοέλληνα ποιητῆ πού ἐκφράζουν οἱ στίχοι του φιλοσοφική διάθεση, θρησκευτικότητα, τάση πρός τό υπεραισθητό καί τό ὑπερκόσμιο.

"Έχουμε δώσει δυό ώραΐα δείγματα τῆς ποιητικῆς του τέχνης: τή "Φιλοσοφία τοῦ πόνου (τεῦχος 22: Άνοιξη 1964, σελ. 32) καί τό "Απόλλων σαυροκτόνος" (τεῦχος 27. Καλοκαίρι 1965, σελ. 2).

Στό τωρινό μας τεῦχος μέ πολλή χαρά προσφέρουμε στούς ἀναγνῶστες μας τό ὡραῖο ἄρθρο πού ἔγραψε γι' αὐτόν μέ συγκίνηση καί μέ ποιητικότητα ἡ κόρη του, ἡ ἀγαπημένη μας ἀδελφή Σοφία Προβελεγγίου Σουλιώτη. Καί δημοσιεύουμε καί δυό ἀντιπροσωπευτικά του ποιήματα.

Ο ΠΕΛΕΚΑΝ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Πᾶνε ἀπό τότε τριάντα χρόνια. Καί ὅπως τότε εἶναι 'Απρίλης καί Μεγάλη Εβδομάδα. Καί εἶμαι πάλι ἐδῶ στή Σίφνο. Μέ χίλιες φωνές ψιθυρίζουν γύρω μου τόσες ἀγαπημένες θύμησες. Άλλες λυπητερές καί ἄλλες χαρούμενες σάν κελαϊδίσματα πουλιῶν. Καί μαζί μέ τά φανταστικά πουλιά καί ἀληθινά πουλιά κελαϊδοῦν γύρω μου στό ἡλιοβασίλεμα καί στήν αὐγή. Όπως τότε...

Ὁ Πατέρας ἦταν ἄρρωστος βαρειά. Στό κρεββάτι. Ἤμουν ἐκείνη τήν ἡμέρα στενοχωρημένη καί λυπημένη πολύ. Βγῆκα ἔξω στήν αὐλή γυρεύοντας παρηγοριά. Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει. Σήκωσα μηχανικά τό κεφάλι νά δῶ τόν οὐρανό. Καί τρόμαξα. Δέν ὑπῆρχε οὐρανός. Μόνο ἕνας θόλος ἀνάλαφρος τριανταφυλλένιος, πού σχεδόν ἀκουμποῦσε πάνω στά ψηλά δένδρα, καί τρόμαξα γιατί μοῦ φάνηκε μέ μιᾶς πώς ὁ οὐρανός εἶχε πλησιάσει γιά νά ὑποδεχθῆ τόν Ποιητή.

Ξαναμπῆκα γρήγορα στό σπίτι καί πῆγα κοντά του. Τό προσώπημά μου δέν μέ γέλασε. Ἐκεῖνο τό βράδυ, Μεγάλη Τετάρτη τοῦ 1936, ἐτελείωσαν ὅλα.

Θά ἤθελα νά εἶχα τήν ἱκανότητα νά παρουσιάσω τόν Πατέρα μου ὅπως τοῦ ἀξίζει. Ἀλλά ὅσο καί νά τό θέλω δέν μπορῶ. Ἡ ἀγάπη, ὅ,τι καί νά λένε, δέν κάνει τέτοια θαύματα. Θά προσπαθήσω ὅμως νά πῶ ἐδῶ λίγα λόγια γιά τά χαρακτηριστικά του. Τό μόνο τους προτέρημα εἶναι πώς εἶναι λόγια ἀληθινά.

Ἦταν καλός καί ἀγαθός, ἁπλός, ἀνοικτόκαρδος, πρόσχαρος. Καμμιά πόζα, καμμιά φιλοδοξία. Εἶχε ἕνα βάθος γαλήνης στήν ψυχή του πού ἔμενε ἀτάραχο πάντα. Ἔδινε τήν ἐντύπωση πώς ζοῦσε σ' ἕνα κόσμο δικό του, ἀπρόσιτο στήν ταραχή τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Μ' ὅλες του τίς πνευματικές ἀνησυχίες πού θά δοῦμε παρακάτω, εἶχε χριστιανική καρδιά, χριστιανική ψυχή. Τίς Κυριακές δέν ἔλειπε ἀπό τήν ἐκκλησία καί τή Μεγάλη Εβδομάδα ζοῦσε μέσα σέ ἔξαρση, σέ κατάνυξη. Ἐλάτρευε τόν Χριστό, εἶχε βαθύ θρησκευτικό αἴσθημα, ὅπως τό βλέπει κανένας σέ πολλά ποιήματά του. Ἐδιάβαζε τά Εὐαγγέλια, τόν Ἀπόστολο Παῦλο καί ὁραματιζόταν τούς Ἁγίους Τόπους.

Εἶχε ἀγάπη γιά τόν ἄνθρωπο. Δέν ἦταν ἐρημίτης, δέν ἦταν ἀσκητικός, ὅπως τόν φαντάζονται οἱ νεώτεροι πού δέν τόν εγνώρισαν. Ἤθελε τήν ἐπαφή μέ τούς ἀνθρώπους.

Στήν Ἀθήνα εἶχε πολλούς φίλους. Τούς ποιητές τῆς ἐποχῆς του, τούς λογοτέχνες, τούς καλλιτέχνες, τούς δημοσιογράφους. Τούς συναντοῦσε ἔξω. Στά γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων, στόν Σύλλογο τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων , στόν Παρνασσό, στό Σύνταγμα, στό Ζάππειο. Ἀλλά καί στά γραφεῖα τῶν "Παναθηναίων" περνοῦσε συχνά καί εὕρισκε ἐκεῖ τούς πιστούς καί ἀφοσιωμένους φίλους τῆς Τέχνης καί φίλους του. Τόν Κίμωνα Μιχαηλίδη βέβαια (ἱδρυτή τῶν Παναθηναίων), τόν Παλαμᾶ, τόν Παπαδιαμάντη, τόν Λυκούδη, τόν Καμπούρογλου, τόν Ξενόπουλο, τόν Νιρβάνα, τόν Παπαντωνίου, τόν Λαπαθιώτη, τόν Ἀγιθέρο. Ἐπίσης ἔβλεπε συχνά τόν Ἀρηστόμανο, τότε ὅταν πρωτοφάνηκε η "Νέα Σκηνή". Τόν ἐνθουσίαζε αὐτή ἡ προσπάθεια καί μέ στοργή παρακολουθοῦσε τά πρῶτα βήματά της.

Ἦταν ἀπό τούς τακτικούς στίς "βεγγέρες" τοῦ Σουρῆ, ὅπου οἱ ποιητές μας καί οι λογοτέχνες κατέβαιναν ἀπό τά ὕψη τους, ἔπαιζαν μάους ἤ πόκερ καί ἀντάλλαζαν μεταξύ τους πειράγματα καί χαριτωμένα ἀστεῖα. Ἄλλες βραδυές του περνοῦσε στό θέατρο ἤ στόν κινηματογράφο. Εἶχε ἰδιαίτερη φιλία μέ τόν Δροσίνη. Ἄλλοι φίλοι του αγαπητοί ἦταν ὁ Σπ. Λάμπρος, ὁ Νικ. Πολίτης, ὁ Ἀγγ. Βλάχος, ο Ἰωάν. Σβορῶνος, ο Δημ. Αἰγινίτης, ὁ Μπάμπης Ἄννινος, ὁ Γ. Τσοκόπουλος, ο Ι. Πολέμης, ὁ Κ. Χατζόπουλος, ο Μ. Μαλακάσης. Θυμοῦμαι μοῦ ἦταν μεγάλη χαρά νά βγαίνω περίπατο μέ τόν Πατέρα μου καί νά συναντοῦμε στό δρόμο ὅλους αὐτούς τούς πρίγκηπες τῶν γραμμάτων. Ἀλλά καί ἕναν ἀληθινό πρίγκηπα καμμιά φορά, τόν πρίγκηπα Νικόλαο, πού πολύ ἐθαύμαζε καί ἐκτιμοῦσε τόν Ποιητή. Ἴσως μέ ὅλα αὐτά νά μήν τοῦ ἔμενε καιρός νά συγκεντρωθῆ καί νά γράφει, καί γρήγορα ξανάφευγε γιά τήν Σίφνο, ὅπου τόν ἐπερίμεναν τά βουνά, η θάλασσα, ο οὐρανός μέ τ'ἄστρα, η Μοῦσα. Τά Ἐξάμπελα, τό χωριό του, εἶναι ενα γραφικό ἐξοχικό χωριό. Κτισμένο σ'ἕνα φήλωμα ἀπό τή μιά μεριά βλέπει τά βουνά καί ἀπό τήν ἄλλη τό πέλαγος. Μέ τά ἄσπρα του σπιτάκια, μέ τίς ἀνθισμένες αὐλές του (γαρύφαλα καί βιόλες, μαντζουράνες καί ἀρμπαρόριζα) σοῦ προκαλεῖ μιά εὐχάριστη διάθεση. Ἀπό ἐδῶ λοιπόν ἐξεκινοῦσε ὁ Ποιητής γιά τούς μακρινούς του περιπάτους, γιά τίς περιπλανήσεις του. Αἰσθάνονταν βαθύτατα τή Φύση καί ὅλες τίς ὀμορφιές τῆς γῆς. Ἐχαίρονταν τίς λαγκαδιές, τά βουνά, τά ἐρημοκκλήσια, τ'ἀκρογιάλια τοῦ μικροῦ νησιοῦ μας, καί ἡ θάλασσα... Τό νησί ἦταν γι'αὐτόν ἕνας κόσμος ὁλόκληρος, καί ἦταν ὁ ἴδιος ἕνα κομμάτι ζωντανό αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Οπως γράφει σέ κάποιους στίχους του:

„Κανένα ὄνειρο δέν μοῦ γελοῦσε.
Ἤμουνα ὄνειρο εγώ βαθύ,
ἤμουν τό σύννεφο πού ἀργοκυλοῦσε
κι ἀναπαυότανε συμμαζωμένο

μέσα στό πέλαγος τό χρυσωμένο
κι ἦταν ἀνίδεο ποῦ θά βρεθῆ.

Στούς περιπάτους του τόν συγκινοῦσαν τά ἀγριολούλουδα, οἱ ἴσκιοι, τά χαμόκλαδα, τά βότανα τοῦ βουνοῦ, οἱ πέτρες, οἱ βράχοι, ἀκόμα καί οἱ σκιές. Σ' ἕνα ποίημά του" Ὁ βράχος τοῦ ὠκεανοῦ" λέει γιά τόν βράχο:

Νοιώθει κι αὐτός ζωῆς παλμό,
τήν Ἄνοιξι, στόν μυροβόλο ἐρωτικό ἀνασασμό
πού χύνεται στόν κόσμον ὅλο.
Καί τόνε νοιώθει καί τό κῦμα
στό σκοτεινό βαθύ του μνῆμα.

Ἀπό νέος πολύ εἶχε μεταφυσικές ἀνησυχίες. Στά εἴκοσι τέσσερά του χρόνια ἔγραψε ἕνα ποίημα ἐπικό "Ἀδάμ καί Εὔα", ὅπου φανερώνεται η μεταφυσική του τάση. Ἔκτοτε δέν ἔπαυσε νά τόν ἐμπνέει τό μυστήριο τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Τό πνεῦμα του ξεχνοῦσε τότε τούς ἀνθισμένους κάμπους καί τά βουνά καί τή θάλασσα, πετοῦσε ὡς τ' ἀστέρια, καί προσπαθοῦσε νά βρῆ ἐκεῖ, μέσα στήν αρμονία, τήν οὐράνια ἀπάντηση στά ἐρωτήματά του, τό κλειδί τοῦ μυστηρίου.

Στό Μόναχο, ὅπου ἐπῆγε γιά νά τελειώσει τίς σπουδές του, παρακολουθοῦσε μέσα σέ τόσα ἄλλα: μαθήματα στό Πανεπιστήμιο, θέατρο, ὄπερα (ἐθαύμαζε τόν Βάγκνερ καί ἔχει στήν βιβλιοθήκη του ὅλα τά λιμπρέττα τῶν μελοδραμάτων του), μουσεῖα, ἐκθέσεις, συναυλίες, διαλέξεις. Δέν τοῦ ἔλειπον βέβαια καί οἱ ἔρωτες. Παρακολουθοῦσε καί πνευματιστικές συνεδριάσεις. Μοῦ μιλοῦσε καμμιά φορά καί γι' αὐτές. Ὑπάρχουν ἀκόμη στήν βιβλιοθήκη δυό βιβλιαράκια. "Der moderne Spiritismus"[1] τό ἕνα καί τό ἄλλο μέ τόν περίεργο τίτλο " Aus der neuen Hexenkuche "[2].

Θ' ἀναφέρω τώρα ἕνα ποίημά του "Ἀδελφοί" γιατί δείχνει ἀκόμα μιά πλευρά τῆς ψυχοσύνθεσης τοῦ Ποιητῆ. Εἶναι ολόκληρο ἐμπνευσμένο ἀπό αὐτή τή μαγική λέξη πού ἀπεύθυνε σάν χαιρετισμό ο Ἀπόστολος Παῦλος στούς προσερχόμενους στά κηρύγματά του. Ἀντιγράφω, ἐδῶ τήν τελευταία στροφή γιά νά ἰδῆ ο ἀναγνώστης πόσο βαθειά αἰσθάνονταν ο Ποιητής τήν πανανθρώπινη συγγένεια καί τήν σημασία πού τῆς ἔδινε.

Ὦ θεία λέξις " Ἀδελφοί".
Κι ὅταν ο κόσμος νοιώση τή μαγεία σου,
τή χάρι σου, τή δύναμί σου, τήν κρυφή,
καί ξαπλωθεῖ στήν οἰκουμέν' η βασιλεία σου,
ἀπ' τά παλάτια ὡς τήν καλύβη τή φτωχή,
τότε τοῦ κόσμου ἡ πολυπλάνητη ψυχή
θά φθάση στῶν ὀνείρων της τήν κορυφή.[3]

---

1. Ὁ "νεώτερος πνευματισμός"
2. "Ἀπό τή μαγική κουζίνα"
3. Ἀπό τή συλλογή "Διπλή ζωή".

Ἄς τελειώσω μέ μιά ἐντύπωση τοῦ Παλαμᾶ:[1]
"Θυμοῦμαι τήν ὑψηλονόητη στροφή τῆς Ἐλισσάβετ Μπράουνιγκ: "Ἄν ένας ἄνθρωπος μποροῦσε νά αἰσθανθῆ, ὄχι μιά φορά μέ τήν ἔκσταση τοῦ καλλιτέχνη, ἀλλά κάθε μέρα, καί τήν καθημερινή καί τήν σχόλη, τό νόημα τό πνευματικό πού μπαίνει ἀνάμεσ'ἀπ'τούς ἱερογλύφους τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, θά τήν ζωγράφιζε μέ φτερά τήν ὑδρόγειο σφαῖρα, καί μ'εὐλάβεια θά τιμοῦσε τά πουλιά, τά ψάρια τόν ταῦρο, τή γῆ, τό σῶμα του τό ἴδιο.
Ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος, καθώς τόν βλέπεις νά στέκεται, καθώς τόν ἀκοῦς νά μιλῆ, καί καθώς τόν ἀκοῦς νά τ'ἀπαγγέλη τά τραγούδια του, μοῦ φαίνεται σάν τόν ἄνθρωπο πού κατώρθωσε ν'ἀντικρύζη πάντα τό Σύμπαν μέ φτερά. Στά νέα του ποιήματα πού θά μᾶς κυκλοφορήση σέ λιγάκι ὁ ἐκδότης κ. Σιδέρης," Ἐνώπιον τοῦ Ἀπείρου", ἄν καλά θυμοῦμαι, ἐπιγράφονται, ἕνα του ποίημα εἶναι ὁ θάνατος, ἀλλ'ἀκριβῶς εἰπεῖν, η ἀποθέωση τοῦ Ποιητῆ. Ὅλων τῶν πλασμάτων πού μᾶς συγκινοῦν καί πού μᾶς κάνουν νά ζοῦμε τήν ἀνώτερη ζωή, ἀρχή καί τέλος ὁ Ποιητής".

Σοφία Προβελεγγίου Σουλιώτη
Σίφνος, Μεγάλη Ἑβδομάδα, 1966

ΔΙΠΛΗ ΖΩΗ

Πόσες φορές, ἡ ἐνθύμισες, ποῦ ἦταν κι'αὐτές μιά μέρα
    ζωή, ψηλαφητή γιά μένα,
ἀπό τήν υπερκόσμια πετοῦν σιμά μου σφαῖρα
    καί μέ τήν τωρινή ζωή μου γίνοντ'ένα.

Καί ζῶ σάν μέσα σ'ὄνειρο. Κ'ἐνῶ περίγυρά μου
    βρυχᾶται τῆς ζωῆς τό κῦμα,
ὅσ'ἀντικρύζω πρόσωπα καί πράγματα μπροστά μου,
    κρυφό με τίς ἐνθύμισες τά σφικτοδένει νῆμα.

Ἕνας διαβάτης ἄγνωστος στό νοῦ μου πίσω φέρνει
    γλυκειά μορφή πού ἔχω γνωρίσει.
    Κι'ὅλα τά πράγματα στή φύση:
ἕν ἄνθος πού στή μοναξιά τήν κεφαλή του γέρνει,

σύννεφο ταξιδιάρικο στόν γαλανόν αἰθέρα,
    ἕνας χορταριασμένος τοῖχος,
ἕνα σπιτάκι ἐξοχικό κατά τά ὄρη πέρα,
    ἑσπερινῆς καμπάνας ἦχος,

ὅλα γιά μένα εἶν'ὄνειρο, πώχει πελάγου βάθος,
    ὅλα μυστήρια καί μαγεία
ὅλα γιά μένα εἶναι ζωή κ'εἶναι χαρά καί πάθος,
    γνωστοῦ κι ἀγνώστου νοσταλγία.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος. Ἀπό τή συλλογή "Διπλή ζωή"

1. Ἀπόσπασμα ἀπό ἄρθρο πού ἐδημοσιεύθηκε στήν ἐφημερίδα "Ἐλεύθερος Λόγος" 8 Δεκεμβρίου 1924

Η ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

Μέσα στῆς θάλασσας τά βάθη
εἶναι θαμμένη πολιτεία
γερή, σάν τή στιγμή πού ἐχάθη
ἀπό μιάν ἄγνωστη αἰτία.

Ὅταν τό κῦμ' ἀπ' τή γαλήνη
γίνεται διάφανο κρυστάλλι
καθείς τήν πόλη διακρίνει
στή σμαραγδένια του ἀγκάλη.

Ναοί καί πύργοι καί παλάτια
ὅλ' ἀπό μάρμαρο κτισμένα
φαίνοντ' ἐκεῖ κρυσταλλωμένα
κι' ὁ νοῦς θαμπώνει καί τά μάτια.

Καί σάν ὀνείρου φαντασία
ἀκούει ὁ ναύτης ν' ἀνεβαίνη
ἀπό τήν πόλη τή θαμμένη
οὐράνια κωδωνοκρουσία.

Ἀλλ' ὅταν σηκωθῇ τό κῦμα
ὁρμητικό καί ἀφρισμένο
στό σκοτεινό του κρύβει μνῆμα
τόν κόσμο αὐτό τό μαγεμένο.

Ἔτσι κι' ἡ ἀγάπη μου ἐχάθη,
ἄχ, ἀπό μιά γνωστή αἰτία,
μέσα ἀπ' τοῦ στήθους μου τά βάθη
σάν τήν πνιγμένη πολιτεία.

Κι' ὅταν μέ δέρνει τρικυμία,
δέν φαίνεται γραμμή καμμία
ἀπ' τήν εἰκόνα τήν αἰώνια
στοῦ στήθους μου τά καταχθόνια.

Ἀλλά τήν ὥρα πού ἡ γαλήνη
γλυκειά σ' ἐμένα κατεβαίνει
καί τήν καρδιά τήν ταραγμένη
χαϊδεύει καί καταπραΰνει,

Τότ' ἡ ἀγάπη μου ἡ θαμμένη
λάμπει στό νοῦ μου σάν μαγεία
κι' ἀκούω μουσικήν ἁγία
πού στέλνουν χρόνοι εὐτυχισμένοι.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος
Ἀπό τή συλλογή "Φθινοπωριναί ἁρμονίαι"

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΡΟΜΑΙΜ ΡΟΛΛΑΝ

ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ

συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο

Τό ξέσπασμα τοῦ πολέμου τοῦ 1914 ἀνοίγει νέα φάση στή ζωή τοῦ Ρομαίν Ρολλάν καί στήν πνευματική του δημιουργία. Αὐτός ο ειρηνιστής ο ἀνειρήνευτος καί πάντα ετοιμοπόλεμος αἰσθάνθηκε ἀπό τήν πρώτη στιγμή τό διπλό του χρέος. Ν'ἀνακουφίσει τή βασανισμένη τήν ἀνθρωπότητα οπως εἶχε κάνει κι ο μεγάλος ἀμερικανός ποιητής καί ἀνθρωπιστής ο Οὐώλτ Οὐΐτμαν. Κι ἀνένδοτα ν' ἀγωνιστεῖ ἐνάντια στόν πόλεμο.

Ὀχτώ ὧρες τήν ημέρα ἀκούραστα, χωρίς ἀνάσα, δούλευε στόν Ἐρυθρό Σταυρό, στό τμῆμα πού ἀπό τή Γενεύη ζητοῦσε κ' ἔδινε πληροφορίες γιά τούς ἀγνοούμενους. Ἀπό τή Γαλλία, ἀπό τή Γερμανία, ἀπό τό Βέλγιο φτάνανε συνέχεια τεράστιοι σάκκοι μέ γράμματα γεμάτα ἀγωνία. Μέ τίς ἀπαντήσεις του ἀνυψώνοντας τό ἠθικό τῶν ἀποκαρδιωμένων ο Ρομαίν Ρολλάν ἔγινε πραγματικός εὐεργέτης τῆς πονεμένης ἀνθρωπότητας. Κι ἅμα τοῦ δόθηκε τό βραβεῖο Νόμπελ τοῦ 1916, τά χρήματα πού τό συνοδεύανε τά πρόσφερε ολα γιά τά θύματα τοῦ πολέμου.

Παράλληλα μ'αὐτή τήν κοπιαστική δουλειά δημοσίευε φλογερά ἀντιμιλιταριστικά ἄρθρα στήν "Ἐφημερίδα τῆς Γενεύης". Ἐκδοθήκανε ὑστερα σέ βιβλίο μέ τόν τίτλο τοῦ πρώτου ἄρθρου."Πάνω ἀπό τή σύρραξη". Κι αὐτό τό βιβλίο στάθηκε ορόσημο βαρυσήμαντο στή συγγραφική σταδιοδρομία καί στούς ἰδεολογικούς ἀγῶνες του Ρομαίν Ρολλάν. Δέν κατηγορεῖ λαούς, κατηγορεῖ κυβερνήσεις καί πνευματικούς ηγέτες. Δέν παύει νά τονίζει πώς οἱ λαοί θέλουν εἰρήνη κι ὄχι πόλεμο. Πώς ολοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδέλφια. Πώς ἐνῶ ἡ κάθε πατρίδα ἔχει συνήγορους πού βεβαιώνουνε πώς αὐτή ἔχει ὅλα τά δίκια, η μάνα τῶν πατρίδων, η σπαραγμένη Εὐρώπη, συνήγορο δέ βρίσκει. Πώς οἱ πνευματικοί ἄνθρωποι τῆς κάθε χώρας πρέπει νά γίνουνε τῆς Εὐρώπης η φωνή καί η συνείδηση τῆς οἰκουμένης.

Στήριξε ἐλπίδες στούς πνευματικούς ἀνθρώπους. Σκέφτηκε πόση περιφρόνηση αἰσθανθήκανε γιά τόν πόλεμο ο Λέσινγκ, ο Γκαῖτε, ο Σίλλερ, ο Μπάϋρον, ο Ντιντερό, ο Ρουσώ. Θυμήθηκε μέ συγκίνηση τά θαυμάσια λόγια τοῦ Σίλλερ: "Ἀντάλλαξα την πατρίδα μου μέ τήν ἀνθρωπότητα". Δημοσίευσε ἀνοιχτή ἐπιστολή στό Γκέρχαρντ Χάουπτμαν, τόν πιό ἀντιπροσωπευτικό τότε ποιητή τῆς Γερμανίας, τό δραματουργό πού οπως λέει κι ο σύγχρονος ἄγγλος ἱστορικός τοῦ θεάτρου ο Ἀλλαρντάϋς Νίκολ, ἔγινε σταθμός σημαντικός στήν ἱστορία τοῦ νεώτερου θεάτρου καί μέ τούς "Ἀνυφαντῆδες" ἀνέβασε τό προλεταριάτο στή σκηνή. Τόν ἐξόρκιζε νά μή δικαιώσει βαν-

ναλισμούς. Ὁ Χάουπτμαν ἀπάντησε σά φερέφωνο τοῦ Κάϊζερ. Παπαγάλισε τ᾽ἀνακοινωθέντα τοῦ γερμανικοῦ Ἐπιτελείου. Δικαίωσε τό μιλιταρισμό τότε ὅπως καμιά εἰκοσιπενταριά χρόνια ἀργότερα δικαίωσε τό ναζισμό. Τά δημοσιογραφικά ὄργανα τοῦ παγγερμανισμοῦ γράφανε λίβελλους γιά τό Ρομαίν Ρολλάν. Φτάσανε στό σημεῖο νά ποῦνε πώς ἤτανε ὁ πιό ὕπουλος σπιοῦνος τῆς Γαλλίας.

Καί οἱ Γάλλοι μέ τήν ἴδια μανία τά βάλανε μαζί του. Οἱ γαλλικές ἐφημερίδες τόν ἀποκλείσανε ἀπό τίς στῆλες τους. Καί τόν λέγανε διαφθορέα τοῦ πατριωτισμοῦ, πρωτεργάτη τῆς ἡττοπάθειας, συνεργάτη τῶν Γερμανῶν, ἐχτρό τῆς πατρίδας του. Ἑτοιμάστηκε φάκελλος γιά δίκη του. Ὁ Γενικός εἰσαγγελέας τῆς Γαλλίας ὀνόμασε τό "Πάνω ἀπό τή σύρραξη" βιβλίο "βδελυρό". Ὅπως εἶπε ο ἴδιος ὁ Ρομαίν Ρολλάν, τά ἀντίπαλα κράτη ἤτανε σύμφωνα νά μισοῦν αὐτόν πού δέν ἤθελε νά μισήσει.

Οἱ φίλοι του πανικοβληθήκανε. Γιατί ὅποιοι τολμούσανε νά τόν ἐγκρίνουνε βλέπανε τίς διευθύνσεις τῶν ἐφημερίδων ν᾽ἀρνιοῦνται νά δημοσιεύσουνε τά ἄρθρα τους. Ἀποφεύγανε καί νά τόν συναντήσουνε. Λίγοι εἴχανε τήν ψυχική δύναμη νά σπάσουνε τόν αποκλεισμό καί νά ἐγκρίνουνε τό διεθνισμό τοῦ Ρομαίν Ρολλάν καί τήν τίμια τή συνέπειά του μέ τήν πίστη του: ὁ Ἀντρέ Ζίντ, ὁ Ροζέ Μαρτέν ντύ Γκάρ, ὁ Ζύλ Ρομαίν, ὁ Ἀλαίν, ὁ Στέφαν Τσβάϊχ, ὁ Μπέρτραντ Ράσελ, ὁ Ἀϊνστάϊν.

Ἤπιε τό πικρό ποτήρι τοῦ κατατρεγμοῦ, τοῦ διασυρμοῦ καί τῆς ἀπομόνωσης, ἐπειδή καί τούς ἐχτρούς τῆς πατρίδας του εἶχε τό κουράγιο νά τούς λέει ἀδέρφια του. Ἐπειδή πίστευε πώς ο πιό μεγάλος νικητής δέν εἶναι αὐτός πού κερδίζει τόν πόλεμο, εἶναι αὐτός πού κατορθώνει νά λυτρωθεῖ ἀπό τίς πλάνες του, ἀπό τίς προλήψεις του, ἀπό τίς προκαταλήψεις του. Πώς ἀληθινοί εἰρηνόφιλοι δέν εἶναι οἱ υποθερμικοί ὀπαδοί τῆς εἰρήνης, αὐτοί πού καταδικάζουνε τόν πόλεμο οσο δέ γίνεται πόλεμος, εἶναι αὐτοί πού καί σέ καιρό πολέμου ἀγωνίζονται ολόθερμα γιά τήν εἰρήνη. Εἶναι οἱ εἰρηνοποιοί, πού τούς μακαρίζει ο Χριστός.

Δέν τόν λυγίσανε οἱ ἀπογοητεύσεις. Η δύναμή του στάθηκε πάντα νά τοῦ δίνουν οἱ χαμένες του ἐλπίδες νέα ορμή γιά δράση, νά τοῦ δείχνουν οἱ ἀποτυχίες του νέους δρόμους.

Πέντε ολόκληρα χρόνια δέν ἔγραφε λογοτεχνικό βιβλίο. Πέντε ολόκληρα χρόνια σώπασε ο καλλιτέχνης τοῦ λόγου καί μίλησε μονάχα ο ἀγωνιστής. Ὁ ἄνθρωπος τῆς δράσης, πού σύνήθιζε νά λέει τήν περίφημη φράση τοῦ "Φάουστ" τοῦ Γκαῖτε: "Στήν ἀρχή ἦταν ἡ Πράξη". Ὕστερα ἀπό τόν πόλεμο ξανάρχισε τή λογοτεχνική του δημιουργία, χωρίς ομως νά σταματήσει τούς ἀγῶνες του γιά τά μεγάλα του ἰδανικά, γιά τήν εἰρήνη καί τή λεφτεριά καί τή συναδέλφωση τῶν λαῶν. Καί χωρίς ποτέ νά συνθηκολογήσει. Τό βραβεῖο Γκαῖτε, πού θά τανε γι᾽αὐτόν μεγάλη χαρά, τ᾽ἀρνήθηκε γιατί τοῦ τό πρόσφερε ο Χίτλερ, ὁ θανάσιμος ἐχτρός τῶν ἰδανικῶν του.

Στά 1932 μαζί μέ τόν Ἀνδρύ Μπαρμπύς συγκρότησε παγκόσμιο ἀντιπολεμικό συνέδριο στό Ἄμστερνταμ. "Ἀγωνιστεῖτε ὅλοι σας,

άντρες καί γυναίκες" είπε στό λόγο του."Διαφωτίστε τούς λαούς γιά τίς συφορές πού φέρνει ό πόλεμος. Όποιοι αφήνουνε νά γίνει τό κακό είναι εγκληματίες όσο κι αυτοί πού τό κάνουνε".

Όπλα γιά τούς αγώνες του σταθήκανε τά λογοτεχνήματα πού γραφε στό μεσοπόλεμο. Είναι όλα αντιπολεμικά, ανθρωπιστικά, φιλελεύθερα.

Τό πρώτο του λογοτεχνικό έργο πού βγήκε ύστερα από τόν πόλεμο είναι "ο Πέτρος καί η Λούση", μιά ελκυστική νουβέλα πού η υπόθεσή της ξετυλίγεται στό Παρίσι τή Μεγάλη Παρασκευή του 1918. Μέ φίνες αποχρώσεις ακουαρέλας ανιστορεί τό τρυφερό ειδύλλιο δυό νέων, δυό παιδιών, καί τό τραγικό τέλος πού ξαφνικά τούδωσε ο πόλεμος όταν τούς δυό ερωτευμένους τούς μεθούσανε τά νεανικά τους όνειρα.

Στό δεύτερο μυθιστορηματικό του κύκλο έπειτα από τό "Ζάν Κριστόφ",στήν τετράτομη τή "Μαγεμένη ψυχή", είναι γυναικεία η προσωπικότητα πού παλεύει. Σκληρά αγωνίζεται γιά τή ζωή της, γιά τό παιδί της, γιά τή λεφτεριά της, γιά τήν ψυχή της.

Ο "Κλεραμπώ" είναι τό μυθιστόρημα μιάς συνείδησης πούμεινε λέφτερη μές στήν αντάρα τού πολέμου. Τά τελευταία λόγια αυτού τού βιβλίου ταυτίζουνε μέ τόν Ιησού Χριστό τό Ελεύθερο πνεύμα,πού αιώνια ξεσηκώνεται κ'αιώνια σταυρώνεται κ'αιώνια ξαναγεννιέται. Όπως ο ήρωας τού "Ζάν Κριστόφ" κι όπως η ηρωίδα τής "Μαγεμένης ψυχής", έτσι καί τού "Κλεραμπώ" ο ομώνυμος ήρωας είναι ολόψυχα δοσμένος στό ασίγαστο πάθος γιά τό φώς.

Σέ νέο δραματογραφικό κύκλο ανήκει ένα αλληγορικό παραμυθόδραμα, μιά τραγική φάρσα, η "Λιλουλί" ("Liluli"). Ο συγγραφέας θέλησε ν'ακουστεί καί δώ, όπως καί στόν "Κολά Μπρενιόν" τό αισιόδοξο, τό γνήσια γαλλικό γέλιο τού Ραμπελαί καί τού Ντιντερό. Μά στή "Λιλουλί" τό γέλιο γεννιέται από τήν πίκρα, η χάρη καί η λυρικότητα συνυφαίνονται μέ τήν αγανάχτηση καί τό σαρκασμό. Είναι η σατιρική παρωδία μιάς τραγωδίας, πού δέ γράφτηκε ποτέ από τό Ρομαίν Ρολλάν, μά πού τήν έζησε ο κόσμος. Τής τραγωδίας τού πολέμου. Γκροτέσκιες μορφές, καρικατούρες, γεμίζουνε τή σκηνή. Τό κύριο πρόσωπο, η Λιλουλί, τής αυταπάτης η θεά η παμπόνηρη, η ξελογιάστρα, παρασέρνει τούς ανθρώπους στό χαμό τους, τούς σπρώχνει στήν αλληλοσφαγή. Όργανά της είναι οι "ειρηνο - μάχοι" - οι διπλωμάτες κ'οι φιλοπόλεμοι διανοούμενοι - πού παρουσιάζονται στή σκηνή ντυμένοι δερβίσηδες καί χορεύουνε μέ μανία, μεθυσμένοι από τή φόρα πούχουνε πάρει. Η μόνη σοβαρή μορφή σέ τούτη τήν καυτερή τήν ιλαροτραγωδία είναι η τραγικά ωραία προσωποίηση τής Αλήθειας, πού τής έχουνε δεμένο τό στόμα.

Στήν ίδια φάση τής δραματουργικής σταδιοδρομίας τού Ρομαίν Ρολλάν ανήκει καί τό μονόπραχτο δράμα "Τό παιχνίδι τού έρωτα καί τού θανάτου", μιά από τίς πιό άρτιες πνευματικές του δημιουργίες. Στό έργο αυτό, πού γνώρισε άμεση σκηνική επιτυχία, έντονα πνευματική γίνεται η ατμόσφαιρα μέ τά προβλήματα τά γεννημένα από

τραγικά περιστατικά τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης.

Σωστά εἶπε γιά τό Ρομαίν Ρολλάν ὁ νεώτερός του γάλλος λο-τέχνης καί θαυμαστής του ἀκαδημαϊκός Ζάν Γκεεννό (Jean ...enno) πώς ὅπου χτυποῦσε πιό δυνατά ἡ καρδιά τοῦ κόσμου, ἐ-χτυποῦσε πιό δυνατά κ'ἡ δική του ἡ καρδιά. Πόνεσε γιά ἀδι-κίες καί κατατρεγμούς. Γιά τήν ὑπόθεση τῆς Ἰνδίας. Γιά τήν ἐ-...τέλεση τοῦ Σάκκο καί τοῦ Βεντσέττι στήν ἠλεκτρική καρέκλα. Στά 1936 ...πῆρε τό μέρος τῆς δημοκρατικῆς Ἱσπανίας καί μέ σπαραγμό ...ε τό θάνατο τοῦ Λόρκα καί τοῦ Οὐναμοῦνο. Αὐτός φρόντισε νά ...σιευτεῖ ἡ "Ἱστορία τοῦ θανάτου μου", πού γαλήνια τήν ἔγρα-... ὁ νεαρός ἥρωας ὁ Λάουρο ντί Μπόσο (Lauro di Bosso) πρίν ...ρίξει ἀπό τ' ἀεροπλάνο του τίς προκηρύξεις του στόν ἰταλικό ...καί τά γράμματά του στό βασιλιά τῆς Ἰταλίας καί νά πέσει ...μένος ἀπό τ'ἀεροπλάνα τοῦ Μπάλμπο. Αὐτός πρῶτος πληροφο-...ρησε τό ἐπαναστατικό κίνημα τοῦ Γέν Μπάϊ στήν Ἰνδοκίνα.

Βασικός του νόμος ἤτανε πάντα ν'ἀκούει τή φωνή τῆς συνεί-δησής του. "Ν'ἀκοῦς τή σιγανή φωνούλα τῆς γαλήνης" ἔλεγε συχνά ...χρησιμοποιώντας τά λόγια τοῦ ὡραίου στίχου τοῦ ἀμερικανοῦ ποι-ητῆ Τζών Οὐΐττιερ (John Whittier), τοῦ ποιητῆ τῶν Κουάκερων. Ἐκεῖνο πού ἐχτιμοῦσε πάνω ἀπ'ὅλα ἦταν ἡ ψυχική δύναμη. Πίστευε ...πώς ποτέ ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει ἀρκετή πίστη καί πώς ποτέ δέν εἶ-ναι ἀρκετά ὁ ἑαυτός του.

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος πλήγωσε βαθιά τήν ψυχή του, μά καί τή θέριεψε. Οἱ ἰδεολογικοί του ἀγῶνες φλογίσανε τόν ἐσωτε-ρικό του κόσμο καί τόν καθαρίσανε ἀπό ἀπομεινάρια παλιᾶς σκου-ριᾶς. Κ' ἔτσι ἀναβρύσανε ἀπό τά βάθη τῆς ὕπαρξής του νέες ψυ-...κινητικές δυνάμεις καί δώσανε στό νοῦ του διαύγεια πιό λαμπε-ρή καί πιό καυτή. Καί κάνανε τήν προσωπικότητά του νά μεστώσει ...πού νά ξεπεράσει ἡ συνείδησή του τά ὅριά της. Ὁ ρωμαλέος ...ισμός τῆς πνευματικῆς του ἐφηβείας ξεχείλισε. Κ'ἔγινε ὁλό-...ἐπίγνωση τῆς πανανθρώπινης ἀδερφοσύνης. Ἔνιωσε ὁ Ρομαίν Ρολλάν κάτι παραπάνω ἀπό τήν ἀγάπη γιά κάθε μορφή ζωῆς πού κα-...ρεστίστηκε στά ἔργα του κ' ἐξυμνήθηκε ἀπό τή Γαλλική Ἀκαδη-μία. Ἔνιωσε πιά τόν ἑαυτό του μέρος τῆς ζωντανῆς ἑνότητας ὅ-λων τῶν πλασμάτων ὀργανικό, ἀναπόσπαστο. Ἔγινε ἕνας ἀπ'αὐτούς ...πού ἀκοῦνε τό ἀπόκρυφο μουρμούρισμα ὅλων τῶν ψυχῶν, τό παγκό-σμιο αἴτημα γιά τήν εἰρήνη καί γιά τή λεφτεριά. Συντονίστηκε μέ τόν ἐσώτερό τους παλμό. Ἔλεγε ὅτι στήν πρώτη φάση τῆς ζωῆς ...ἦταν "ὁ ἕνας ἐνάντια σ'ὅλους" καί πώς μέ τό πέρασμα τοῦ ...καιροῦ θέλησε νά γίνει "ὁ ἕνας πού εἶναι ὅλοι".

Αὐτή ἡ πνευματική μεταστοιχείωση τόν ἔφερε πολύ κοντά στήν ...ψυχή τῆς Ἰνδίας. Κ' ὕστερα ἀπό τούς εὐρωπαίους ἥρωες τοῦ πνεύ-ματος -τό Μπετόβεν, τό Μιχαηλάγγελο, τόν Τολστόϊ- μελέτησε μ' ...ἐνθουσιασμό τούς ἥρωες τοῦ πνεύματος τούς ἰνδούς κ' ἔγραψε ἄλ-

λες τρεῖς βιογραφίες, τό "Μαχάτμα Γκάντι", τή "Ζωή τοῦ Ραμα - κρίσνα", καί τή "Ζωή τοῦ Βιβεκανάντα". Τό "Μαχάτμα Γκάντι" τόν ἀφιερώνει "στή γῆ τῆς δόξας καί τῆς δουλείας, στή γῆ μέ τά πρόσκαιρα βασίλεια καί μέ τούς αἰώνιους στοχασμούς, στό λαό πού ἀψηφάει τό χρόνο, στήν Ἰνδία τή νεκραναστημένη".

Πολλούς ἔκανε νά νιώσουνε βαθιά τό μεγαλεῖο τῆς ζωῆςκαί νά πλατύνουνε τούς πνευματικούς τους ορίζοντες. Πολλοί διαβάζοντας τό "Πάνω ἀπό τή σύρραξη" αἰσθανθήκανε ενα εἶδος λύτρωσης. Κι ὅσοι τόν γνωρίσανε προσωπικά δεχτήκανε τήν ἀνυψωτική ἐπίδραση τῆς ἀχτινοβολίας του. Εἶπε γι'αὐτόν ὁ φίλος του ὁ Κλωντέλ πώς μέ ὅλο τό συγγραφικό του ἔργο καί μ' ὅλη του τή ζωή δίδαξε τό μάθημα τῆς λέφτερης σκέψης καί τῆς ἀγωνιστικότητας. Ἔγινε γιά πολύ κόσμο φωτεινό παράδειγμα καί πνευματικός οδη - γός. Δάσκαλος ζωῆς, ἕνα εἶδος γκουρού, ὅπως λένε στήν Ἰνδία, στή χώρα πού τόσο ἀγάπησε, στήν πατρίδα ἀδελφῶν ψυχῶν, τοῦ Ραμακρίσνα, τοῦ Βιβεκανάντα, τοῦ Γκάντι, τοῦ Ταγκόρ.

Ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος τόν βρῆκε στά ἐβδομηντατρία του χρόνια. Ἡ ψυχή του εἶχε κρατήσει ἄσβηστη τή φλόγα τῆς νιότης του. Ἡ ἀγωνιστική του διάθεση δέ λιγόστεψε οὔτε μέ τήν πανω - λεθρία τῆς Γαλλίας οὔτε μέ τή γερμανική κατοχή. Ἡ φωνή του δέν ἔπαψε νά καλεῖ σέ ἀγῶνες. Ὥσαμε τό Νοέμβρη τοῦ 1944.

Τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων τῆς ἴδιας χρονιᾶς κλείσανε τά μάτια τοῦ μεγάλου ἰδεολόγου. Μά ἡ ζωντανή ψυχή του μᾶς μι - λάει μέσ' ἀπ' τίς σελίδες τῶν βιβλίων του. Τό μήνυμα τοῦ μαχη - τικοῦ στοχαστῆ, πού σ' ὅλη του τή ζωή ἦτανε πρωτοπόρος καί πού πάντα πῆρε ὑπεύθυνη καί γενναία θέση ἀπέναντι στά κρίσιμα προβλήματα τοῦ κόσμου, εἶναι, ὅπως λέει κι ὁ ποιητής Τάσος Λειβα - δίτης, ἀλήθεια, εἰρήνη, λεφτεριά, ἀδελφότητα.

Μαρία Οἰκονόμου

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ

Α Η ΕΝΟΤΗΤΑ

Ἡ δημιουργία ἀνανεώνεται κάθε στιγμή. Ἡ θρησκεία ποτέ δέν εἶναι ἔργο συμπληρωμένο. Εἶναι ἡ πράξη καί ἡ θέληση γιά δράση δίχως ἀναπαμό. Εἶναι τό ἀνάβρυσμα τῆς πηγῆς. Ποτέ τό στεκούμενο νερό.

Εἶμαι ἀπό χώρα μέ ποτάμια. Τ'ἀγαπάω τά ποτάμια σά ζωντανά πλάσματα. Καί καταλαβαίνω τούς προγόνους μας πού τούς ρίχνανε κρασί καί γάλα. Ἀπ'ὅλα ομως τά ποτάμια τό πιό ἱερό εἶναι κεῖνο πού πηγάζει ἀπ' τό βάθος τῆς ψυχῆς, ἀπ' τούς βράχους της, ἀπ' τούς ἄμμους της κι ἀπ' τούς παγετῶνες της. Ἐκεῖ μέσα εἶναι ἡ πρώτη Δύναμη. Καί τήν ὀνομάζω θρησκευτική. Ὑπάρχει καί στήν τέχνη καί στήν πράξη, καί στίς ἐπιστῆμες καί στίς θρησκεῖες, σ' ὅλο τόν ποταμό τῆς ψυχῆς, πού ἀπ' τήν ἀβυθομέτρητη ξεκινώντας καί

..τεινή δεξαμενή παρασέρνει τήν ακατανίκητη πλαγιά στόν Ώκεα-νό τοῦ Όντος, τό συνειδητό, τόν πραγματοποιημένο καί κυριαρχη-μένο. Κι όπως τό νερό ξαναγίνεται ἀτμός καί ξανανεβαίνει ἀπ' τή θάλασσα στά σύννεφα τ'οὐρανοῦ κι αὐτά τροφοδοτοῦνε πάλι τή δε-ξαμενή τῶν ποταμιῶν, ἔτσι καί οἱ κύκλοι τῆς δημιουργίας σχημα-τίζουν ἀδιάκοπη ἅλυσίδα. Κι ἀπό τήν πηγή ὡς τή θάλασσα κι ἀπό τή θάλασσα ὡς τήν πηγή, ὅλα εἶναι ἡ ἴδια ἐνέργεια, εἶναι τό Όν, τό ἄναρχο κι ἀτελεύτητο. Καί μοῦ εἶναι ἀδιάφορο ἄν τό λέμε Θεό (καί ποιό Θεό;) ἤ Δύναμη (καί ποιά Δύναμη;... Καί ὕλη νά τό ποῦ-με ποιά εἶν'ἡ ὕλη πού τ' ὄνομά της ἐκφράζει καί τοῦ Πνεύματος τίς ἐνέργειες;.....).

Λόγια, λόγια. Η οὐσία εἶναι ἡ Ένότητα. Όχι ἡ ἀφηρημένη ..ρά ἡ ζωντανή. Αὐτή λατρεύω, ὅπως οἱ μεγάλοι πιστοί κ'οἱ μεγα-λοι ἀνήξεροι, πού τήν ἔχουνε μέσα τους συνειδητά ἤ ἀσύνειδα.

....

Η Ένότητα εἶναι ἡ Μεγάλη Θεά ἡ ἀθέατη, ἡ ἐνδοκόσμια, πού μέ τά χρυσά της χέρια δένει τήν ἀλλαξόχρωμη τή δέσμη τῆς πολυ-φωνίας.

Ἀπό τή "Ζωή τοῦ Ραμακρίσνα" (ἀπό τήν "Προειδοποίηση στό δυ-τικό ἀναγνώστη")

Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

Β ΣΚΕΨΕΙΣ

1. Έχουμε δυό πολιτεῖες, τή γήινη πατρίδα μας καί τήν ἄλλη, τήν πολιτεία τοῦ Θεοῦ. Τή μιά τήν κατοικοῦμε. Τήν ἄλλη τή χτί-ζουμε. Καθῆκον μας εἶναι νά χτίσουμε πιό πλατύ καί ψηλό, πάνω ἀπό τήν ἀδικία καί τά μίση τῶν ἐθνῶν, τό τεῖχος τῆς πόλης ὅπου θά ἑνωθοῦν οἱ ἀδελφικές κι ἐλεύθερες ψυχές τοῦ κόσμου ὁλάκερου.

Ἀπό τό "Πάνω ἀπό τή σύρραξη"

2. Όχι ἡ ἀγάπη μου γιά τήν πατρίδα μου δέν θέλει νά μισῶ, νά σκοτώνω τίς εὐλαβικές καί πιστές ψυχές πού ἀγαποῦν τίς ἄλλες πατρίδες. Θέλω νά τίς τιμῶ καί νά ζητάω νά ἑνωθῶ μαζί τους γιά τό κοινό καλό μας.

Ἀπό τό "Πάνω ἀπό τή σύρραξη"

3. Πατρίδα μου εἶναι παντοῦ ὅπου ἀπειλεῖται ἡ ἐλευθερία.

Ἀπό τό θεατρικό ἔργο "Θάρθει καιρός"

4. Νά βλέπεις τόν κόσμο ὅπως εἶναι καί νά τόν ἀγαπᾶς.

Ἀπό τό "Ζάν Κριστόφ"

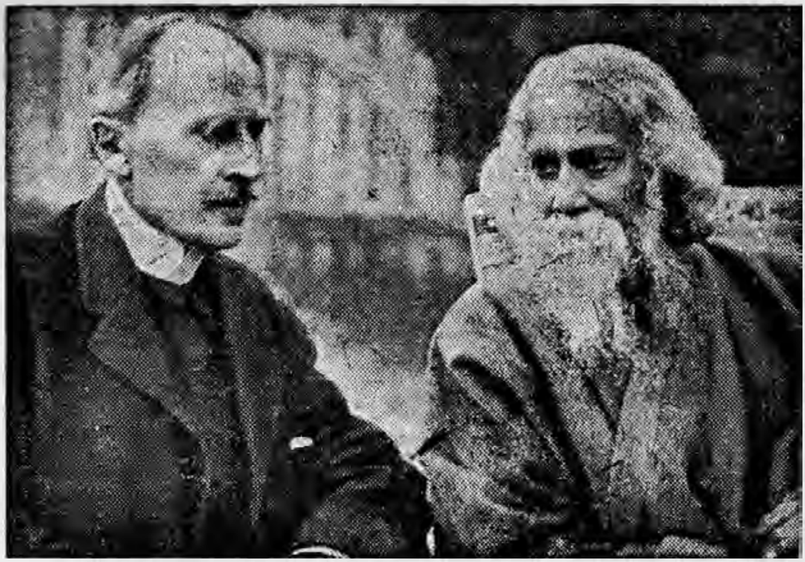
(Περιέχονται στό "Ρομαίν Ρολλάν" τοῦ Στέφαν Τσβάϊχ

Μετάφραση Μίνας Ζωγράφου-Κ. Περαναίου)

5. Δέν εἶναι ἀρκετό νά ὑπομένουμε τή ζωή. Ὁ ὑπέρτατος ἡρω-ισμός εἶναι νά τήν ἀγαποῦμε.

Ἀπό τή "Ζωή τοῦ Μιχαηλάγγελου"

Μετάφραση Τάσου Λειβαδίτη

Ο ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ ΚΑΙ Ο ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ

"Ζοῦμε σέ μιά τραγική, μά δυνατή
θαυμαστή ἐποχή"

6. Τό λάθος πού ἀγωνίζεται νά ζυγώσει τήν ἀλήθεια εἶναι πιό καρπερό καί πιό εὐλογημένο ἀπό τήν πεθαμένη ἀλήθεια.

Ἀπό τό "Ζάν Κριστόφ"

7. Ἀξιολύπητη εἶναι κείνη ἡ ψυχή πού δέ νοιώθει τό κάρπισμά της, δέν ξέρει πώς εἶναι τρανή καί γιομάτη μέ ζωή καί μ'ἀγάπη ὅπως τό φρουτόδεντρο τήν ἄνοιξη.

Ἀπό τόν "Ζάν Κριστόφ"

Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδη

Γ΄ ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΟΙ ΠΑΝΩ ΑΠ΄ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Σκέπτομαι πώς ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι οἱ πάνω ἀπ'τούς ἀγῶνες εἴμαστε οἱ πιό μεγάλοι ἀγωνιστές, οἱ αἰώνιοι ἀγωνιστές. Η μάχη μας δέ γνωρίζει συμβιβασμό, ἀνάπαυλα ἤ συνθήκη. Δέν περιμένει ἄλλη νίκη, γαλήνη, παρά τήν ἐσωτερική νίκη τήν ἐσωτερική γαλήνη. Ἀλλά καί τίς δυό πρέπει νά τίς κατακτήσουμε καί νά τίς διατηρήσουμε ἐνάντια σ'όλα τά χτυπήματα τῆς μοίρας. Τό δικό μας σύμπαν εἶναι μέσα μας, ἐμεῖς πρέπει ν'ἀνακαλύψουμε τούς νόμους του τῆς θείας αρμονίας.

Ἀπόσπασμα ἀπό γράμμα πού ἔστειλε ὁ Ρολλάν στόν Ταγκόρ ἀπό τή Βιλνέβ στίς 24 Δεκ. τοῦ 1925

Μετάφραση Γ. Πράτσκα

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ

Α΄ Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΖΟΛΑ

Η φωνή τοῦ Ζολά, ἡ φωνή δηλαδή τοῦ "Κατηγορῶ", μένει πάντα ἔντονη, μένει πάντα αἰσθητή στήν ἀκοή καί τοῦ σημερινοῦ κόσμου, παρ' ὅλη τή βουή πού ἔχουν σηκώσει ἄλλα τεράστια συμβάντα στό χρονικό διάστημα πού μεσολαβεῖ ἀπό τότε πού πρωτακούστηκε. Μέ ἀποτέλεσμα μάλιστα τό πρόσωπο τοῦ Ντρέϋφους ἀπό πραγματικό νά μεταμορφωθεῖ σ' ἕνα παγκόσμιο σύμβολο πού ἐκφράζει τήν περίπτωση τοῦ κάθε ἀδικημένου, καί τό ὄνομα τοῦ Ζολά, ἀπό ὄνομα ενός συγγραφέα νά γίνει ενα ἐπίσης παγκόσμιο μοτίβο ἐξαγγελτικό τῶν ἀγώνων πού θεωρεῖ καθῆκον του νά αναλάβει ο πνευματικός ἄνθρωπος εναντίον ἐκείνων πού εὐθύνονται γιά τή διάπραξη μιᾶς ἀδικίας. Νά πῶς μέ τήν ἱστορική ἀνάμιξη τοῦ Ζολά, πού τά "Κατηγορῶ" του χαρακτηρίζεται σάν η μεγαλύτερη ἐπαναστατική πράξη τοῦ περασμένου αἰώνα, ἐδόθη στούς πνευματικούς ἀνθρώπους τό μεγάλο σύνθημα, ὅτι τά βιβλία τους πρέπει νά τά καταξιώνουν μέ τή ζωή τους, βάζοντας την στήν υπηρεσία κοινωνικῶν, καθολικῶν σκοπῶν. Καθώς ἔκαμε ο ἴδιος κι ἔσωσε τή γαλλική τιμή, οπως ἀπό ολους ἀναγνωρίζεται. Καί μαζύ μ' αὐτό ἐτόνωσε τή θέληση τῆς Δημοκρατίας, ἀποκάλυψε τήν ἀπάνθρωπη καταχθονιότητα τῆς ἀντιδραστικῆς Γαλλίας, ἔσπασε τά κόκκαλα τῆς στρατοκρατίας παρουσιάζοντας τούς στρατηγούς πού ἀνῆκαν στήν τάξη της τήν ὥρα πού βροντοῦσαν τίς σπάθες κ' ἐσήκωναν τά χέρια γιά νά ορκισθοῦν στό Ευαγγέλιο ὅτι θά εἰποῦν ολη τήν ἀλήθεια, ἐνῶ ἐγνώριζαν ότι ὁ ἀντισημιτισμός τους θά τούς ἐμπόδιζε, καί ὅτι θἄλεγαν ψέματα ἀπό τήν ἀρχή ως τό τέλος. Γιά νά καταλάβετε ποιά ἦταν ἡ κατάσταση, μεταφέρω τήν ἀπάντηση πού ἔδωσε ἕνας στρατηγός σέ κάποιον ἀξιωματικό, οταν ο δεύτερος τόν ἐβεβαίωνε πώς ο Ντρέϋφους ἦταν ἀθῶος." Ἄν ἐσεῖς δέν πῆτε τίποτε, κανένας δέν θά μάθει πώς εἶναι ἀθῶος".

Ἔτσι ἡ ὑπόθεση Ντρέϋφους, σάν ἔμβλημα ἀγώνα γιά τή δικαιοσύνη καί γιά τήν ἀλήθεια, ἔγινε υπόθεση οἰκουμενική, πού η ἀπήχησή της παρατείνεται καί στίς ἡμέρες τίς δικές μας. Εἰδικώτερα στή Γαλλία καλύπτει μιά ολόκληρη ἐποχή, καί παραμερίζει ὅλα τά ἄλλα συναφῆ γεγονότα πού ἔτυχε νά σημειωθοῦν στήν ἴδια περίοδο. Γιατί "υποθέσεις", μέ τή σημασία τῆς μεγάλης ἀναμπουμπούλας, ἀναφέρονται πολλές, τοῦ Μπουλανζέ καί τοῦ Παναμᾶ, - γιά νά περιορισθῶ στίς γνωστότερες. Ὅταν ὅμως οἱ Γάλλοι λένε " l'affaire" ἐννοοῦν τήν υπόθεση Ντρέϋφους, καί δέν υπάρχει ἀνάγκη νά τό διευκρινίσουν γιατί ο καθένας καταλαβαίνει περί τίνος πρόκειται. Ἐκεῖ, μέσα σ' αὐτή τή φοβερή υπόθεση, ἐμπῆκε ἀπό μία ἔντονη συναίσθηση πνευματικοῦ χρέους ὁ Αἰμίλιος Ζολά. Θά τόν προβάλω τώρα σχεδιασμένο γρήγορα, μέ τό φυσικό παρουσιαστικό του.

Εἶχε μία ἔκφραση καλόβολη, φιλική, μεσογειακή, πού θύμιζε λίγο γιατρό, εναν ἀπό κείνους τούς παλιούς, τούς ἀλλοτινούς παθολόγους, πού μπαίνοντας τά βράδυα στά σπίτια τῶν ἀρρώστων ἦταν σάν νἄναβαν τή λάμπα μέ τήν παρουσία τους, γιατί ἐδημιουργοῦσαν ἀμέσως μία ἀτμόσφαιρα ἀνανεωμένης ἐμπιστοσύνης στή ζωή γεμάτη ἀνακούφιση. Εἶχε ἀκόμη κάτι τό ἀπορροφημένο στό βλέμμα, πού θά τό'λεγε κανέας ἰψενικό, τοῦ τίμιου στοχαστῆ, ὄχι ομως τοῦ μεταφυσικοῦ πού χάνεται ψηλά στά σύννεφα, ἀλλά τοῦ κοινωνικοῦ, πού βρίσκεται κοντά στούς ἄλλους ἀνθρώπους, πού πονᾶ γιά δαύτους, πού ἐνδιαφέρεται γιά μή μοίρα τους. Φοροῦσε ἐπίσης ἀπό νέος γυαλιά, καί τά γυαλιά ἐπρόσθεταν στή μορφή του, ὅπως ἄλλωστε γινότανε τότε μ'ολα τά πρόσωπα πού φοροῦσαν γυαλιά, εναν τόνο ἐπιστημονικό, σχεδόν υπεύθυνο. Αὐτή τήν ἐντύπωση ἀφήνουν καί οἱ πληροφορίες καί τά πορτραῖτα καί οι ἄλλες ἀπεικονίσεις τοῦ Ζολά πού ἔχω υπόψη μου.

Τό ιστορικό σπίτι του, ρύ ντέ Μπρυσέλ, κοντά στήν πλάς ντέ Κλισύ - τό ἀναπολοῦμε καλά γιατί κάποτε καθόμαστε λίγο πιό κάτω- ἦταν γεμάτο ταμπλώ, ἀπό τόν Κουρμπέ ὡς τό Μανέ καί τόν Σεζάν, τόν τελευταῖο στενό φίλο του ἀπό τά παιδικά προβηγκιανά χρόνια. Άγαποῦσε μαζί καί τά μεσαιωνικά κειμήλια, τά γέρικα στασίδια, τίς μουντές κατεντράλες καί τά λουλουδιασμένα βιτρώ. Ἐπίτηδες δίνω τό περιβάλλον του, γιά νά δείξω πῶς ἦτανε τοποθετημένος. Η ζωή του ἀκολουθοῦσε ενα ἥσυχο καί σίγουρο ρυθμό. Σέ καυγάδες ποτέ δέν ἀνακατευότανε, οὔτε ἔδειχνε πώς εἶχε τά προσόντα τοῦ ἀγωνιστῆ, καί μάλιστα τῆς πιάτσας. Τό γραφεῖο του, οι βιβλιοθῆκες του, οι πέννες του, τό χαρτί οπου ἔσκυβε τίς μεγάλες νύχτες- μέσα σέ τοῦτο τόν ἥμερο χῶρο τοῦ πνευματικοῦ δημιουργοῦ ἔμπαιναν ὅλα του τά ἐνδιαφέροντα. Καί βρισκόταν ἐκεῖνο τόν καιρό στό ἀποκορύφωμα τῆς συγγραφικῆς του ἐπιτυχίας. Κομματική δέσμευση δέν εἶχε καμμιά, οὔτε ἀπασχόλησε ποτέ πολιτικά τήν κοινή γνώμη. Χρήματα ἔβγαζε ὅσα ἤθελε. Τά βιβλία του μεταφράζονταν σ'ολες τίς γλῶσσες, ἔφταναν σ'ολες τίς χῶρες καί τίς μακρυνότερες. Κάθε ἔκδοση καινούργιου του ἔργου ἀποτελοῦσε πανευρωπαϊκό γεγονός, κι ἔβαζε πάλι στό κέντρο τό μυθιστοριογράφο, αὐτόν τόν χειροῦργο, τό λαπαρατόμο ὅλων τῶν νατουραλιστικῶν καταστάσεων, πού ἄνοιξε καί τήν κοιλιά τοῦ Παρισιοῦ[1], γιά νά τή ρίξει, νά τήν περάσει ὕστερα ἀπό τά λούκια τῆς δημιουργικῆς του φαντασίας. Κι'ολα τά παραπάνω, ἔξαφνα σέ μιά στιγμή, τή στιγμή τῆς μεγάλης εὐθύνης πού ἔνιωσε σάν πνευματικός ἄνθρωπος, ἀποφάσισε νά τά κλωτσήσει καί νά βυθισθεῖ μέσα στή θάλασσα τῆς τρομερότερης ἀντιδημοτικότητας, νά γίνει ο στόχος ολων τῶν Γάλλων τῶν φανατισμένων ἀπό τήν πιό

1. Σημ. σύντ. Τόν τίτλο "Ἡ κοιλιά τοῦ Παρισιοῦ" (Le ventre de Paris ἔχει ενα ἀπό τά καλύτερα μυθιστορήματα τοῦ Ζολά.

...ί ἀντίδραση, νά ἀντιμετωπίσει στρατοδικεῖα, κινδύνους, νά ...εῖ νά τόν διαγράφουν ἀπό τήν τάξη τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Τό περίεργο δέ εἶναι ὅτι στήν ἀρχή ὁ Ζολά οὔτε υποψιαζόταν ...έν τήν ἀθωότητα τοῦ Ἑβραίου λοχαγοῦ, γιά τοῦτο ὅλη αὐτή ἡ υπό-...εση δέν τόν ἀπασχολοῦσε καθόλου. Τό ἐνδιαφέρον του ἄναψε υστε-...πό τό περίφημο ἐπεισόδιο στό σπίτι τοῦ Ἀλφόνσου Ντωντέ, ὁ-...ἦταν καλεσμένος νά φάει, ἀκριβῶς τήν ἡμέρα πού ἔγινε ἡ στρα-...τική καθαίρεση τοῦ Ντρέϋφους. Ἐγύρισε ὁ γυιός τοῦ Ντωντέ, ...εόν (ὁ γνωστός κατόπιν συγγραφέας πού μαζύ μέ τόν Μωρράς ἔ-...αν τή μοναρχική "Γαλλική Δράση") καί μόλις ἐπλησίασε τούς ...αιτυμόνες ἄρχισε νά περιγράφει μέ τήν πιό θηριώδη χαρά τήν ...ίρεση, σέ ὅλες τίς σκληρές, τίς ἀτιμωτικές γιά τόν Ντρέϋ-...ς λεπτομέρειές της. Πῶς τόν ὁδηγήσανε σέ μία μεγάλη αὐλή ...τιωτικοῦ κτιρίου, ἐνῶ τό πλῆθος ὁλόγυρα ἔβριζε τόν κατάδι-...έ ἄγριες φωνές. Πῶς στεκότανε στή μέση ἀκίνητος, θανάσιμα ...ς ὁ ἀδύνατος Ἑβραῖος μέ τά φοβισμένα μυωπικά μάτια του, πού ...σε καθώς μέσα στή συνείδησή του ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει ξανά ...ωθημένος τρόμος τόσων αἰώνων, ὁ γεμάτος ἀπό ταπείνωση, ἀπό ...ρωμένα γκέττο, ἀπό ἀτέλειωτους διωγμούς. Πῶς ἄκουσε σάν νε-...ιμη ἀκολουθία τῆς τιμῆς του, τήν ἀπόφαση τοῦ στρατοδικείου ...ύ διαβάστηκε. Πῶς τοῦ τραβήξανε τίς ἐπωμίδες. Πῶς τοῦ σπάσα-...ε τό σπαθί. Πῶς ὁ κατάδικος ἀγωνιζότανε πότε πότε σάν σέ ὥρα ...αχνᾶ νά φωνάζει πώς δέν ἐπρόδωσε, πώς εἶναι ἀθῶος. Καί πῶς ...ό πλῆθος τό ἀναμμένο ἀπό τά συνθήματα τῆς χειρότερης, τῆς πιό ...άνθρωπης δῆθεν ἐθνικοφροσύνης πού ἔρριχαν οἱ Γάλλοι ἀντιδη-...κρατικοί, ἔσκουζε διαρκῶς: "Θάνατος. Θάνατος.".

Ο Ζολά ἐσηκώθη ἀναστατωμένος κ' ἔφυγε ἀπό τό σπίτι τοῦ Ντων-...τέ, μέ τήν βεβαιότητα πώς οἱ καννιβαλικές ἐκδηλώσεις ἐναντίον τοῦ Ντρέϋφους εἶχαν κάτι τό ἀπερίγραπτα κτηνῶδες, τό βαθύτατα ...ά κάθε ἄνθρωπο προσβλητικό, ἄσχετα μέ τό ἄν ὁ Ἑβραῖος ἀξι-...ατικός ἦταν ἔνοχος. Κι ἄν ἦταν ἀθῶος; Νά τό ἐρώτημα πού υ-...έβαλε στόν ἑαυτό του ὁ Ζολά, ὅταν γύρισε στό σπίτι του. Καί ...έν τό υπέβαλε ἁπλῶς. Τήν ἀπάντηση σ' αὐτό τό ἐρώτημα τήν ἔκα-...ε ἀποκλειστική δουλειά του. Καί ἐγκαταλείποντας ἀμέσως ὅ,τι ...επτε στήν ἁρμοδιότητα τῆς λογοτεχνικῆς του φροντίδας, τῆς δό-...ας, τῆς ἐμπορικῆς ἐπιτυχίας, τῆς προσωπικῆς ἡσυχίας, ἐβάλθηκε ...ά ἀποκαλύψει τήν ἀδικία, ὅπως καί τήν ἀποκάλυψε. Μέ συνέχεια ...ό "Κατηγορῶ" τήν ὀβίδα πού ἔσπασε στόν οὐρανό τῆς Γαλλίας, π ...ού ἐσήμανε τό ἐγερτήριο ὅλων τῶν δημοκρατικῶν, ὅλων τῶν ἐλευ-...ρων συνειδήσεων καί πού ὁ ἀντίλαλος της ἔφθασε, δίχως καθυ-...τέρηση, ὡς τά ἀπώτατα σημεῖα τῆς Εὐρώπης.

"Κατηγορῶ τόν ἀντισυνταγματάρχη Πατύ ντέ Κλάμ ὅτι υπῆρξε ὁ ...ανικός κατασκευαστής αὐτῆς τῆς δικαστικῆς πλάνης...

"Κατηγορῶ τόν στρατηγό Μερσιέ ὅτι ἔγινε συνένοχος...

"Κατηγορῶ τόν στρατηγό Μπιγιώ ὅτι εἶχε στά χέρια του τίς

ἀποδείξεις τῆς ἀθωότητας τοῦ Ντρέϋφους καί τίς ἀπέκρυψε...

"Κατηγορῶ τούς στρατηγούς Μπουαντέφρ καί Γκάνς σάν συνενόχους...

" Κατηγορῶ τό ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν.

" Κατηγορῶ τό στρατοδικεῖο...

" Δέν ἀγνοῶ τόν κίνδυνο πού ἀντιμετωπίζω. Ἀλλά μέ τή θέλησή μου ἐκτίθεμαι. Ὅσο γιά τούς ἀνθρώπους πού κατηγορῶ δέν τούς ξέρω. Δέν τούς εἶδα ποτέ, δέν ἔχω κανένα μίσος ἐναντίον τους. Τούς βλέπω απλῶς σάν πνεύματα κοινωνικῆς κακοποιΐας..."

Μέ τόν ἴδιο περήφανο τόνο μιλᾶ στό Κακουργιοδικεῖο ὅπου τόν παραπέμψανε ἔπειτα.

"Ο Ντρέϋφους εἶναι ἀθῶος, τό ορκίζομαι. Τό βεβαιώνω μέ τή ζωή μου, μέ τήν τιμή μου. Αὐτή τήν ἐπίσημη ὥρα μπροστά σ'ἕνα δικαστήριο πού ἀντιπροσωπεύει τήν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη, μπροστά σ'ἐσᾶς κύριοι ἔνορκοι, μπροστά στή Γαλλία, μπροστά σ'ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, ορκίζομαι ὅτι ο Ντρέυφους εἶναι ἀθῶος. Μέ τό ὄνομα πού ἀπόκτησα, μέ τά βιβλία πού ἔγραψα, μέ τίς υπηρεσίες πού ἐπρόσφερα στά Γαλλικά Γράμματα, μέ τά σαράντα χρόνια τοῦ συγγραφικοῦ μόχθου μου, ορκίζομαι ὅτι ο Ντρέϋφους εἶναι ἀθῶος. Ὅλα αὐτά νά γκρεμιστοῦν, τά ἔργα νά χαθοῦν, ἄν ο Ντρέϋφους δέν εἶναι ἀθῶος.

"Ξέρω ὅτι τά πάντα εἶναι ἐναντίον μου, οἱ δύο Βουλές, ἡ στρατιωτική ἐξουσία, οι ἐφημερίδες τῆς μεγάλης κυκλοφορίας, ἡ κοινή γνώμη, ὅπως τήν ἐδηλητηρίασαν. Δέν ἔχω μέ τό μέρος μου παρά μόνο τό ἰδανικό τῆς ἀλήθειας καί τῆς δικαιοσύνης. Εἶμαι πάντως ἥσυχος καί βέβαιος πώς θά νικήσω.

"Δέν θέλω νά μείνει ο τόπος μου μέσα στό ψέμα καί στήν ἀδικία. Ὅλοι μποροῦν νά μέ χτυπήσουνε. Ἀλλά θά ἔρθει μιά μέρα πού ἡ Γαλλία θά μοῦ ἐκφράσει τίς εὐχαριστίες της, γιατί τήν ἐβοήθησα νά σώσει τήν τιμή της".

Η ἐντύπωση πού ἔκαμαν στήν ἀρχή τά "Κατηγορῶ" πού ἐδημοσίευσε στήν ἐφημερίδα του ο Κλεμανσώ, κι ἔπειτα ἡ ἀπολογία του στή δίκη ἦταν ἀπερίγραπτη. Ὅλο τό Παρίσι ἄναψε, ὅλες οἱ πνευματικές πρό πάντων δυνάμεις κινητοποιοῦνται ἀπό τή μία κι ἀπό τήν ἄλλη πλευρά. Ἄλλες κάτω ἀπό τή σημαία τοῦ Ζολά, ἄλλες οἱ ἀντίθετες, ἐνισχύουν τό μέτωπο τῆς δεξιᾶς, πού εἶναι ἐναντίον τῶν Εβραίων καί τῆς Δημοκρατίας. διχασμός γενικεύεται. Κι αὐτή ἡ μεγάλη δοκιμασία τραβάει χρόνια, ὥσπου ἦρθε ἐπιτέλους η ὥρα πού ἐνίκησε τό φῶς. Κι ο Ζολά, πού ἐνσάρκωσε γιά μιά στιγμή την ἀνθρώπινη συνείδηση, οπως εἶπε ἀπάνω στόν τάφο του ο Ανατόλ Φράνς - ο νεκρός τοῦ Ζολά οδηγήθη γιά νά ἀπαθανατισθεῖ, η μεγάλη του μνήμη, στό Πάνθεον.

Γ. Φτέρης

('Αναδημοσιεύεται ἀπό τήν ἐφημερίδα Βῆμα τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1965)

Β΄ ΧΡΕΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ὁ πνευματικός ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι ἐλεύθερος, νά ἀνήκει σέ ὅποια πνευματική σχολή ἤ σέ όποια ἰδεολογική παράταξη προτιμᾶ καί νά γράφει τίς ἀπόψεις του. Ἀλλά ὑπό έναν ἠθικό ὅρο : ὅτι δέν θά λησμονήσει ποτέ πώς ο κύριος προορισμός του εἶναι νά ὑπηρετεῖ τήν ἀλήθεια καί τή δικαιοσύνη καί νά βοηθεῖ τόν ἄνθρωπο νά εἶναι ἄνθρωπος καί ὄχι θηρίο. Καί στίς σχέσεις ἀνάμεσα στά ἔθνη, γιά τόν ἀληθινό πνευματικό ἄνθρωπο ἰσχύει ο λόγος τῆς Ἀντιγόνης: "Οὔτοι συνέχθειν ἀλλά συμφιλεῖν ἔφυν". Δέν πιστεύω πώς μπορεῖ πιά νά σταθεῖ στή συνείδησή μας ἕνας συγγραφέας, ἕνας δια[illegible]μενος πού ἔχει τάξει ὡς σκοπό τῆς ζωῆς του νά διαιωνίζει τίς προκαταλήψεις, τίς μισαλλοδοξίες, τίς ἔχθρες, τίς κακίες καί τή [illegible]ση τῶν χυμένων αἱμάτων πού ἔχουν ἀφήσει μέσα μας οἱ περασμένοι καιροί.

Γ. Θεοτοκᾶς Ἀπόσπασμα ἀπό δημοσίευμα τῆς ἐφημερίδας Βῆμα τῆς 22 Ἰουλίου 1965.

Γ΄ ΤΟ ΔΥΣΤΥΧΟ ΤΟΝ ΕΧΘΡΟ ΜΟΥ

Τόν κλαίγομαι τό δύστυχο ἄν κ' ἐχθρό μου
πού σ' ἄγρια τέτοια συμφορά ἔχει πέσει
καί βάζω μέ τό νοῦ μου ὄχι πιό λίγο
ἀπ' τή δική του μοίρα τή δική μου...

Σοφοκλῆς
Ἀπό τόν "Αἴαντα" (ἀπό τό ἐπεισόδιο Α΄)
Ἐλεύθερη ἀπόδοση Ι.Ν.Γρυπάρη

Δ΄ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ

Μιά λέξη ἀπάνω ἀπ' ὅλες, ὄμορφη σάν τόν οὐρανό,
Ὄμορφη γιατί ὁ κόσμος κι ὅλο τό μακελειό του θἄρθη καιρός
πού θά χαθοῦν ολότελα,
Πού μέ τά χέρια τους τ' ἀδέλφια, ο θάνατος κι ἡ Νύχτα
θά πλένουν, θ' ἀπαλοπλένουν, θά ξεπλένουν πάντα,
ἀδιάκοπα τό μολυσμένο αὐτόν τόν κόσμο·
Γιατί ὁ ἐχτρός μου πέθανε καί πέθανε ενας ἄνθρωπος
πού εἴτανε θεῖος σάν κι ἐμέ.
Κοιτῶ πού κοίτεται τώρα κατάχλωμος καί ἀκίνητος
στό φέρετρο-ζυγώνω
Σκύβω καί ἀγγίζω μέ τά χέρια μου ἀπαλά τήν ὄψη τή χλωμή
μέσα στήν κάσα.

Οὐάλτ Οὐίτμαν (Walt Whitman, 1819-1892)
Ἀμερικανός ποιητής. Μετάφραση Ν. Καρβούνη

Ε΄ ΑΔΕΛΦΟΙ

Μέρες πολλές ένας νεκρός κειτόταν στ'όχυρό μου μπρός
τ'άγέρι τῆς αὐγῆς τόν δρόσαε, ὁ ἥλιος τόν ἔκαιγε ὁ πυρρός.

Τόν κύτταζα... κι'ὅσο τήν ὄψη του ἐρευνοῦσα τή θολή
τόσο καί πιό βαθειά τό πίστευα: Εἶναι ὁ ἀδελφός μου ἀλλοί.

Καθόμουνα ὧρες σκεφτικός ἐμπρός θωρώντας τό νεκρό
καί τή φωνή του -ἔλεα- πώς ἄκουα ἀπ'τῆς εἰρήνης τόν καιρό.

Συχνά στόν ὕπνο μου ἕναν θρῆνον ἄκουα, ὤ ἕνα κλάμα λυγμικό:
"δέν μ'ἀγαπᾶς, λοιπόν, δέν μ'ἀγαπᾶς, ἀδέλφι μου γλυκό;"

Τέλος μιά νύχτα σύρθηκα μές στῶν ὀβίδων τή βροχή,
τόν πῆρα καί τόν ἔθαψα. Ἕνας στρατιώτης μ'ἄγνωρη μορφή.

Τά μάτια, ναί, ἀπατήθηκαν· μά δέν πλανιέσαι ἐσύ καρδιά.
Κάθε νεκρός... κάθε νεκρός τοῦ ἀδελφοῦ μου ἔχει τή θωριά...

Χάϊνριχ Λέρς (Heinrich Lersch, 1889-1936)
Μετάφραση Βασ. Ι. Λαζανᾶ

('Αναδημοσιεύεται ἀπό τό περιοδικό Νέα Ἑστία Ἔτος ΛΘ΄, τόμος 77ος, τεῦχος 905, Ἀθῆναι 15 Μαρτίου 1965 σελ. 381).

G ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ

Δέν ξέρω πῶς νά σᾶς τόν πῶ
πῶς νά σᾶς πῶ ἐγώ τόν καημό μου.
ἕναν καημό στηθόπονο,
ἕναν καημό γιά τόν ἐχτρό μου.
Ἔρωτα τάχα νά τόν πῶ...
δέν εἶναι.
Ἕνας καημός πού
ἀβάσταχτος καημός μονάχος εἶναι.

Ὀρχάν Βελῆ (1914-1950), τοῦρκος ποιητής
Μετάφραση Ἀλέξανδρου Μπάρα

Ζ΄ ΘΑ ΖΗΤΗΣΩ ΑΠ' ΤΟΝ ΕΧΘΡΟ ΜΟΥ

Θά ζητήσω ἀπ'τόν ἐχθρό μου νά κλάψομε μαζί,
θά ζητήσω ἀπ'τόν ἐχθρό μου νά μάθει νά σφυρίζει.
νά σφυρίζει τά τραγούδια μου
μαζί μέ τά δικά του τραγούδια.

Νίκος Παππᾶς
Ἀπό τή συλλογή "Σήματα ἀπό μιά τρικυμία"

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ Ι: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ο ΚΑΘΕΔΡΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΚΟΒΕΝΤΡΥ

συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο καί τέλος

Ὁ ἐπισκοπικός θρόνος εἶναι στημένος ἀριστερά, καθώς ἀντικρύζει κανείς τό θυσιαστήριο. Εἶναι κι αὐτός ἕνα παράξενο δημιούργημα, πού ὑπακούει στό πνεῦμα τῆς ὅλης μοντέρνας σύνθεσης τῆς ἐκκλησίας. Πάνω ἀπό τό θρόνο, πού εἶναι μιά ἁπλή ξύλινη καθέδρα, περιχαρακωμένη μέ ξύλινο χώρισμα, ἀνεβαίνει σέ μεγάλο ὕψος ἕνα μεταλλικό συγκρότημα σέ σχῆμα ἔλατου, πού τά κλαριά του καταλήγουν σέ τρίκλωνες μπρούντζινες αἰχμές, ὅμοιες μέ τεράστια ἀγκάθια. Στήν κορυφή τοῦ "ἔλατου" φαντάζει μιά ἐπισκοπική μίτρα. Ἡ ξύλινη καθέδρα θέλει νά συμβολίσει πόσο σκληρό εἶναι τό ἔργο ἑνός ἐπισκόπου, ἐνῶ οἱ τρίκλωνες αἰχμές πλέκουν πάνω ἀπό τό κεφάλι του τό πιό βαρύ ἀκάνθινο στεφάνι. Σέ συνέχεια πρός τόν ἐπισκοπικό θρόνο βρίσκονται τά ἕδρανα τῶν κληρικῶν καί τοῦ χοροῦ, καθώς καί ἡ θέση τοῦ ὀργανίστα. Τό "ὄργανο" τῆς ἐκκλησίας εἶναι δῶρο τοῦ Καναδᾶ. Κ'οἱ τεράστιοι ἠχητικοί σωλῆνες του ὑψώνονται σέ τέσσερες ἐπάλληλες σειρές στίς δυό πλευρές τῆς ἐκκλησίας, ἀντίστοιχα πρός τό μεγάλο θυσιαστήριο. Στήν ἀντίθετη πλευρά, δεξιά ἀπό τό θυσιαστήριο, βρίσκονται καί τά ἕδρανα τῶν ἐπισήμων προσώπων τοῦ Κόβεντρυ. Καί τοῦτα μαζί μέ τά ἄλλα, τῶν κληρικῶν καί τοῦ χοροῦ, ἐπιστρέφονται μέ μιά σειρά ἀπό ἀκανθωτές μπρούντζινες αἰχμές.

Σέ δυό ἀντικρυστές θέσεις, δίπλα στά ἕδρανα τοῦ χοροῦ καί τῶν ἐπισήμων, εἶναι στημένα, κατ'ἀντιστοιχία, ὁ ἄμβωνας καί τό "ἀναλόγιο τῆς ἀναγνώσεως", σχεδιασμένα καί τοῦτα σύμφωνα μέ τό "μοντέρνο"ὕφος τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ μπρούντζινος ἀετός τοῦ ἀναλογίου, μέ τ' ἀνοιχτά φτερά, γιά νά κρατᾶ τό Εὐαγγέλιο ἤ τή Βίβλο, εἶναι ἔργο τῆς Elisabeth Frink , φιλοτεχνημένο κατά τήν ἀντίληψη τῆς προχωρημένης γλυπτικῆς σέ ἀκατέργαστους ὄγκους.

Μέσα στό κύριο σῶμα τοῦ κτιρίου τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχουν δυό παρεκκλήσια. Τό πρῶτο εἶναι τῆς Παναγίας, τό Lady Chapel, πού βρίσκεται ἀνάμεσα στό μεγάλο τάπητα τοῦ Χριστοῦ καί στό μεγάλο θυσιαστήριο. Ἐκεῖ γίνονται μικρές λειτουργίες. Τό μικρό του θυσιαστήριο βρίσκεται, ἀκριβῶς κάτω ἀπό τόν Ἐσταυρωμένο, πού εἶναι ὑφασμένος στό χαμηλότερο μέρος τοῦ τάπητα τοῦ Χριστοῦ. Στήν ἀριστερή πλευρά ὑψώνονται πέντε ζωγραφισμένα παράθυρα, προσφορά τοῦ λαοῦ τῆς Σουηδίας.

Ἀμέσως μετά τό παρεκκλήσι τῆς Παναγίας, πρός τή δεξιά πλευρά βρίσκεται τό δεύτερο παρεκκλήσι, τῆς "Γεθσημανῆ". Εἶναι μιά ἀληθινά ἀριστοτεχνική σύνθεση μωσαϊκοῦ καί πλαστικῆς τέχνης. Ὁλόκληρος ὁ ἀντικρυνός τοῖχος τοῦ μικροῦ παρεκκλησιοῦ σχηματίζει ἕνα ψηφιδωτό, πού θυμίζει τά καλλίτερα πρότυπα τῆς βυζαντινῆς εἰκο -

νογραφίας. Παριστάνει έναν άγγελο, σέ φόντο φωτεινό, πού κρατᾶ στό δεξί του χέρι τό πικρό ποτήρι τῆς δοκιμασίας. Στό διπλανό τοῖχο, σέ τόνους σκοτεινούς, κοιμοῦνται οἱ ταλαιπωρημένοι απόστολοι, πού δέν εἶχαν ἀνθέξει στή μεγάλη δοκιμασία. Ὁλόκληρη ἡ εἴσοδος τοῦ παρεκκλησιοῦ κλείνεται ἀπό τό περίγραμμα ἑνός ἀκάνθινου στεφάνου, καμωμένου ἀπό σφυρήλατο σίδερο. Εἶναιπροσ - φορά τῶν Βασιλικῶν Μηχανικῶν πρός τήν ἐκκλησία τοῦ Κόβεντρυ. Τό μικρό τοῦτο παρεκκλήσι σχεδιάσθηκε σάν καταφύγιο τῶν ταλαιπωρημένων ἀνθρώπων στίς ὧρες τῆς μεγάλης τους δοκιμασίας.

Ἔτσι εἶναι διαρρυθμισμένος ὁ μεγάλος χῶρος τοῦ καινούργιου Καθεδρικοῦ Ναοῦ τοῦ Κόβεντρυ. Ὁ ἀρχιτέκτονας ὅμως, σύμφωνα μέ τό πνεῦμα πού καθόρισε καί τούς ἐξωλειτουργικούς σκοπούς τῆς ἐκκλησίας, δημιούργησε καί δυό ἄλλα ἀκόμα παρεκκλήσια, πού προβάλλουν σάν ἀποφύσεις ἀπό τό κύριο σῶμα τοῦ οἰκοδομήματος. Τό ένα εἶναι ἀφιερωμένο στή μεγάλη βιομηχανία τοῦ Κόβεντρυ, γιά νά ὑποδηλωθεῖ ἔτσι ο διπλός ρόλος της, ὅτι ἐξ αἰτίας της βομβαρδίστηκε ὁ παλιός καθεδρικός ναός καί μέ τή βοήθειά της κτίσθηκε ὁ καινούργιος. Τό δεύτερο εἶναι ἀφιερωμένο στήν ἰδέα τῆς παγκόσμιας χριστιανικῆς ἑνότητας, πού γεννήθηκε στίς ψυχές τῶν κατοίκων τοῦ Κόβεντρυ ἀπό τή μεγάλη δοκιμασία τοῦ βομβαρδισμοῦ. Καί τά δυό τοῦτα "ἐμβόλιμα, παρεκκλήσια υπακούουν στή γενική αἰσθητική γραμμή πού ἀκολούθησαν οι καλλιτέχνες δημιουργοί τῆς ἐκκλησίας. Εἶναι μικρά κομψοτεχνήματα τῆς πιό προχωρημένης μοντέρνας τέχνης.

Τό παρεκκλήσι τῆς Βιομηχανίας, πού λέγεται καί παρεκκλήσι τοῦ "ὑπηρετοῦντος Χριστοῦ", εἶναι χτισμένο ἔξω ἀπό τή δεξιά πλευρά τοῦ βάθους τοῦ κεντρικοῦ οἰκοδομήματος, πού συνδέεται μαζί του μ᾽ έναν διάδρομο. Ἔχει σχῆμα μεγάλου κυλίνδρου, τοῦ οποίου τά τοιχώματα διατρέχονται ἀπό πυκνές κατακόρυφες τσιμεντένιες κολῶνες, ὅμοιες στή μορφή μέ χονδρές πλατειές σανίδες. Στά ἐνδιάμεσα κενά εἶναι βαλμένα διαφανῆ τζάμια σέ τρόπο πού νά βλέπει ὁ ἐπισκέπτης ἄνετα ἔξω στούς δρόμους τήν κίνηση τῆς βιομηχανικῆς πολιτείας. Στό κέντρο τοῦ δαπέδου βρίσκεται στημένη μιά μεγάλη ξύλινη κυκλική τράπεζα θυσιαστηρίου, πού ἔχει χαραγμένη γύρω στήν περιφέρειά της τήν ἐπιγραφή: "I AM AMONG YOU AS ONE THAT SERVES". Εἶναι προσφορά τῶν μαθητῶν τοῦ Κόβεντρυ. Κι᾽ἀπάνω ἀπό τό θυσιαστήριο κρέμεται ο τεράστιος σιδερένιος ἀκάνθινος στέφανος τοῦ μαρτυρίου, μέσα ἀπό τόν οποῖο ἀναδύεται ενας πανύψηλος ξύλινος σταυρός. Αὐτά τά ἀγκάθια τοῦ μαρτυρίου εἶναι σκορπισμένα μέσα σ᾽ὁλόκληρη τήν ἐκκλησία μέ πολλή περίσκεψη καί μέ βαθειά γνώση ἑνός αἰσθητικοῦ ἀποτελέσματος.

Τό δεύτερο "ἐμβόλιμο" παρεκκλήσι, πού λέγεται "Παρεκκλήσι τῆς Ἑνότητας", εἶναι κτισμένο, κατά συμμετρική ἀντιστοιχία πρός τό "Παρεκκλήσι τῆς Βιομηχανίας", ἔξω ἀπό τήν ἀριστερή πλευρά τοῦ

κεντρικοῦ οἰκοδομήματος, ἀμέσως μετά τήν κυρία εἴσοδό του. Ἡ ἰδέα πού γεννήθηκε ἀπό τίς πρῶτες μέρες τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς παλιᾶς ἐκκλησίας, γιά τή δημιουργία τοῦ κινήματος τῆς Χριστιανικῆς Συνδιαλλαγῆς", ἐπέβαλε τήν ἀνάγκη νά δημιουργηθεῖ μέσα στήν καινούργια ἐκκλησία ἕνας τόπος κοινῆς προσευχῆς ὅλων τῶν χριστιανῶν σ' οποιοδήποτε δόγμα κι ἄν ἀνήκουν. Ο σκοπός τῆς παγκόσμιας τούτης σταυροφορίας ἐνέπνευσε τόν ἀρχιτέκτονα νά δώσει στό "Παρεκκλήσι τῆς Ἑνότητας" τό σχῆμα μιᾶς κυκλικῆς σκηνῆς Σταυροφόρων, μ' ἕνα χαμηλό κωνικό ἐπιστέγασμα. Κι ὁλόγυρα ἀπό τό ἐξωτερικό τῆς πέτρινης τούτης σκηνῆς, σ' ὁλόκληρο τό ὕψος της προεξέχουν σάν πτερύγια διπλοί τοῖχοι, ἀνάμεσα στούς ὁποίους εἶναι στημένα τά ψηλά στενόμακρα παράθυρα, πού καταυγάζουν τό ἐσωτερικό τοῦ παρεκκλησιοῦ μ' ἕνα κῦμα φωτιστικῆς παγχρωμίας. Τά παράθυρα τοῦτα εἶναι προσφορά τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Γερμανίας. Ἡ Σουηδία πρόσφερε τά μάρμαρα τοῦ δαπέδου, πού μέ τήν ἀσύμμετρη πολυχρωμία τους δίνουν τήν αἴσθηση ἑνός τεράστιου πίνακα "ἀφαιρεμένης" ἤ "ἀνεικονικῆς" τέχνης. Στά μάρμαρα ἐνσωματώνεται ἕνας διπλός σταυρός μέ ἀκάνθινο στέφανο. Στό πεζούλι τῆς εἰσόδου εἶναι χαραγμένη η ἐπιγραφή "ὅτι πάντες ἕν ἐσμέν. Στό κέντρο τοῦ δαπέδου εἶναι στημένη μιά μαύρη σιδερένια κυκλική τράπεζα, ὅπου βρίσκεται ἀποθεμένη ἡ Βίβλος. Κι ἀπάνω ἀπό τήν τράπεζα κρέμεται ἕνας τεράστιος λεπτός μαῦρος σταυρός, πού συμβολίζει τό πένθος τῶν Χριστιανῶν γιά τή διαίρεση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ πρόσβαση τοῦ "Παρεκκλησιοῦ τῆς Ἑνότητας" μέσα ἀπό τή μεγάλη ἐκκλησία πού βρίσκεται ἀκριβῶς ἀντίκρυ στό μεγάλο παράθυρο τοῦ Βαπτιστηρίου, σχηματίζει μιάν ὑψωμένη ἐξέδρα, ὅπου κατά καιρούς ἔγιναν καί θά γίνονται πάντοτε παραστάσεις θεατρικῶν ἔργων καί μουσικές συναυλίες. Οἱ ἐκδηλώσεις μιᾶς ὑψηλῆς τέχνης, πού γενικά ἀποτελοῦν ἕνα μέσον ἀνάτασης πρός τή μυστική παρουσία τοῦ Θεοῦ, στήν ειδική περίπτωση τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τοῦ Κόβεντρυ εἶναι κι ἕνα ἐπί πλέον ἀναγκαῖο στοιχεῖο γιά τήν παγκόσμια συνδιαλλαγή τῶν ἀνθρώπων. Ἐδῶ, στά ἐγκαίνια τοῦ 1962, ὀργανώθηκε ἕνα φεστιβάλ ὑψηλῆς τέχνης, ὅπου παρουσιάσθηκαν ἔξοχα ἔργα τοῦ θεάτρου καί τῆς μουσικῆς. Ἐδῶ ἐκτελέσθηκε γιά πρώτη φορά τό περίφημο "Ρέκβιεμ τοῦ Πολέμου" τοῦ Benjamin Britten τονισμένο πάνω σέ στίχους τοῦ Wilfred Owens τοῦ ποιητῆ πού σκοτώθηκε στόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο. Ο σύγχρονος αὐτός μεγάλος συνθέτης τῆς Μ. Βρεττανίας δέν θά μποροῦσε νά βρεῖ πιό κατάλληλο περιβάλλον γιά τήν ἐκτέλεση τῆς θρησκευτικῆς του μουσικῆς δημιουργίας.

Ἄς προστεθεῖ ἀκόμα πώς τό πρόγραμμα τῆς Χριστιανικῆς Ἑνότητας ἐναρμονίζεται καί η συμμετοχή τῆς ραδιοφωνικῆς ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν Χριστιανῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Κ' εἶναι ἴσως ὁ περίφημος τοῦτος Καθεδρικός Ναός τοῦ Κόβεντρυ ἡ μόνη ἐκκλησία σ'

ὁλόκληρο τόν κόσμο πού ἔχει στά ὑπόγειά της έγκατεστημένο ραδιοφωνικό σταθμό. Κι ἀπό τήν κεραία τοῦ ψηλοῦ σταυροῦ τῆς στέγης ἐκπέμπεται "ἐν χορδαῖς, ὀργάνοις καί λόγῳ" τό ἐξαίσιο μήνυμα τῆς Ἀγάπης.

Γ.Θ. Βαφόπουλος

Ἀποσπάσματα ἀπό ἄρθρο δημοσιευμένο στό περιοδικό Νέα Ἑστία τῆς 1 Ἰουνίου 1965.

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΙΙ : ΜΥΘΟΙ

Α΄ Ο ΚΡΙΣΝΑ

ἔμμετρος μύθος

συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο καί τέλος

Κάτω ἀπ'τά κέδρα τοῦ Μεροῦ κι ἀντίκρυ στό Ἰμαβάτ
μιλᾶ στούς μαθητές του ὁ Κρίσνα.
- Ποιοί νάστε εσεῖς πού τώρα δίπλα μου
μέ μάτια ολάνοιχτα μ'άκοῦτε;
Μονάχα ἐγώ σᾶς ξέρω.
Στό απόκρυφο μυστήριο τοῦ Ἑαυτοῦ σας
σκύψτε νά ἰδῆτε.
Νοῦς καί καρδιά καί σῶμα.
Ἄνθρωποι ἐσεῖς πού σκλάβοι τῆς ζωῆς
τά πάθη σας σᾶς σέρνουν μ'ἁλυσίδες,
τυφλή η ζωή σας παραδέρνει
καί πάλι σ'ἄλλα σώματα ξαναγυρνᾶ.
Τό Κάρμα σας ως πότε θά σᾶς δένει;
Κοιτάξτε τῆς Ζωῆς τό μυστικό
πού τώρα μπρός στά μάτια σας ἀνοίγω.
Ο Σίβας, ὁ Βισνοῦ κι ο Μπράχμας,
ὤ δύναμη τριπλή τοῦ Μαχαντέβα,
κι ο ἀπέραντος θεός ὁ Μαχαντέβας
μές στήν ψυχή σας εἶναι.
Κ'εσύ, ὤ Ἀρτζούνα,
μήν φοβηθεῖς τόν πόλεμο
τοῦ Ἥλιου τούς γιούς νά στείλεις.
Ἦρθε ὁ καιρός πού ο ιερός ο πόλεμος
τούς σκλάβους τῆς Σελήνης θά λυτρώσει.
Γιατί στόν θάνατο νά φοβηθεῖς νά στείλεις τούς δικούς σου;

Ἐκεῖνος πού νομίζει πώς σκοτώνει
κι ἐκεῖνος πού σκοτώνεται θαρεῖ
εἶναι κι οἱ δυό στήν πλάνη.
Ἀθάνατη κ'Αἰώνια ποιά ψυχή πεθαίνει;
Μή λυπηθεῖς γι'αὐτό πούναι γραφτό νά γίνει.
Τούς ζωντανούς καί τούς νεκρούς ποτέ νά μήν τούς κλαῖς.
Μ'αὐτοί πού κτήσεις, δόξα κ'ἡδονή γυρεύουνε
ποτέ τους δέν θά βροῦνε τόν Ἑαυτό;
Κ'η ειρήνη στήν καρδιά τους δέν θά μπεῖ.

Ἁρμονισμένος ο Σοφός
πού τόν καιρό τῆς πράξης του ἀπαρνήθηκε,
καί στήν καρδιά του βλέποντας τό Αἰώνιο
γιά πάντα μές στό Αἰώνιο ζεῖ.
Ἐλεύθερος ἀπ'τό Θυμό, τόν Πόθο καί τό Φόβο,
κι ἀτάραχος σάν τόν βαθύν ὠκεανό
πού ολόγυρά του οι ἀφρισμένοι ποταμοί
μ'ορμή στήν ἀγκαλιά του πέφτουνε,
εὐτυχισμένος ο Σοφός
πού ενώθηκε μέ τόν Ὑπέρτατο γιά πάντα.

"Ελα... Κ'ἐγώ εἶμαι ο Ὑπέρτατος,
ἡ θεία Πηγή τοῦ κόσμου,
πού ἀδιάφθορος στῆς Ὕλης τό σκοτάδι
μές στήν καρδιά τῶν πάντων ζῶ.
Καί τώρα ἀγαπημένοι μου κοιτάξτε με
τ'ἀνθρώπινα τά μάτια κλείνοντας
κι ἀνοίγοντας τά μάτια τῆς ψυχῆς".

Χιλιάδες Ἥλιοι ν'ἄστραφταν
ωσάν κι Αὐτόν θά μοιάζαν.

Στή χιονοσκέπαστη χαράδρα τοῦ Ἰμαβάτ,
ἀκούνητος, δεμένος σ'εναν κέδρο,
τόν ουρανό κοιτάζει ο Κρίσνα,
Η Νιχνταλί κ'η Σαρασβάτι
μπροστά στά πόδια του γονατιστές,
κι οι ἐχθροί, τοῦ Κάνσα καί τοῦ Καλαγένη οἱ σκλάβοι,
τά τόξα καί τά βέλη τους κρατώντας
γελοῦν.
Τό βέλος ἔτριξε στό στῆθος του.
-Βασίστα. Τοῦ Ἥλιου οι Γιοί νικήσανε
μέ τό δικό μου θάνατο.
Μητέρα μου στό θεῖο σου Φῶς
αυτοί πού μ'ἀγαποῦνε θάρθουνε γιά πάντα.
Κ'ἔρχομαι εγώ, ὦ Ἀγαπημένε μου,
σ'ἐσένα πού ποτέ σου δεν ἀλλάζεις.
(Τέλος)

Ἀγλ. Ζάννου. Ἀπό τή συλλογή "Ποιήματα"

Β΄ ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΜΑΓΙΑ

Λέει ένας μύθος πώς κάποτε είπε ο Ναράντα στόν Κρίσνα: "Κύριε, δεΐξε μου τή Μάγια. Πέρασαν μερικές μέρες καί ο Κρίσνα προτείνει τό Ναράντα ένα ταξίδι κατά τήν έρημο. Αφού περπάτησαν κάμποσα μίλια, λέει ο Κρίσνα: " Ναράντα διψῶ, μπορεῖς νά πᾶς νά μοῦ φέρης λίγο νερό;"

"Πηγαίνω άμέσως Κύριε". Καί έφυγε.

Σέ λίγη άπόσταση άπό κεῖ βρισκόταν ένα χωριό. Μπαίνει λοιπόν στό χωριό νά γυρέψη νερό καί χτυπᾶ μιά πόρτα. Τοῦ άνοίγει ένα πανώριο κορίτσι. Βλέποντάς το ο Ναράντα ξέχασε στή στιγμή τόν Κύριό του, πού περίμενε τό νερό πεθαίνοντας τῆς δίψας. Ξέχασε όλα καί άρχισε νά μιλάει μέ τό κορίτσι. Όλη αύτή τή μέρα δέ γύρισε στό δάσκαλο.

Τήν άλλη μέρα πῆγε πάλι στό σπίτι νά κουβεντιάσει μέ τό κορίτσι. Καί μιλώντας μιλώντας η κουβέντα ωρίμασε σέ άγάπη. Ζήτησε άπ' τόν πατέρα τό χέρι τῆς κόρης. Παντρεύτηκαν, ζοῦσαν εκεῖ καί κάνανε παιδιά. Έτσι πέρασαν δώδεκα χρόνια. Πέθανε ο πεθερός. Ο Ναράντα κληρονόμησε τήν περιουσία. Ζοῦσε, όπως τό φανταζόταν, μιά πολύ ευτυχισμένη ζωή μέ τή γυναίκα του, τά παιδιά του, τά ζῶα του, τά καλά του.

Ήρθε όμως η πλημμύρα. Μιά νύχτα τό ποτάμι πλημμύρισε καί ξεχύθηκε σ'ολόκληρο τό χωριό. Σπίτια γκρεμίστήκαν καί όλα επιπλέανε. Τό ρέμα μέ τήν ορμή του όλα τά παράσερνε. Άνθρωποι,ζῶα πνιγήκανε. Ο Ναράντα άναγκάστηκε νά φύγη. Μέ τό ένα χέρι κρατοῦσε τή γυναίκα του καί μέ τό άλλο δυό άπ'τά παιδιά του. Άλλο βάσταγε στούς ὤμους του καί άγωνίζονταν νά προχωρῆ μέσα άπ' τό φοβερό αύτό ρέμα. Έπεσε τό παιδί άπό τούς ὤμους του καί παρασύρθηκε μακρυά. Ένα ξεφωνητό άπελπισίας βγῆκε άπ'τό Ναράντα. Καί εκεῖ πού προσπαθοῦσε νά τό σώση, τοῦ ξέφυγε ένα άπ'τ' άλλα τά παιδιά. Τελικά η γυναίκα του, πού τή βάσταγε μέ όλη του τή δύναμη, παρασύρθηκε καί αύτή.

Αύτός βρέθηκε στήν άκροποταμιά κλαίγοντας καί μοιρολογώντας πικρά. Τότε πίσω του άκουσε μιά ευγενικιά φωνή:

"Παιδί μου ποῦ εἶναι τό νερό; Πῆγες νά φέρης μιά στάμνα νερό καί γώ σέ περιμένω. Λείπεις σχεδόν μισή ὥρα".

"Μισή ὥρα." ξεφώνισε ο Ναράντα. Δώδεκα ολόκληρα χρόνια πέρασαν άπ'τό μυαλό του. Καί όλες αύτές οι σκηνές πέρασαν σέ μισή ὥρα. Αύτό εἶναι η Μάγια.

Σβάμι Βιβεκανάντα
Άπό τό "Μάγια καί ελευθερία" τῆς "Ζνάνα Γιόγκα"
Μετάφραση Χρυσῆς Καφαλοπούλου

Στίς καλοκαιρινές διακοπές τά γραφεῖα τῆς Θ. ΕΝ. θά εἶναι κλειστά.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

συνέχεια

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟ		σελ.
ΠΕΛΕΚΑΝ	Τριάντα χρόνια ἀπό τό θάνατο τοῦ Προβελέγγιου	28
Σοφίας Προβελεγγίου Σουλιώτη	Ὁ ποιητής Ἀριστομένης Προβελέγγιος	29
Ἀρ. Προβελέγγιου	Διπλή ζωή (ποίημα)	32
Ἀρ. Προβελέγγιου	Ἡ βουλιαγμένη πόλη (ποίημα)	33
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΡΟΜΑΙΝ ΡΟΛΛΑΝ		
Μαρίας Οἰκονόμου	Ρομαίν Ρολλάν (συνέχ. καί τέλος)	34
Ρομαίν Ρολλάν	Ἡ Ἑνότητα	38
Ρομαίν Ρολλάν	Σκέψεις	39
Ρομαίν Ρολλάν	Οἱ ἀγωνιστές οἱ πάνω ἀπό τούς ἀγῶνες	40
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ		
Γ. Φτέρη	Ἡ φωνή τοῦ Ζολά	41
Γ. Θεοτοκᾶ	Χρέος τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου	45
Σοφοκλῆ	Τό δύστυχο τόν ἐχθρό μου (στίχοι)	45
Οὐώλτ Οὐΐτμαν	Συμφιλίωση (ποίημα)	45
Χάϊνριχ Λέρς	Ἀδελφοί (ποίημα)	46
Ὀρχάν Βελῆ	Δέν εἶναι (ποίημα)	46
Νίκου Παππᾶ	Θά ζητήσω ἀπό τόν ἐχθρό μου (στίχ.)	46
ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ Ι: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ		
Γ. Θ. Βαφόπουλου	Ὁ καθεδρικός ναός τοῦ Κάβεντρυ (τέλος)	47
ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΙΙ: ΜΥΘΟΙ		
Ἀγλαΐας Ζάννου	Ὁ Κρίσνα (τέλος)	50
Βιβεκανάντα	Τί εἶναι ἡ Μάγια	52

Ε Ι Κ Ο Ν Ε Σ

	σελ.
Ἡ Ἑλένα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ	4
Ὁ Ἀριστομένης Προβελέγγιος	28
Ὁ Ρομαίν Ρολλάν καί ὁ Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ	40

ὁδὸς ἄνω κάτω μία

ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ